

REVISTA HIPERBOREEA

REVISTĂ DE ISTORIE

Nr. 2(5)/2013

ANUL II

BUCUREȘTI

2013

REVISTA HIPERBOREEA

REVISTĂ DE ISTORIE
Nr. 2(5)/2013
ANUL II

BUCUREȘTI
2013

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC / SCIENTIFIC BOARD

Prof. dr. **Ecaterina Lung** (Universitatea din București)
Prof. dr. **Anca Irina Ionescu** (Universitatea din București)
Conf. dr. **Marian Petcu** (Universitatea din București)
Lect. dr. **Luminița Diaconu** (Universitatea din București)
Lect. dr. **Ioana Munteanu** (Universitatea din București)
Assistant Dean & Director of the Law Library **Radu D. Popa**
(New York University School of Law)

COLEGIUL DE REDACȚIE / EDITORIAL BOARD

Redactor-șef: Mihai Dragnea
Redactori: Dana Babin, Tina Petroiu
Traducător: Adriana Soroceanu

Hiperboreea este o publicație științifică online, care prezintă studii și articole pe teme legate de istorie și studii culturale (arheologie, istorie, științe auxiliare ale istoriei, muzeografie, științe auxiliare ale muzeografiei, istoria culturii, memorialistică). Din luna iunie 2013 apare trimestrial.

Revista Hiperboreea este indexată în bazele de date internaționale Index Copernicus și ProQuest și poate fi vizibilă și pe platforma editorială SCIPPO.

Este interzisă reproducerea, copierea sau vinderea materialelor din această publicație, fără acordul scris al Redacției. În conformitate cu prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004, responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

www.revistahiperboreea.com
E-mail: terra_mater_2007@yahoo.com
Tel. 0767.094.588

ISSN 2284 – 5666 ISSN – L 2284 – 5666

CUPRINS / CONTENT

ISTORIE MEDIEVALĂ / MEDIEVAL HISTORY

Mihai Safta

Charles I of Hungary and the Structural Changes in the Old Kingdom of Hungary. A Study of the Transylvanian Jurisprudence in the 14th Century

Carol Robert de Anjou și modificarea structurală a vechiului Regat Maghiar. Studiu asupra jurisprudenței transilvănene din secolul al XIV-lea.....5

ISTORIE MODERNĂ / MODERN HISTORY

Ioana-Bianca Bernea

The Imperial Element in the Southeast Asian Identity-Building – Imbibing a Legend

Elementul imperial în procesul de construire a identității sud-est asiatice – statornicirea unei legende.....12

ISTORIE CONTEMPORANĂ / CONTEMPORARY HISTORY

Claudiu Sachelarie

Considerații privind regimul proprietății asupra moșiilor Sihleanu și Ariciu, comuna Scorțaru Nou, jud. Brăila, în perioada interbelică

Considerations about property ownership regime regarding Sihleanu and Ariciu estates, Scorțaru Nou village, Brăila county, in the interwar period.....20

Zoltán Eperjesi

Certain Aspects of Mental Mapping and the Origins of the Nationalism in Eastern Europe

Câteva aspecte legate de numirea regiunilor și originile naționalismului în Europa de Est.....42

Constantin Zamfir

Relațiile româno-occitane de-a lungul timpului

The Romanian-Occitan relationships along the time.....63

Ioana-Bianca Bernea

The Canons of Political Thought on Malaysia's Outlook on Democracy

Dogmele gândirii politice asupra abordării democrației în Malaesia.....70

ISTORIA CULTURII / CULTURAL HISTORY

Ovidiu Nedu

Doctrina Prajñāpāramitā și începuturile budhismului Mahāyāna

Prajñāpāramitā and the beginnings of Mahāyāna Buddhism.....77

Carmen Alexandrache

Cercetarea mentalului religios. Perspectiva istoriei mentalităților

The Research of Religious Ideas. The View of the History of Ideas.....92

CHARLES I OF HUNGARY AND THE STRUCTURAL CHANGES IN THE OLD KINGDOM OF HUNGARY. A STUDY ON THE TRANSYLVANIAN JURISPRUDENCE IN THE 14TH CENTURY

Mihai Safta¹

CAROL ROBERT DE ANJOU ȘI MODIFICAREA STRUCTURALĂ A VECHIULUI REGAT MAGHIAR. STUDIU ASUPRA JURISPRUDENȚEI TRANSILVĂNESE DIN SECOLUL AL XIV-LEA

Abstract. *The eleventh and thirteenth centuries represent the ascendancy of the knight in the social structures of the European middle ages, and serve as the launching point for the newly created ideas in the patrician cast of the Hungarians. A relevant example is the struggle that Charles Robert of Anjou begun when he inserted into the old structures of the Kingdom his forefathers model of governing. I refer here mainly to the recompense system of honor. This ritual rooted back in the Carolingian period will be felt most in the new form that the Kingdom of Hungary must take and adapt both institutionally and judiciary.*

Keywords: *Transylvania, The House of Anjou, knights, property rights, contracts and obligations.*

Rezumat. *Secolele XI-XII reprezintă ascendența cavalerilor în structurile sociale pe plan european și sunt rampa de lansare pentru ideile infuzate în structura socială a vechilor magnați. Un exemplu esențial este acțiunea de modificare structurală a vechiului regat maghiar pe care Carol Robert o începe prin sistemul preluat după modele merovingiene și carolingiene de a răsplăti pe acei cavaleri, „militēs” pe care istoricii îi numesc generic vasali, fie prin donații, înproprietări sau prin onoruri. Acest ritual și impactul său se va resimți în noile forme aduse și impuse de rege peste vechile structuri arpadiene și va rezona în aplicarea acestora peste structurile cutumiare atât din punct de vedere judiciar cât și instituțional.*

Cuvinte cheie: *Transilvania, Casa de Anjou, cavaleri, proprietăți, privilegii, drepturi și obligații.*

Carobert son of Charles Martel, was offered support when he claimed the Hungarian crown from the papacy, and the roman king, and by law he should have succeeded to the Neapolitan throne before his uncle Robert “the wise”. However at the time of his father’s death Carobert was still very young and caught in the political struggle for the Hungarian

¹ Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, mihaisaftas.259@gmail.com.

crown.² It is customarily said that the Middle Ages, in its most simple definition was a law-centered period.³ Meaning that the ruler was not an arbitrary despot, but rather a subject to the restraints of law. Positive and customary law prescribed the proper relations between individual and individual, between group and group.⁴ As we will show briefly the scientific jurisprudence of the thirteenth century was undergoing a massive change, “as men began, once again to study intensively and systematically the sources of ancient Roman law. Within the same generation, the inherited tradition of the Church was receiving a fresh critical scrutiny.”⁵ The traditional sacramental character of kingship, specific to the Carolingian period, was now receding, and it began to be “supplanted by a new, primarily juridical conception of the royal office.”⁶

“According to usage Carobert should have succeeded to the entire dominions of his grandfather; therefore Robert, although favored by the Papacy, was in the eyes of many, the usurper Dante considered him to be. But Dante spoke as a Ghibelline, and as the personal admirer of the lamented Charles Martel. Cino da Pistoia, however, likewise a Ghibelline, moreover a lawyer, favored the Papal decision. Robert took the oath of homage to the Holy See as a vassal to his liege, and was dully crowned King of Jerusalem⁷ and Sicily on September 8, 1309, only eleven weeks after his nephew’s coronation at Buda.”⁸

²The regency frequently asked for aid and support against the Hungarian oligarchy: “F. Rei gratia etc. nobilibus Ungarie etc. Fidei et favoris vestri constanciam, qua serenissimo et genitori nostro karissimo Romanorum regi ac fratri nostri regi Bohemie adherere et intendere iugiter voluitis, inclitum dominum nostrum K. regem Hungarie, avunculum nostrum karissimum, virilliter et fideliter promovendo, multimodis gracionum accionibus commendamus et volumus proinde vestris neneplacitis, quantum possumus, conformari, sperantes quod etiam in nos eiusdem sinceritatis et fidei tendat affectus. Sed cum dicti avunculi nostri regis promocionem et honorem tanquam proprium diligamus, scientes quod litatem vestram, de qua plenam fiduciam gerimus, summo rogamus studio et hortamur quatenus predictum avunculum nostrum habeatis more solito favoraviliter recomentatum(recommissum) excellenciam et securitatem regalis status sui apud primates et barones regni Hungarici conservantes studiis oportunis, pro quo a regibus prelibatis et ex nobis fructus honoris et profectus vestra fidelitas habunduntius reportabit. Ceterum quia presencium exhibitorem ad nobilem virum Laudl (Ladislau?) comitem Transilvanum super promocione sepedicti avunculi nostri regis K.duximus destinandum, petimus cum affectu per vestram industriam ipsum nunccium modis et verbis dirigi dicto negocio profuturis snisque verbis fidem credulam adhiberi...” 1306 oct/ 1307 iuli.4 Friefrich herzog von Oesterreich(Winkelmann, 1885) p. 762

³ Imperial Roman public administration was characterized by the ever-increasing strength of the holders of political power: centralization was a very marked tendency in imperial Rome, with the concomitant growth of power on the part of public officials. These features were wholly absent in the medieval society of the thirteenth and fourteenth centuries; this was the age of feudalism and showed all the trends of a de-centralized mosaic-like composition. The “State” as a political entity did not yet exist; what existed, in practice, was a number of self-sufficient unicipalities. Kingdoms principalities, and so forth, although in theory the bearer of all plenitude of power was the emperor as the ‘dominus mundi’.

⁴ Robert L. Benson, “The bishop Elect”, A Study in Medieval Ecclesiastical Office, Princeton, New Jersey, 1998, pag.14

⁵ Ibid. pag 14

⁶ “To contemporaries, there was nothing improbable in the famous tale about emperor Frederick Barbarossa, who asked two distinguished Roman lawyers of Bologna whether as “Lord of the world”(dominus mundi) he had absolute property right or simply a worldwide jurisdiction. Correspondingly, Innocent III found a place for his decretal Venerabilem, which discussed the imperial election and the imperial office, in the Compilatio tertia under the title “On election and on the power of an elected official”(De electione et electi potestate); again, the political problem could be subsumed under a legal category.” Ibid. 14

⁷ The title of king of Jerusalem, that Legion of Honor of medieval monarchs, borne by all the Angevin sovereigns of Naples, was acquired by purchase on the part of Charles I in 1277 from Maria, daughter of Bohemond IV, Prince of Antioch, and Milissendra, (daughter of Amalric de Lusignan and Isabella, Queen of Jerusalem) of her rights over that realm.

⁸ (Baddeley, 1897), p.25

The honor system, we believe was indeed functional in medieval Hungary and was stressed in Zoltan Kordé study, published in (Coulet & Matz, 2000), where he mentions the discovery and the role that Pal Engel had attributed to honor.⁹

We must therefore return to the idea of Chris Wickham and the three types of feudalism¹⁰, and discover the identity of the Hungarian-Angevin feudalism, if it fits one of Wickham's types or is it a "bastard feudalism"¹¹.

Istvan Petrovics informs us with a small amount of zeal that: *"after overwhelming the 'little kings' Charles I introduced new measures by which he totally reorganized the economic life of the Hungarian Kingdom. Having decided not to keep the confiscated estates for himself but to redistribute them pro honore among his new aristocracy, Charles I had to find ways of increasing royal income by fostering industry and trade."*¹². We must point out here the fact the expression "little kings" is meant to refer to the *reguli* specific in the imperial chancelleries of the XII-XIII centuries, and should not be applied to Carobert, who did not see himself as a *dominus mundi*, but rather an instrument of the papacy. Then again "confiscating estates for himself and then redistributing them pro honore among his new aristocracy"

⁹ "Un autre changement important concernant la dignité est en relation avec la réforme gouvernementale de Charles Ier . Dans l'historiographie hongroise moderne, Pal Engel a révélé un aspect important de ces réformes, le système de l' honor. Le mot honor désigne à la fois l'office et les domaines avec leurs revenus, c'est-à-dire que le dignitaire, pour le temps au cours duquel il exerce ses fonctions, jouit des revenus des domaines appartenant à la dignité. Après quelques étapes antérieures, c'est Charles Ier qui introduit ce système en Hongrie . Sous son règne, le comté des Sicules devint aussi un honor avec des châteaux et des revenus permanents »

(Coulet & Matz, 2000),p 452

¹⁰ "The first called A, Marx-Engels an image *"di una societa il cui plusvalore e soprattutto quello derivato dalla produzione agricola di tenute contadine famigliari"*, exploited by a aristocrate class *"per mezzo di un rapporto di coercizione; i signori usano la forza o la minaccia della forza per ottenere canoni , e quindi derrate agricole dai coltivatori."* The second type B, represented by the dominating work of the second half of the past century, *La societ  féodale* of March Bloch.¹⁰ And the third type, C, based on feudo-vassalic relations." Bellomo, M., & Condorelli, O. (2006). *Monumenta Iuris Canonici*. In M. Bellomo, & O. Condorelli (Ed.), *Proceedings of the Eleventh International Congress of Medieval Law*. 12, p. 804. Catania: Biblioteca Apostolica Vaticana.

¹¹ "The term was coined by the historian Charles Plummer in 1885. Plummer blamed bastard feudalism for the disorder and instability of the Wars of the Roses in the fifteenth century. However, Bastard feudalism is primarily associated with his contemporary William Stubbs. According to Stubbs, a shift in English history took place under Edward I when the feudal levy was replaced with royal payment in return for military service by the great magnates who willingly served the king. Thus, instead of vassals rendering military service when required by the lord, they paid a portion of their income into the lord's treasury. In turn the lord would supplement the owed military service with hired retainers, a sort of private army in full time service to the lord.

A strong challenge to the ideas of Stubbs was presented by K. B. McFarlane in the 1940s. McFarlane stripped the term of any negative connotation. To him, what was central to bastard feudalism was not the financial aspect (the sums involved were mostly negligible) but the concept of service in exchange for good favour. In a society governed on a personal basis, service to a lord was the best way to obtain favour in the form of offices, grants, etc. Lords would retain administrators and lawyers, as well as local gentry, into their affinities. By offering money instead of land, lords could afford to retain more followers.

In return for becoming retainers, the gentry would expect to rely on his lord's influence in local and national politics. This practice was known as maintenance. The retainer might wear his lord's livery badge or the grander form, a livery collar, which could be very useful in a courtroom. Under a weak king, such as Henry VI, the rivalries of magnates might spill over from the courtroom to armed confrontations, thereby perverting justice.

Since the crown and the nobility essentially had the same interests at heart, military commissioning of great magnates was not in itself disruptive to society. The civil wars of the 15th century were caused by personal factors" (particularly the failings of Henry VI), not by institutional ones. Recent historical research has shown that payment for military service goes back much further than the reign of Edward I, further discrediting the ideas of Stubbs." http://en.wikipedia.org/wiki/Bastard_feudalism Visited on 9.06.2013.

¹² (Coulet & Matz, 2000) p 436-437-438

automatically reminds us of the similarity with the first angevin king in Naples and the French colonization.

According to Damir Karbic *“The main features of the system of familiaritas were seen as follows: less powerful and poorer nobles entered in the service of magnates and performed for them as their lords (domini) different administrative and military tasks as their retainers (servientes/familiares). For that they received a salary usually paid in cash. Grant of land was given to the retainers only exceptionally, and that was usually a reward for former service and not a precondition. Retainers were subjects to their lords only in matters of service but retained all their noble privileges and their legal immediacy to the crown. Compared to western feudalism these arrangements were less personal, more directly connected with a particular service, and almost never hereditary”*¹³.

The angevin rulers imposed (**the law is nothing but the emanation of the will of the legislator**).¹⁴ These words attributed to Hostiensis start a new stage of development in the doctrine of equity. Also the distinction between distributive justice and commutative justice facilitated the application of canon law and the distinction of the classical public and private law.¹⁵) over their dominions certain contractual¹⁶ privileges and obligations best represented by the **faith and homage**¹⁷. The investiture regarding a fief followed a strict set of rules and contracts. It implied the succession of three acts: the deposition of the one alienating or devest, the creation of the personal tie consisting of a faithful vow and homage, and *“la mise en possession de l’acquéreur”* or vest.¹⁸ In a brief presentation they are as follows:

- a) **Devest:** it begins by having the seller of the fief *“devestir entre le mains de son suzerain”*, receiving transfer, the buyer presents him as his new vassal.¹⁹
- b) **Homage and fealty:** if the sovereign accepted the new vassal he would have to establish the personal contract consisting of the two main obligation homage and faith. Confusion of these terms and their use as synonyms is done frequently. Indeed they are professed in

¹³ (Coulet & Matz, 2000) p. 438-439

¹⁴ „Monarchy was not however merely a name or a convenient governmental nomenclature, but was conceived as the sum-total of all governmental power in the public field. And this governmental power could not- once more on the basis of the Roman law model- be understood in an sense other than the legal one, so that its exercise was nothing but either the creation of new law or the application of already existing law. Iurisdictio was the hallmark of gubernation; he who dicit ius also gubernat. The gubernator was he who authoritatively laid down what the law in a special case was to be.” (Ullmann, The Papacy and Political Ideas in the Middle Ages, 1976) p.358

¹⁵ Histoire du Droit et des Institutions de l’Eglise en Occident, publiée sous la direction de Gabriel Le Bras. Tome VIII “L’Age Classique (1140-1378)”. pag 364

¹⁶ “According to Saint Thomas Aquinas (1225-1274) breaking a mutual contract did not only constitute a sin against the precept of truthfulness or honestas, but also against the virtue of justice or more specifically, fidelitas. The binding force of mere promises, and by consequence reciprocal promises or conventions, was asserted by Aquinas and his neo-scholastic followers.” (Bellomo & Condorelli, 2006) p 454-455.

¹⁷ The basis for these can be found in “The Tres Ancienne coutume de Bretagne was composed between 1312 and 1325 by an anonymus, probably a clergyman. Le grand Coutumier de France, on Ile-de-France was compiled by 1388 on the Style du Chatelet de Paris., the Style of G. du Breuil, the ancient Consuetudines Franciae, by Jaques d’Ableiges, bailiff of Evreux. And in the same spirit the Somme rurale of Jean Boutillier, of Arras is composed in 1390.” (Pirenne, Cohen, & Focillon, 1941) p 336.

¹⁸ (Chénon, Histoire Generale du Droit Française Public et Privé des Origines a 1815, 1929), p. 208

¹⁹ This procedure of the devest called also déshéritance, issue, exfection, was made as a frank right, by the throwing of the festuca (a small vestal, or a twig). He would settle also the right of quint (the 5% of the value of the fief sold paid to the sovereign.)

the same ceremony, but thy must not be confused. They represent two distinct actions. The fealty (*fides*, *fidelitas*) summarizes the devotion the vassal must offer through it. Homage (*homagium*, *hominium*), represent the action by which the vassal is now the man of the sovereign, this obliges him to all the services that may or may not derive from the possession of the fief, or to active services in war or court councils. One could well swear fealty without involving the process of homage. An example be that of officers and bishops. (Having fiefs given to them only while being in office). After the new changes of the XII century we distinguish two types of homage: the “homage ordinaire”²⁰, simple or **planum**, and the homage liege or **ligium**. Without many distinctions they formed a private contract between the sovereign and the vassal and like most contracts of the time it had a formalist nature following the *fides manualis* or *corporalis*, the **immixtio manuum**, characterizing the **commendatio**, from whom the homage derived directly. During the ceremony we can distinguish the profession of faith and the reception of faith and homage. The vassal must then say, kneeling before his sovereign: “Sire, je vous requiers comme à mon seigneur, que vous me mettiez en votre foi et en votre hommage, de telle chose assise en votre fief, et que j’ai achetée de tel homme”²¹. If the offer was accepted, the new vassal placed his hands in-between his sovereigns hands and pronounced either of the following oaths (fealty and homage could be offered simultaneously or separate, usually in succession but of course one could be done without the other): “Sire, je deviens votre home et vous promets fidélité contre tout personne pouvant vivre ou mourir, et je vous promets aussi telle redevance comme le fief la comporte”²² (in reference to the quint). In this case fealty was not offered alongside homage.²³ The sovereign then lifts him up, declares that he receives him in his faith and as his own man, and gives him the **osculum**.

- c) **Vest**. Once homage was done, the sovereign having no more reasons to hold the fief in his hands relinquished it to the new vassal. In a large sense it might be called investiture, “mis en possession”. This “mise en possession” was made exactly in the same manner as in Frankish law.²⁴ This symbolic investiture will last until the end of the XIII century. Something close to a verbal process called “lettres de fief”²⁵ that remained with the vassal as proof was starting to be used from the XIV century, abandoning the **vest**, if the investiture did not take place, a fine of 60 livres would be applied or even exercise the right of “retrait féodal”²⁶.

²⁰ (Chénon, Histoire Generale du Droit Française Public et Privé des Origines a 1815, 1929)p. 209-211

²¹ Ibidp.211

²² (Chénon, Histoire Generale du Droit Française Public et Privé des Origines a 1815, 1929).. p. 211.

²³ In this case usually the ceremony is augmented by an oath of faith sworn on the Evangelists or reliquaries.

²⁴ Meaning that a symbolic object was used to grant the property, a bunch of land or grass, a tree branch, etc.

²⁵ (Chénon, Histoire Generale du Droit Française Public et Privé des Origines a 1815, 1929) p.215

²⁶ « Retrait féodal, est le droit que la coutume donne au seigneur de retirer & retenir par puissance de fief »

(http://portail.atilf.fr/cgi-bin/getobject_?a.105:313:16./var/artfla/encyclopedie/textdata/image/)

Visited on 3.05.2013, at 12.02 PM)

d) **Aveu et dénombrement**²⁷. After all the obligation above are fulfilled then the fief-holder must provide a list with everything being held in the fief. A “**Catalogus**” usually very detailed with all the goods mobile or immobile belonging to the fief.

As an observation we must mention that **homage is a personal act**, imposed on the vassal, but not on the minor, who is incapable of service. In this case it is his guardian or bailiff who will advocate for him. Fealty is impossible to advocate and so he must profess it himself when he comes of age (20 for boys and 15 for girls)²⁸. The woman is capable to profess fealty but if she is married then her fiefs become the duties of her husband or those (that) of the community. Homage however **must be done personally by each heir**²⁹. If the vassal fulfilled all of his obligations in the 40 days’ time period between a *translatio* of a fief then the sovereign would have to restitute all the goods produced in that time.³⁰ We know that if a knight who has two sons dies, then by law 2/3 of his estates pass on to the first born, divided and selected by the first born, and the later receives the 1/3 (be it boy or girl).³¹ Homage however like all other creations of the Middle Ages cannot be universally applied, **it does not follow a pattern** but rather has a common idea evolved of course differently based on the social and local factors.

Bibliography

Primary sources:

Actes du colloque international organisé par l’Université d’Anger , Angers-Saumur, 3-6 juin 1998. *La Noblesse dans les territoires Angevins à la fin du Moyen Age* (p. 841). Rome: École Française de Rome.

Bellomo, M., & Condorelli, O. (2006). Monumenta Iuris Canonici. In M. Bellomo, & O. Condorelli (Ed.), *Proceedings of the Eleventh International Congress of Medieval Law*. 12, p. 804. Catania: Biblioteca Apostolica Vaticana. Coulet, N., & Matz, J. (2000).

Instituto Storico Italiano per il Medio Evo. (1998). *L’Etat Angevin Povoer, Culture et Societe entre XIIIe et XIVe siecle* (p. 725). Roma-Naples: Ecole Française de Rome, Palais Farnese.

Pennington, K., Chodorow, S., & Kendall, K. H. (Eds.). (2001). Monumenta Iuris Canonici. *Proceedings of the Tenth International Congress of Medieval Canon Law*. II, p. 1025.

²⁷ « Dénombrement, (Jurisp.) appelé par Dumolin *renovatio feudi*, est une déclaration par écrit que le vassal donne à son seigneur, du fief & de toutes ses dépendances, qu’il tient de lui en foi & hommage. »

(http://portail.atilf.fr/cgi-bin/getobject_?a.105:313:16:/var/artfla/encyclopedia/textdata/image/)

Visited on 3.05.2013, at 12.02 PM)

²⁸ (Boulen, 1921), p.75

²⁹ “Dautre part chaque heritier porte l’hommage pour sa portion hereditaire sauf dans le cas ou l’aîné des enfants est majeur et les puînés mineurs”, Ibid. p.21.

³⁰ Ibid. p.22

³¹ “Item,, tene pro regula generali quod quociens feudum per mortem, donacionem, legatum aut permutationem transfertur de persona in personam, aliam quam ex vassalli corpore proprio descendente, relevari et a domino rechetari.” Ibid. p.71.

Syracuse ,New York, 13-18 August 1996: Citta del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana.

Studi di Storia e Diritto in onore di Enrico Besta. (1939). Milano: Dott.A Giuffrè – Editore.

Winkelman, E. (1885). *Acta Imperii Inedita, Seculi XIII et XIV.* Innsbruck: Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung.

Secondary sources:

Baddeley, S. C. (1897). *Robert the Wise and his Heirs 1278-1352.* London: William Heinemann.

Benson, R. L. (1998). *The bishop Elect, A Study in Medieval Ecclesiastical Office.*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Boulen, G. (1921). *Diritto Civile. Des Fiez a l'usage de France.* Paris: Recueil Sirey.

Bras, G. L. (1965). *Histoire du Droit et des Institutions de l'Eglise en Occident* (Vol. VII). Paris: Sirey.

Chénon, É. (1929). *Histoire Generale du Droit Française Public et Privè des Origines a 1815* (Vol. I). Paris: Recueil Sirey.

Pirenne, H., Cohen, G., & Focillon, H. (1941). *Histoire du Moyen Age* (Vols. VIII, La civilisation Occidentale au Moyen Age du XIe au Millieu du XVe siecle). Paris: Press Universitaires de France.

Ullmann, W. (1976). *The Papacy and Political Ideas in the Middle Ages.* London: Variorum Reprints.

Vallerani, M. (2012). *Medieval Public Justice.* (S. R. Blanshei, Trans.) Washington: The Catholic University of America Press.

THE IMPERIAL ELEMENT IN SOUTHEAST ASIAN IDENTITY-BUILDING – IMBIBING A LEGEND

Ioana-Bianca BERNA¹

ELEMENTUL IMPERIAL ÎN PROCESUL DE CONSTRUIRE A IDENTITĂȚII SUD- EST ASIATICE – STATORNICIREA UNEI LEGENDE

Abstract. *This article administers an examination of how Imperialism has spurred the forming progressions and specificities for the treatise of identity-building in Southeast Asia, a region comprising: Malaysia, Indonesia, Thailand, Singapore, Philippines, Vietnam, Cambodia, Laos, Myanmar, Brunei and East Timor. As well, the article discusses the heirloom that the fluctuations of degree, of temporality and of frequency of interactions that have bequest the endeavors to urge on the regularity of sameness between the different states abiding in the region. Throughout the article, we utilize the term of identity-building as a process of change-undergoing and of interaction between the regional states, picking up the pinnacle of taking on the form of regularity and identicalness.*

Keywords: *Identity, Identity-Building, Imperial Element, Imperialism.*

Rezumat. *Acest articol înaintează o evaluare a felului în care imperialismul a generat progrese și specificități pentru corolarul încercărilor de construcție a identității sud-est asiatice, o regiune ce cuprinde: Malaezia, Indonezia, Thailanda, Singapore, Filipine, Vietnam, Cambodia, Laos, Myanmar, Brunei și Timorul Oriental. În plus, articolul tratează și moștenirea lăsată de frecvența, gradul și de temporalitatea interacțiunilor intra-regionale care au influențat procesul de formare a identității între statele regionale. Pe parcursul acestui articol, vom utiliza termenul de construcție a identității ca pe un proces de schimbare continuă și de interacțiune între statele regionale, având ca apogeu formarea unei abordări regulate și a identificării.*

Cuvinte-cheie: *Identitate, Construirea Identității, Elementul Imperial, Imperialism.*

The *Imperial element* in *Southeast Asian identity-building* was the factor that made *Southeast Asian identity* become a heterogenous phenomena. It was a breaking point and the turning point in the process of forging a common thread among the regional states. As far as strategic thinking is concerned, *Southeast Asia* became known to the world by the identifying terms attributed by the extra-regional actors to the *Southeast Asian* states came in contact

¹¹ Ph.D National School of Political and Administrative Sciences, Bucharest, bianca.berna@yahoo.it.

with. The early European settlers thought of *Southeast Asia* as an appendix of the Indian sub-continent and came to call those parts of land: *Further India*. The Chinese resorted to *Southeast Asia's* geographic location: *the Southern Ocean*, or in other translations, the *Southern Seas*. During World War II, Lord Louis Mountbatten stamped the naming process of *Southeast Asia*, by calling the region the *Southeastern* flank of the *East Asian* theatre of operations: *Southeast Asian Command*. The appellation was utilized until the disbandment of the *Southeast Asian Command* in 1946. This array of name-callings is not that impressive, when one comes to think about it, even if *Southeast Asia* came to be known to the whole-wide world by and through it. For the matter of this fact, as Amitav Acharya suggests: *name-calling is only a small part of region-making*². This is not to say that, *Southeast Asia* was lacking purpose, inter-state linkages or a form of *Self* until or after these descriptive headings. They only represented the fact that *Southeast Asia* was part of the world and that it was not immune to change in the outer world.

During *the Imperial phase of Southeast Asia*, the regional actors did not identify themselves with the name-giving of extra-regional actors. They were part of this picture, however, not coherently and not willingly. There is little historical evidence that the regional states thought of themselves as *Southeast Asianstates* during *Imperialism*. The inter-state linkages were unbreakable, even with the advent and during the *imperial phase*. If *Southeast Asian Command* was a term with unifying connotations, the awareness of the region's diversity surfaced during *imperialism*.

Imperialism was a powerful force in *regional identity-building* and any account of *Southeast Asianidentity* must include it. Even if the effects upon regional homogeneity were undesirable and even fragmentary, they were important for the national identities of the regional states. The way in which the metropolitan powers approached their extending rules over the *Southeast Asian* peripheries, modified the regional states' history, transnational interactions and the way in which they thought of themselves. Some of the regional states disliked the new, elevated status of being peripheries, others were more pragmatic and decided to make the best out of an unpleasant situation. Whatever their motives for counter-reaction to *Imperialism*, it is clear that they were triggered by the different facets of *implementing imperial power*. Of course, the degree of influence that *Imperialism* had, varied depending on the degree of involvement of the imperial powers in the peripheries. For all the colonial powers, the regional states were areas of life, unconscious of their diversity, with few basic similarities. *Imperialism* had one great virtue for *Southeast Asianidentity-building*: it made the regional states aware of how obstructive extra-regional influences can be, and , in the end, provided the necessary degree of unity for more advanced forms of *identity formation*.

When *Imperialism* began to assemble in *Southeast Asia*, *Southeast Asia* was not a compound unit, culturally speaking. The regional states co-existed with very diverse intra-regional connections among them and influenced by different cultures: *Chinese* in mainland *Southeast Asia* and *Indian* in maritime *Southeast Asia*. These influences were contingent to the intra-state patterns of the regional states.

²Acharya Amitav (2012), *The Making of Southeast Asia – The International Relations of a Region*, New Expanded Edition, Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS), Singapore;

After Melaka was seized by the Portuguese, the Dutch struggled to make a standing in *Southeast Asia*, highly interested in commercial gains. History tells us that, with the accomplice tenure of the rulers in Johore, in 1641, the Dutch replaced the Portuguese as rulers of Melaka. Three hundred years of *Dutch Colonialism* in the Eastern Indies had begun! The Dutch were, as colonial, rulers, different from other European or non-European settlers. They did not want to impose a certain model of statehood in Indonesian territories, or to make their rule religiously consequential. Economic action was the most propelling element of the *Dutch Imperialism*. For the Dutch, the amount to which the peripheries internal developments remained unchangeable or became changeable, did not matter so much. The Dutch – as extenders of extra-regional authority - had a tradesmen mentality: "[The *Dutch Imperialism's*] reluctant and reactive nature, however, suggests its kinship with that of the British. The British were the patrons of the Dutch. Clearly what the Dutch undertook was designed to underpin their claims to the archipelago at a time when the arrangements the British had made in their primacy were under threat from the emergence of rivals, the spread of industrialization, the penetration of concessionaires, and the weakness of native states. It was *Imperialism* with a difference, but hardly unique"³. Except for the state of Minangkaban, the Dutch control stretched out all over the Indonesian territories. The Dutch learned quickly how to profit from the incongruities between the different intra-territorial misunderstandings. During the clashes of the Java royal houses between the 18th and 19th centuries, the Dutch practiced a policy of favoritism with the purpose of division. Their goal was not to show preference for one side, on the detriment of the other, but rather to prevent the emergence of a strong kingdom that may render unsuitable Dutch interests for its policies.

One of the most weighty moments of *Dutch Imperialism* in Indonesian territories was the bankruptcy of the EastIndies Company at the end of the 18th century, respectively in 1799. The high costs of the Anglo-Dutch War (1780-1784) and the arrival of the British in the region, so for massive assimilation of wealth purposes, narrowed the space left available for Dutch influence. In Indonesia, the Dutch influence was sparsely proliferated within remote parts of Indonesia, especially due to its geography.

Rural Indonesia was an area where conservative elements of the main cultural traditions were kept alive, due to the attendance of local rulers and also to the fact that countervailing forces did not exist. It was not in the Dutch best interest to distill very assertive statements in the areas that were not in forefront of their ambitions. The remotest, sometimes even isolated, parts of Indonesia were sources for identity enveloping and for local congeniality survival. In Java, for instance, the Dutch presence reached the pinnacle of visibility. In spite of its bankruptcy, the EastIndies Dutch Company was an impregnable force. Besides the lack of financial mean to continue permeating and infusing Dutch elements in Indonesian territory, the Dutch faced additional turmoil. *The Napoleon Occupation* (1806-1816), the seizing of Batavia by the British, *the Java rebellion* (1825-1830), the *Anglo –Dutch Treaty* of 1824 that recognized the fact that the Dutch had to share the Malacca Strait as a commercial route with the British, *the Dutch-Belgium War* – were riotous moments that were surpassed, sometimes more successfully than other times. As profit-seeking imperialists, the

³ Tarling Nicholas (2001), *Imperialism in Southeast Asia – A Fleeting Phase*, Routledge, Taylor and Francis Group, New York;

Dutch introduced in the East Indies in 1830 a policy called *Cultivation System*. *Cultivation System* was meant to maximally exploit the Indonesian territories' resources and wealth, for infrastructure-wise purposes. During the period of 1840-1850, starvation became a fact in Central Java. For infrastructure – wise purposes, the creator of the *Cultivation System* – the General Governor Johannes van den Bosch – bartered a less affixed type of intrusion with a very pushy one.

During the 1870-1900, a relaxation of *Dutch Imperialism* took place, an approach culminating with Queen Wilhemina's introduction of the *Ethical Policy* in the colonies in 1901.” *The Ethical policy* they put forward again resembles the imperial discourse of other powers at the turn of the century, though again, perhaps, with a difference. One reason for it, in the Netherlands as elsewhere, was the advance of democracy in the homeland. Whatever the motives for the acquisition or retention of territory, they had increasingly to be advanced in a different way, and the rhetoric took on a life of its own”⁴.

The *Ethical Policy* was an attempt to project the Dutch civilization as a superior one and as a model that can produce likeness in the peripheries. The alleged motive for the implementation was the rise of the level of living of the people in the colonies. It wanted to show off the fact that the liaison between center and periphery was not to be abandoned, but supported through metropolitan policies. To give it the necessary Caesarian appraisal, the *Ethical Policy* contributed to the unfolding of an education system in Eastern Indies.

The *Ethical Policy* did not mean that the Dutch imperialists were less resented. Their long period of the stays and backstays of the Dutch in Indonesian territories was sufficient enough for the colonized people to perceive both the good, the bad and the worst of the policies implemented by their colonial rulers. This kind of disadvantage was not shared by the other imperial powers. When, in 1947, the Dutch tried to re-effect colonial rule in the “*lost territories*” during the Japanese occupation, nationalist opposition was so fierce that even the *Renville Agreement of 1948*⁵ could not interrupt its consonance. Another very important trait of the *Dutch Imperialism* was the fact it did not happen all at once and that it was not spasmodic. Having the most enduring relationship with the territories liable to allegiance of all the imperial powers in *Southeast Asia*, the *Dutch Imperialism* led off in a commercial form. It tried to shape a political form too. However, the tribulations caused in the *EasternIndies* by some of its policies left an entry open for the casting of nationalist movements⁶. The Indonesian people, on their part, countered the Dutch, when much displeasure aroused, with vigorous heresy. *The Dutch Imperialist legacy*, with a prolonged cycle of ascent, paradoxically, left *Indonesia's national identity* with the strong, putative character of elasticity. *The Javanese spirit* was never lost! Suppression of rebellion existed, but it did not snap from the start. Perhaps this important overlook of the Dutch, combined with the reformism of *Indonesian Islam* (that failed to impart a gradual religious identity when independence was achieved) left room for dissidence.

The case of East Timor is one with much particularity for *Dutch Imperialism* in *Southeast Asia*. When the Dutch took Melaka out of Portuguese hands in 1641, *Portuguese*

⁴ Wendt Alexander (1999), *Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge;

⁵ An entente between Western powers: Belgium, Australia and the United States, made in order to support support Holland to regain its old colonial possessions;

⁶ Certainly, this can also be attributed to its long duration;

Imperialism in Southeast Asia did not vain. It was maintained in the small island of East Timor. By the treaty of 1859, *colonial authority* on East Timor was divided between the Dutch and the Portuguese. After World War II, the Portuguese made a strong come-back on the island and managed to come in place as a colonial power in the region, until Portugal became disinterested in the fate of the island and freed it from the shackles of *Colonialism* on 28th of November 1975. The *Portuguese Imperialism* proved to be more enduring than the Dutch one, in the post-war period, as it concentrated only on a small territory – a territory to which the ex-colonized Indonesia did not feel a special tie towards, being more concerned on the how to defeat the Dutch in the revolution and gain independence. After independence, the Portuguese were already a tautened presence on the island. Eventually, Indonesia invaded East Timor after only nine days of having been transferred to independence by the Portuguese.

The British Imperialism had a different legacy for the regional states: "Britain's major contribution, was to [invent] a civic and territorial state or nation where none had existed"⁷. *British Imperialism* was, under no circumstances, an absence of presence in the territories that it insinuated in. In Malaya, for instance, as opposed to Indonesia, the *pre-colonial structures* were overridden by the colonial power and replaced with *the fits of the metropolitan model*.

As opposed to Indonesia – whose independence was acquired not by the units of measure of political agreements, but through the bloodshed of a revolution, Malaya was very cooperative with the British envoy, sir Harold Mac Michael, that came to persuade the native people to accept the re-lay on the *British Imperialism*. Persuasion power was unnecessary, as the British were thought to be indispensable for post-war reconstruction. If in Indonesia, the endemics of a poor infrastructure as a current reality, are derived from the colonial period, Malaya benefited from the import of new principles of administration, of restriction of the government rule, of the knowledge and attitudes of the British political thinking. With the Western venue of *citizen equality*, Great Britain, in the post-war period, tried to introduce an *egalitarian model* in order to cure the deprivations based on ethnicity, that existed in the Malay society. The asymmetry of the domination model, in which a type of ethnicity would become more important than the other, remained uncured by Whitehall policies.

The *old bumiputera doctrine* (meaning *sons of soil*) – privileging the Malay race over the other races that co-existed in the Malaya, as granted by legal underpinnings, is still growing malignantly in Malaysian contemporary society. It is a pre-colonial artifact that resisted years of afflictions, criticisms and condemnations. As an element left undone by the British, it showed that it was a peculiar element of the national Malayan identity.

British Imperialism played a reverse game: "The British were in a different position, much stronger in their colonies than the French or the Dutch. Britain came back to its colonies pledging self-government for them. Churchill, like the French and the Dutch, wanted imposition of colonial rule, but Britain had allowed independence movements to appear and grow legitimately and to pursue a more peaceful, constitutional path to independence"⁸.

⁷ In the opinion of: Cheah Boon Kheng - *Ethnicity in the Making of Malaysia*, in: Gungwu Wang (2005), *History of Nation Building Series, Nation-Building – Five Southeast Asian Histories*, Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS), Singapore;

⁸ Acharya Amitav (2012), *The Making of Southeast Asia – The International Relations of a Region*, New Expanded Edition, Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS), Singapore;

Malaysia was helped by the British to become a modern nation. There was no need for bloody emancipation, as Malaysia got what it needed from its colonial ruler, with the price of self-subjecting itself to a the status of being an associate state, under the protection of a superior power. *The British Protectorate* was easily accepted after the War also because it was not adamant to maintain its staying power for long. The same project of internal reform was to be followed in Singapore. The British, fearing the *Iron Curtain*, were impervious to Communist spillovers in the newly independent Singapore. Unwilling to make their presence in *Southeast Asia* customary, the British were prepared to cut a deal with the new government in order to hence Communist preferment. In 1958, *the Rendel Constitution* was replaced with one conferring full autonomy to the Singapore people, who had total suffrage right for the election of their new rulers.

The advance of the *British East India Company* in Burma in the 18th century was not driven by pure commercial interests. It was Burma's geographical placement next to India and to the Burmese rulers' decision not to recognize the borders drawn by the Europeans that triggered British invasion with armed struggle. The same reforms that were implemented in Malaysia were thought to be implemented in Burma. The British operated within the same grand design: domestic reform and the implementation of a more comprehensive political system, in which even the minorities could find an instrumentality for accomplishing their political ends. Burma suffered from more ethnic affray than Malaysia. The Karen struggled for self-determination, when objections to the egalitarian society that the British wanted to create were raised, after the 1948 independence.

During the 19th century, European powers were trying to find new ways of interacting with *China* and benefit, more exactly from the trade with *China*. With the seizing of Vietnam, between 1859-1867, the French were aiming to get closer to *China* and lay hold on trade interests in a manner resembling the British. In 1860, Cambodia fell also to the French. In 1893, all of Vietnam was taken by the French. Until the battle of Dien Bien Phu, in 1954, Indochina would shelter French rule as the most piercing of all the colonial powers. The French invested in Indochina, but they also imposed high local taxes in Indochina in order to get more funds for the metropolitan government and for waging of its wars. Except for Laos, who was thought to be not that a resource-rich country, the other countries of Indochina were scrounged in the greatest degree possible. There were minor infrastructure improvements, for the sake of connecting the colonies and of linking them to the center. The Indochinese countries were less a project of modernity than, for example, Malaya.

If Indochina had suffered a *French mission civilatrice*, by ways of culture and civilization, the Spanish rule in Philippines was not only cultural and economic, but also religious. The Dutch were not interested in promoting religious beliefs in their colonies. As long as religious percepts were not giving the colonized people, impetus to rebel, religion was not an important. In Philippines, religion was part of the import of *Imperial Elements* in the *national identity*. Like in the other colonies, a general governor was appointed from the center to administer domestic life. The capital, established by the colonial settlers in Manila, is part of the heritage of *the colonial era*. After the American-Spanish War in 1898, Philippines became an American colony. US gave Philippines, like the British gave to Malaysia a model to follow on. The unicameral legislative system is an inheritance via American influence.

American sovereignty over the Philippines vanquished in 1946⁹, by the signing of a treaty between the two governments¹⁰.

In-between the period of the start of *American Imperialism* and its end, industrialization and American-inspired reforms for industrialization made the Philippines to lucratively develop and secure a major part of state-building by the regional recentness of the amendments made. The Americans' self-description of their *Imperialism* envisioned *the exceptionalism of their culture*. In this way, they made the difference between them and the other imperial powers. It may be oxymoronic, then, to disambiguate the terminology of the American rule as *Imperialism*. We will maintain this connection, nevertheless, as Philippines was devoid of sovereignty. Moreover, the Americans wanted to stop the passage of the Spaniards' colonialism, in the battle for Cuba in 1898. In this way, in the *Treaty of Paris of 1898*, Americans got hold of Guam, Puerto Rico and Philippines. Morality in *American expansionistic foreign policy*, began to apply not in a manner consistent with the initial purpose and design. The assistance for *state and nation-building* was a back-door that became a front door. For the resultant terminations of *American Imperialism*, the difference between it and the European one is devoid of any qualifications.

Some *Southeast Asian* territories had a different destiny! Sarawak was under the administration of a "white rajah": James Brooke. James Brooke opened a new lineage in the territories in which he governed. In North Borneo, *the company of North Borneo* was the colonial power. Its agency in North Borneo was commercially-driven. In the maritime world, like in the archipelago states, *European colonial* powers found it quite difficult to disentangle, due to geography. These territories were oddities in the grander colonial design of *Southeast Asia* – as the nationhood and statehood elements were vaguely reported. This characteristic would later give rise to territorial disputes involving them (caused by the inexistent clarity of their status and of their asunder from the other *Southeast Asian* territories).

Another territory that had reserved a special place in our analysis is Siam (called Thailand after 1938). Thailand had secured for itself some diplomatic advantages in a way counterfeiting Western diplomacy. Thailand's geographic position did not give it much reassurance. But, the Thai kingdom knew that due to its location- at the intersection of imperial interests in *Southeast Asia*, something rife can be obtained. In 1826, Thailand signed a *Treaty of Amity and Commerce* with Great Britain, recognizing British interests in the region. Also, from the 19th century on, Thailand began cementing cordial relations with other imperial powers, including the United States. For some, Thailand had a trifling behavior. It was, actually, the policy of a buffer-state, a state that risked the most and that had gained the most. Thailand managed to avoid colonial occupation by a lack of concernment with opposition – something that the other Indochinese states did not pursue.

All in all, *Imperialism* in *Southeast Asia* was bivalent, meaning two forms of expansionism: *European colonialism* and *American Imperialism*. Its main hereditary succession for the *Southeast Asian* states was territorial demarcation. The division of the Malay Archipelago, for instance, as mentioned in the *Dutch-Anglo Treaty* of 1824, outlined

⁹ Ending also the ten-year interim Commonwealth provided by the Americans in 1934;

¹⁰ American sovereignty in the Philippines disappeared much earlier: in the last 1930s; Our mention is connected to the post-war arrangements between the two countries and to the United States unwillingness to preserve imperialist privileges after the war;

the border between the modern states of Malaysia and Indonesia. From an alternate angle, the imperial inheritance, for some *Southeast Asian* states comes in the form of: political culture, administrative set of regulations, the vertex of the political domestic environment and so on. *Imperialism* did not only impart regional a uniqueness type, as in the case of Thailand, but also, the up-rise of nationalist movements across the region.

The *Imperial Element* in regional-identity building had a factious rhythm and style. It did not break the pre-colonial set of intra-regional relations, but it decreased them and made them provisional on metropolitan politics. The *Imperial Element* was the creator of *Southeast Asia's* heterogeneity as a region. Yes, differences between the regional countries have always existed. Nevertheless, the *Imperial Element* made the essential, emphatic change for the limitless separating character between the regional states. Different settlers brought with them different ideas of statesmanship and, at the same time, made the regional states to react to these ideas differently and develop differently on their entailments.

References

Acharya Amitav (2012), *The Making of Southeast Asia – The International Relations of a Region*, New Expanded Edition, Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS), Singapore.

AlexandrovMaxym, *The Concept of State Identity in International Relations: A Theoretical Analysis*, GraduateSchool for International Development and Cooperation, Hiroshima University, Japan,

http://ir.lib.hiroshima-u.ac.jp/metadb/up/74007022/JIDC_10_01_03_Alexandrov.pdf, date of accession: 30th of May 2013, accession time: 12:33 p.m..

Gungwu Wang (2005), *History of Nation Building Series, Nation-Building – Five Southeast Asian Histories*, Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS), Singapore.

Tarling Nicholas (2001), *Imperialism in Southeast Asia – A Fleeting Phase*, Routledge, Taylor and Francis Group, New York.

Wendt Alexander (1999), *Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge.

**CONSIDERAȚII PRIVIND REGIMUL PROPRIETĂȚII ASUPRA MOȘILOR
SIHLEANU ȘI ARICIU, COMUNA SCORȚARU NOU, JUD. BRĂILA, ÎN
PERIOADA INTERBELICĂ**

Claudiu Sachelarie¹

**CONSIDERATIONS ABOUT PROPERTY OWNERSHIP REGIME REGARDING
SIHLEANU AND ARICIU ESTATES, SCORȚARU NOU VILLAGE, BRĂILA
COUNTY, IN THE INTERWAR PERIOD**

Rezumat. Acest studiu urmărește modul în care sunt aplicate legile privind exproprierea asupra moșiilor Sihleanu și Ariciu, comuna Scorțaru Nou, jud. Brăila în perioada 1918 - 1945. De asemenea, studiul explică modul în care părți din cele două proprietăți expropriate sunt împărțite locuitorilor îndreptățiți din comuna Scorțaru Nou, județul Brăila. În comuna Scorțaru Nou, județul Brăila, au existat două moșii ce au aparținut familiei Sihleanu – Grădișteanu - Ghica: domeniul Sihleanu în suprafață de 2.250 ha și moșia Ariciu în suprafață de 1.600 ha. Moșiile au fost supuse, precum toate marile moșii din țară, legilor de expropriere care au precedat legile agrare. Acestea au fost supuse decretului lege din 1918, legii agrare din 1921 și legii agrare din 1945. Moșiile au aparținut boierului de clasa a II - a Zamfir Sihleanu. Aceste moșii ajung în averea familiei Grădișteanu, familie boierească veche coborâtoare din domni, prin căsătoria între Elena Sihleanu, fiica lui Zamfir Sihleanu cu Constantin Grădișteanu. Mai târziu, moșiile Sihleanu și Ariciu ajung în averea familiei Ghica prin căsătoria între fiica lui Constantin Grădișteanu și Elena Sihleanu, Maria, cu Scarlat Ghica. În 1919, atunci când moșiile sunt supuse exproprierii, moștenitorii acestei frumoase averi sunt Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria Ștefănescu. Mai târziu, în 1945, moștenitorii sunt Elena Bogdan și Mihail Grădișteanu.

Cuvinte cheie: moșie, lege agrară, expropriere, Sihleanu, Ariciu, Scorțaru Nou, Grădișteanu, Ghica, boier, Brăila, perioada interbelică, avere, proprietar.

Abstract. This study traces how it is applied the rule of law regarding expropriation of the two estates. The study also explains how the parts of the two expropriated estates are divided to the residents of Scortaru Nou village, Brăila county. In Scortaru Nou village, Brăila county, there were two estates belonging to Grădișteanu family: the domain Sihleanu in surface of 2,250 ha and the estate Ariciu in surface of 1,600 ha. The estates were subject, as well as all large estates in the country, of the expropriation laws that preceded the agrarian laws. They were subject to the 1918 law decrees, agrarian law of 1921 and agrarian law of 1945.

¹¹ Masterand, anul I, specializarea Spațiul românesc între Orient și Occident la Facultatea de Istorie, Filozofie și Teologie, Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați, profesor de istorie la Școala Gimnazială Scorțaru Nou, jud. Brăila, claudiuth@yahoo.com.

The estates belonged to class II boyar - Zamfir Sihleanu. These estates reach in the wealth of Grădișteanu family, old boyar family of royal descent, by the marriage between Elena Sihleanu, daughter of Zamfir Sihleanu boyar with Constantine Grădișteanu.

Later, the estates of Sihleanu and Ariciu reach also in the Ghica's family wealth by the marriage between the daughter of Constantine Grădișteanu and Elena Sihleanu, Mary, with Scarlat Ghica. In 1919, when the estates are subject to expropriation, the heirs of this beautiful fortune are John C. Grădișteanu, Șerban Ghica and Mary Ștefănescu. Later, in 1945, the heirs are Elena A. Bogdan and Michael Grădișteanu.

Keywords: estate, expropriation law, Sihleanu, Ariciu, Scorțaru Nou, Grădișteanu, Ghica, boyar, Brăila, interwar period.

Proprietarii moșilor – Sihleanu – Grădișteanu – Ghica

Arhondologia Moldovei a paharnicului Constandin Sion ne prezintă originea familiei Sihleanu menționând că membrii Sihleanu sunt bulgari, pripășiți și corciți în Țara Românească, unde până la 1840 au fost cunoscuți între boierii de neam cu locuința la satul Sihlele, județul Slam-Râmnicul. Erau doi frați, Iancu și Zamfir (s.n.) și o soră Bălașa, ce au luat-o postelnicul Mihalachi Pascu din Iași. Iancu, de cum s-au măritat soră-sa, pe la 1810, au trecut în Moldova, șezând mai mult la cumnatu-său ; și pe la 1813 s-au însurat cu o fată Catinca a medelniceriului Meriacri din Iași și cu banii zestrei i-au cumpărat socru-său casele din Focșani și viile de la Odobești a căminariului Enacachi Pruncu. Pe la 1828, s-au cumpărat un petac de căminar de la postelnicul Alecu Mavrocordat.

La 1832, cu înființarea judecătoriilor, l-a rânduit cilen la Putna. Pe la 1843 s-au dat doi băieți, pe Alecu și Iancu, la Iași : cel dintâi în postelnicie și celălalt în vistierie. Cel de la postelnicie, pe la 1847 s-au făcut căminar și acum, la februarie 1852, ban. Cel de la vistierie s-au făcut sardar și s-au dus acasă ; alt frate al lor, mai mare, ce au șezut acasă, la 1847 s-au făcut paharnic și tot atunci și tatăl lor s-au făcut spătar. În urmă, Grigori Vodă, pe Alecu l-au făcut director postelniciei și agă, și pe fratele său, Costachi, spătar și Ștefanachi comis, șezând în Focșani².

Iată așadar spița lui Zamfir sau după cum îi spuneau sihlenii Zamfirache, Sihleanu. Era un boier de clasa a doua sau a treia după cum ne pomenește Neagu Djuvara, dar cu o mare avere. Acestuia i se naște o fiică, Elena Sihleanu, care se mărită cu Constantin, din marea și vechea familie boierească a Grădiștenilor. Neamul Sihlenilor urcă în rangul social, iar Grădiștenii se aleg cu o frumoasă avere.

Neagu Djuvara opinează că familia Grădișteanu ar descinde din Vlad Călugărul, coborâtor la rândul său din Basarabi. Numele familiei Grădișteanu provine de la Bunea vistierul din satul Grădiștea din Vlașca, pe Argeș, unde-și avea *temeiul*, după terminologia vremii³.

² Paharnicul Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei, amintiri și note contimporane boierii moldoveni*, București, Ed. Minerva, 1973, p. 250.

³ Neagu Djuvara, *Ce au fost boierii mari în Țara Românească?, Saga Grădiștenilor (secolele XVI-XX)*, București, Ed. Humanitas, 2010, pp. 69-71.

Constantin Grădișteanu (1832 – 1890), viitorul soț al Elenei Sihleanu, se trăgea din spița Marelui Clucer Șerban (1785 - 1833). Șerban Grădișteanu (1785 – 1833) a avut ca primă soție pe Elena, fiică a Marelui Ban Dinu Filipescu, care l-a părăsit în 1812 pentru generalul rus Laptev. Șerban Grădișteanu nu s-a reînsoțit decât în 1825 cu Aristița Buzescu, de numai 18 ani. El a murit însă opt ani mai târziu, la 48 de ani, ea supraviețuindu până la 1884. Cu Aristița Buzescu a avut cinci copii, printre care și Constantin.

Elena Sihleanu (1840 – 1918), la rândul ei, era sora delicatului poet Alexandru Sihleanu, care se stinge din viață prematur la doar 23 de ani. În 1876 apare în *Revista contemporană* (a lui Petre Grădișteanu) un lung articol semnat de Ang. Demetrescu și consacrat poetului. S-a născut la București la 9 ianuarie 1834, *creatură delicată și maladivă*. Elev strălucit în *Academia*, școala secundară fondată de vodă Bibescu, a fost întâi format de profesorul francez Monty. Colegiul își închide porțile în 1848, după căderea lui Bibescu, dar Monty deschide un pensionat privat, unde Sihleanu merge până la clasa a II-a (franceză, adică ultima înainte de bacalaureat). Intră apoi la prestigiosul liceu *Louis le Grand* de la Paris. Excelent elev, face muzică și pictură, apoi, cu toată aplecarea lui către litere, e împins să se înscrie la Drept. În 1855 însă, bolnav, se întoarce în țară. *Bucurându-se de o avere însemnată, duce o viață mondenă. Însă chiar în mijlocul plăcerilor celor mai sensuale și al numeroaselor sale amoruri, el găsi timpul de a cultiva poezia [...]*.

Însă, câțiva ani de încercări poetice i-au fost de ajuns ca să rămână în istoria literaturii. Eminescu îl numește *liră de argint*.

În 1857, ca și când ar fi presimțit că ultima oră i se apropie, Sihleanu scoate la lumină primele sale producții poetice, sub titlul așa de nimerit *Armonii intime*. La o lună de zile după această publicare (1857 martie 23) se stinge în etate de 23 de ani și două luni, după o boală stranie care-l chină trei zile.

Odobescu, care-i fusese coleg la Paris și-i rămăsese bun prieten, scrie : *Alexandru Sihleanu, tovarăș de studii în țară și-n străinătate, avea o inteligență deșteaptă, un spirit glumeț și sarcastic, o imaginațiune aprinsă și o producțiune lesnicioasă care se ascundea toate sub o aparență de adâncă lenevire, de zburdalnică nepăsare, zugrăvite pe fața-i oacheșe și palidă, dar fină și plăcută...Ș-acele daruri ale naturei, însoțite de toate desmierdările lumii noastre, tinerețe, grație, avere toate s-au stins acum patru ani, printr-o boală extraordinară necunoscută chiar de medici, trist fenomen al naturei, care dintr-o mică bubă eșita pe buza junelui, cangrena în câteva ore pe tot trupul său*.

Nicolae Manolescu, în recenta lui *Istoria critică a literaturii române*, îl citează în treacăt la articolul *Macedonski*; apoi îl trece într-o lungă listă de *Autori de dicționar*. Călinescu i-a consacrat în schimb mai multe coloane din istoria lui a literaturii, considerându-l un începător plin de avânt al romantismului la noi și expune și o fotografie.

În capitala Franței cunoaște valorile literaturii franceze și universale, nutrindu-se îndeaproape cu scrierile romanticilor dintre care a fost atras în mod deosebit de Hugo și Byron. Creația sa de mai târziu vădește influența puternică exercitată de aceștia în poezia sa. Poetul manifestă un viu interes pentru viața poporului nostru, la a cărei reînviere politică

visează. În 1857 este printre cei care înființează ziarul *Concordia*, unde va publica două dintre cele mai realizate producții ale sale: *Ce e mai dulce în lume* și *Cișmegiul*⁴.

Sora sa, Elena Grădișteanu, fostă Sihleanu, este descrisă de Neagu Djuvara ca fiind o *femeie grăsună, greoaie, cu totul lipsită de grație și de finețe. Și această siluetă greoaie a transmis-o și copiilor ei, viitorul ministru Ionaș Grădișteanu și sora sa Maria Scarlat Ghica, și, mai avan, nepoților legitimați, copiii lui Ionaș, Maria, care era bondoacă și tare urâtă, și Mihai (Bebe) Grădișteanu, o namilă de om, inteligent și simpatic, dar la care greu puteai să mai găsești un rest de alură aristocratică*.

Fiul lui Șerban Grădișteanu și al Aristiței Buzescu, Constantin (1832-1890), a avut o carieră bogată. A fost prefect în mai multe județe, deputat în mai multe legislaturi, ministru de Finanțe în 1870 (în guvernul conservator), în fine, președinte al Camerei Deputaților în 1888-1889.

A fost căsătorit cu Elena Zamfir Sihleanu. Ea a adus în familie moșia Sihlea (precum și moșiile Sihleanu din județul Brăila și Ariciu din fostul județ Râmnicu-Sărat), în județul Râmnicu-Sărat, moșie întinsă, care le-a permis să trăiască destul de larg, iar la generațiile următoare, de pildă la nepoții de fiică, Șerbănică și Aristița Ghica, cu oarecare fast și chiar fandoseală. Se clădise la Sihlea un conac mare și pretențios și se ridica un drapel când veneau boierii de la oraș.

Din cei patru copii ai lui Constantin cu Elena Sihleanu, doi au murit de mici, Alexandru și Scarlat. Fiica, Maria (1856 – 1933) a fost căsătorită întâi cu Scarlat Ghica, al doilea fiu al lui Ion Ghica, cu care a avut un fiu, Șerban, care va fi cunoscut cu numele de Șerbănică și se va însura cu vara lui de al doilea, Aristița Stoenescu. Căsătoria Maria-Scarlat Ghica se va strica însă și Maria se va recăsători cu magistratul Constantin Ștefănescu, consilier la Curtea de Casație.

Băiatul lui Constantin, Ion, rămas cunoscut sub numele de Ionaș Grădișteanu, va fi un om politic important, unul din fruntașii Partidului Conservator, de mai multe ori ministru, în special ministru al Lucrărilor Publice, în care răstimp va pune să se clădească Ministerul masiv și încărcat din fața Cișmigiului, care găzduiește acum și Primăria Capitalei și Prefectura. Între cele două războaie se dăduse numele lui unei străzi între strada Brezoianu și Cișmigiul. Sub comuniști, numele străzii a fost schimbat.

Dar altul a fost meritul lui mai de seamă : a fost un apărător stăruitor, în tot timpul carierei sale politice, al ideii unirii Transilvaniei și Banatului cu România. În somptuoasa reședință pe care o clădise, împreună cu sora lui, pe Calea Victoriei, colț cu actuala stradă Nicolae Iorga, el a adunat și a sprijinit pe ardelenii refugiați în vechiul regat, un popă Lucaci, un Octavian Goga, și această opinie a apărut-o și în dramatica ședință a Consiliului de Coroană din 3 august 1914, când bătrânul rege Carol a încercat cu disperare să-i convingă pe membrii Consiliului – dintre care făcea parte Ionaș – că România trebuie să intre în război alături de Germania și Austro-Ungaria. Acest sprijin a fost cunoscut de Iuliu Maniu, care, la moartea lui Ionaș în 1932, a ținut să i se facă funeralii naționale.

Ionaș a avut o viață privată cam în afara rigurozității sociale, motiv pentru care Tinca Djuvara, mama lui Neagu Djuvara, și surorile ei nu-l prea frecventau ; nici pe el și și mai

⁴ Constantin Măciucă et alii, *Patrie și libertate, din poezia anilor 1840-1880*, vol. 1, Editura de stat pentru literatură și artă, seria BPT, București, 1958, pp. 103-104.

puțin pe copiii lui din flori. Într-adevăr, Ionaș trăia, împreună cu perechea Constantin și Maria Poenaru, ca în vodeviluri. A avut cu Maria Poenaru doi copii, pe care nu i-a recunoscut decât la maturitatea lor, când aveau peste 20 de ani și le murise tatăl lor putativ.

Șerbănică Grădișteanu și Aristița Stoenescu au stăpânit mai departe moșia Grădișteanu de la Sihlea și au avut trei fii, care au fost printre ultimii Ghiculești din ramura munteană, Ion, mort tânăr, Constantin (Mimi) și Șerban (Bani) – care s-a distins prin dârzenia lui în timpul prigoanei comuniste, cu 11 ani de Canal și de închisoare⁵.

Pentru anii de după Marele Război, regăsim în actele arhivei județene brăilene ca moștenitori ai moșiilor Sihleanu și Ariciu pe Șerban Ghica, Maria Ștefănescu și Ion C. Grădișteanu. Toți trei apar în acte drept moștenitori ai defunctei Elena C. Grădișteanu⁶.

La 1945 apar în actele arhivei brăilene ca moștenitori Elena A. Bogdan și Mihail Grădișteanu⁷. Elena A. Bogdan este probabil fiica Mariei Grădișteanu (fiica legitimă a lui Ion Ionaș C. Grădișteanu) și a lui Aurel Bogdan, iar Mihail este fiul legitim al lui Ion Ionaș C. Grădișteanu, fratele deci al Mariei Grădișteanu. Ultimii moștenitori ce apar în actele de arhivă sunt deci fiul lui Ionaș Grădișteanu, Mihail, și nepoata acestuia, Elena.

Mihail *Bebe* Grădișteanu a fost un distins magistrat. Este recunoscut, împreună cu sora sa Maria, la maturitate, drept fiul legitim al lui Ionaș Grădișteanu și al Mariei Poenaru. Această situație, ne povestește Neagu Djuvara, a atârnat oarecum asupra personalității sale.

Presupunem legătura directă de rudenie dintre Maria Grădișteanu și Elena A. Bogdan, doar prin legătura de nume, deoarece Neagu Djuvara ne spune că din mariajul Mariei cu Aurel Bogdan nu au rezultat urmași⁸.

Moșiile familiei Sihleanu – Grădișteanu – Ghica

În comuna Scorțaru Nou, jud. Brăila existau două moșii ce aparțineau Grădiștenilor : Moșia Sihleanu în suprafață de 2.250 ha și moșia Ariciu în suprafață de 1.600 ha. Moșiile au fost supuse, ca de altfel toate marile moșii din țară, legilor de expropriere care precedau sau urmau aplicării legilor agrare.

Prin Decretul Lege nr. 3922, publicat în Monitorul Oficial nr. 225 din 3 ianuarie 1919, ia ființă Casa Centrală a Cooperației și Împroprietăririi pe lângă Ministerul Agriculturii și Domeniilor care, la rândul ei, înființează în întreaga țară comisii județene.

Comisia județeană de expropriere și împroprietărire era alcătuită din 4 membri: un consilier al Curții de Apel, desemnat de Ministerul de Justiție ca președinte sau președintele tribunalului local, un delegat al Casei Centrale a Cooperației și Împroprietăririi, un delegat al proprietarilor, un delegat al sătenilor și un secretar. Atribuțiile comisiei județene erau următoarele: se pronunță în primă instanță asupra prețului pământului; decide în ultimă instanță asupra apelurilor făcute contra hotărârilor comisiei de ocol și comisiilor județene⁹.

Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila redactează în 1919 fișa moșiei Sihleanu din care reies componentele acesteia:

⁵ Neagu Djuvara, *op.cit.*, pp. 188-197.

⁶ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila (în continuare SJAN Brăila), fond Primăria Scorțaru Nou, d. 4/1921, f. 149.

⁷ SJAN Brăila, fond Comisia județeană de reformă agrară, d. 68/1945, f. 7

⁸ Neagu Djuvara, *op.cit.*, pp. 188-197.

⁹ Inventarul nr. 49 al Comisiei județene de Împroprietărire și Expropriere a jud. Brăila, 1919 – 1930.

- suprafața totală măsurată era de 2190,0015 ha;
- drumuri și C.F.R.: 16 ha și 1222 mp – domeniu public;
- terenuri inexpropriabile rămase proprietarilor :
- conac și Aman – 14 ha și 6888 mp ;
- grădini de zarzavat – 30 ha și 5000 mp;
- Imaș – 2 ha și 8889 mp.

Calitatea terenurilor arabile expropriate era următoarea : calitatea I – 960 ha ; calitatea a II – a – 375 ha.

În 1919 delegatul sătenilor Dima Băcanu încheie împreună cu Șerban Ghica, proprietar și procurator al lui Ion C. Grădișteanu și Maria C. Ștefănescu coproprietari ai moșiei Sihleanu, un proces-verbal prin care se expropriează o parte din moșie (anexa nr. 1).

Suprafața întregii proprietăți de 2.250 ha, din care scăzându-se 246 ha – pădure, grădini, apa Buzăului, râpe, construcții – teren nesupus exproprierii, rămân 2.004 ha teren supus exproprierii, care împărțit în trei, după numărul proprietarilor, partea fiecăruia este de 668 ha și conform scării de expropriere revine fiecărui proprietar câte 258,9 ha; iar restul de 1.227,3 ha urmează a se da în imediata folosință a țăranilor.

Printr-un alt proces-verbal se reface calculul terenurilor și a suprafețelor de expropriat. Din procesul-verbal din data de 17 iunie 1919 (anexa nr. 2) rezultă că trupul Ariciu face parte din moșia Sihleanu și este ca și aceasta proprietatea celor trei în indiviziune și formează împreună o singură exploatare agricolă. Cei trei proprietari nu doreau ca trupul Ariciu să fie considerat ca parte din moșia Sihleanu, deoarece conform noii legi urma ca suprafața de expropriat să fie mai mare. Ca urmare, delegația care efectua măsurătorile și stabilea suprafețele ce urmau să fie expropriate, cere ca trupul Ariciu să cadă sub incidența Decretului Lege nr. 3697/1918 privind exproprierea, respectiv ca trupul Ariciu și moșia Sihleanu să fie considerate o singură moșie.

Astfel se reface calculul terenurilor în întregime și separat pentru fiecare proprietar, apoi se calculează suprafețele expropriate.

Așadar, trupul Sihleanu are 2.250 ha, iar trupul Ariciu circa 1.600 ha. Urmează a se scădea 246 ha, iar din trupul Ariciu 140 ha ca teren neexpropriabil. Rămân astfel ca supus exproprierii din trupul Sihleanu 2.004 ha, iar din trupul Ariciu 1.460 ha, însumând întinderea totală supusă exproprierii la ambele trupuri de 3.464 ha, care împărțit la trei, revine partea fiecărui proprietar în ambele trupuri de 1.154,66 ha și conform scării de expropriere fiecărui proprietar din cei trei urmează a se expropria 864,36 ha, suprafață ce urmează a se da în folosință sătenilor din comună. Se expropriează astfel de la moșia Sihleanu 1.227,3 ha, iar de la Ariciu 1.366,38 ha.

Evident nemulțumiți, cei trei proprietari, Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria Ștefănescu fac apel contra procesului-verbal din 17 iunie 1919 al Comisiei II județene Ianca privind exproprierea moșiilor Sihleanu din județul Brăila și Ariciu din județul Râmnicu-Sărat.

Motivul apelului este următorul: Comisia județeană a considerat în mod eronat că moșiile Sihleanu și Ariciu ca făcând parte dintr-o singură moșie, proprietarii cerând ca exproprierea să se facă separat pentru cele două moșii (anexa nr. 3). Ulterior, Maria C. Ștefănescu dă o declarație prin care menționează că nu a făcut nici o cerere de revizuire către comitetul agrar. Aceeași declarație o dă și Ion C. Grădișteanu în septembrie 1925.

Moșia Sihleanu: se întinde pe 2.250 ha; din care se scade suprafața de 246 ha neexpropriabilă. Rămân 2.004 ha care se împart la cei trei proprietari, revenind astfel fiecăruia câte 668 ha. În urma aplicării scării de expropriere fiecare rămâne cu 258 ha, iar în total 776,7 ha, suprafața expropriată fiind în total de 1.227,3 ha.

Moșia Ariciu: se întinde pe 1.600 ha; din care se scade suprafața de 140 ha neexpropriabilă. Rămân 1.460 ha care se împart la cei trei proprietari, revenind astfel fiecăruia câte 486,6 ha. În urma aplicării scării de expropriere fiecare rămâne cu 238,4 ha, iar în total 715,4 ha, suprafața expropriată fiind în total de 744,6 ha.

Comisia județeană de expropriere admite apelul făcut de cei trei proprietari, iar exproprierea se face separat pentru fiecare moșie prin Hotărârea nr. 154 din data de 20 decembrie 1920. Iar prin procesul-verbal al Curții de Apel Galați din 25 aprilie 1922 (anexa nr. 4) se fixează prețul la hectar al terenurilor cultivabile expropriate, în funcție de calitate.

Centrul agricol *Scorțaru Nou* redactează *Situațiunea terenului expropriat în comuna Scorțaru Nou Moșia Sihleanu și modul său de folosință pe anul 1924*:

- suprafața de 1227,3 ha expropriată a fost folosită în 1923 astfel: loturi vechi în 1919 – 734 ha, iar loturi noi în 1923 – 131 ha;
- rezerve: școala primară Sihleanu – 5 ha; biserica Sihleanu – 4,5 ha; izlaz comunal – 224 ha; drumuri și șosele – 21,80 ha;
- disponibil: lot demonstrativ Stat – 50 ha; pârloage neproductive cu grânele – 57 ha.

De asemenea tot Centrul agricol *Scorțaru Nou* redactează *Situațiunea terenului expropriat în comuna Scorțaru Nou Moșia Ariciu și modul său de folosință pe anul 1924*:

- suprafața de 774,68 expropriată a fost folosită în 1923 astfel: loturi vechi în 1919 – 729,50 ha, iar loturi noi în 1923 – 40,25 ha;
- rezerve: drumuri și șosele – 4,93 ha.

Cei trei moștenitori mai aveau în proprietate, în afara moșiei Sihleanu și alte moșii: moșia Coșoba din comuna Coșoba, județul Ilfov; moșia Sihlele – Voetin din județul Râmnicu Sărat în suprafață de 438 ha (anexa nr. 5).

Potrivit articolelor 10 și 11 din legea agrară, proprietarilor care posedă mai multe moșii cu inventar important la 1 februarie 1921 li se vor expropria până la maximum 500 ha, indiferent de regiunile unde posedă moșiile și au dreptul de a-și alege în oricare din ele cota scutită de lege. Fiecăruia din cei trei coproprietari, având conform articolului 5 din legea agrară, dreptul la o cotă de 500 ha, urmează a li se scuti, pe lângă inexpropriabil, o întindere totală de 1.500 ha, în afară de izlazul necesar vitelor lor.

Proprietarii aleg să le fie rezervată întreaga moșie Coșoba și moșia Voetin. Moșia Sihlele se reduce la 414 ha, plus 127 ha izlaz, iar la moșia Sihleanu din 750 ha cultivabil se reduce la 328 ha izlaz pentru vitele lor, rezervându-se astfel proprietatea în toate aceste moșii¹⁰.

Pentru anul 1921 avem dovada documentară că proprietarii moșiilor Sihleanu și Ariciu au în regie 540,25 pogoane semănate cu grâu pe pământul rămas în proprietatea lor după expropriere. Astfel, pe moșia Ariciu existau 146,5 pogoane semănate, iar pe moșia Sihleanu existau 319,25 pogoane semănate. Aceste suprafețe erau lucrate cu dijmă de către locuitorii

¹⁰ SJAN Brăila, fond Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila, d. 74/1919, f. 1, 2, 4, 5, 12, 13, 14, 15, 27, 28, 33, 34, 37, 44.

comunei Scorțaru Nou. Doar 75 de pogoane din moșia Sihleanu sunt lucrate în regie proprie, de către administratorul și procuratorul lui Ion C. Grădișteanu, S. Kossmescu¹¹.

Terenul arabil expropriat din moșiile Sihleanu și Ariciu a fost împărțit locuitorilor din comuna Scorțaru Nou după ce Serviciul Agricol al județului Brăila a întocmit lista locuitorilor îndreptățiți la împrăștiere. Terenurile de împărțit locuitorilor din comuna Scorțaru Nou proveneau din patru moșii: Sihleanu, Ariciu, Deșirați și Iazu-Cioranii. Serviciul Agricol al județului Brăila, aflat în cadrul Comisiei județene de expropriere și împrăștiere Brăila, comasează aceste terenuri expropriate, iar în urma procesului verbal din 16, 17, 18, 19 și 20 martie 1921 sunt atribuite loturile către săteni:

- în comuna Scorțaru Nou au fost fixate două loturi demonstrative în suprafață de 250 ha și care s-au defalcăt din moșiile:
 - 1. Deșirați – 100 ha;
 - 2. Sihleanu – 150 ha la nord de drumul Romanu – Gemenele.
- din moșia Ariciu s-au mai defalcăt 150 ha teren necesar lui Ionel Antonescu pentru comasare;
- din moșia Sihleanu s-au scos din lotizare 25 ha teren din punctul *Lacul Trăsnita*, teren neproductiv; 50 ha mai la sud-est de acest punct, teren neproductiv Sărătura și 123 ha teren impropriu culturii pentru izlazul Gemenele;
- satul Scorțaru Nou și Sihleanu va fi împrăștiat în moșiile Sihleanu și Iazu-Cioranii, pe dreapta și stânga râului Buzău, după cum urmează:

Număr loturi	Suprafață lot	Total suprafață loturi
1 lot	0,5 ha	0,5 ha
1 lot	1 ha	1 ha
3 loturi	1,5 ha	4,5 ha
3 loturi	2 ha	6 ha
7 loturi	2,5 ha	17,5 ha
16 loturi	3 ha	48 ha
16 loturi	3,5 ha	56 ha
42 loturi	4 ha	168 ha
32 loturi	4,5 ha	144 ha
94 loturi	5 ha	470 ha
1 lot	2,5 ha	Scos din sorți
1 lot	3,5 ha	Scos din sorți
3 loturi	4 ha	Scos din sorți
1 lot	4,5 ha	Scos din sorți
9 loturi	5 ha	Scos din sorți
230 loturi		983 ha

- satele Pitulații Vechi și Noi se vor împrăști cu moșiile Iazu-Cioranii și Ariciu conform următorului tabel¹²:

¹¹ SJAN Brăila, fond Primăria Scorțaru Nou, d. 4/1921, f. 149.

¹² SJAN Brăila, fond Comisia județeană de expropriere și împrăștiere Brăila, d. 15/1921, f. 3, 18.

Număr loturi	Suprafață lot	Total suprafață loturi
2 loturi	8 ha	16
1 lot	5 ha	5
1 lot	1 ha	1
1 lot	2 ha	2
2 loturi	2,5 ha	5
3 loturi	3 ha	9
12 loturi	3,5 ha	42
40 loturi	4 ha	160
32 loturi	4,5 ha	144
100 loturi	5 ha	500
194 loturi		876

Ultimul episod de disipare a moșiilor marilor proprietari, în speță a Grădiștenilor se petrece în 1945. În baza legii de reformă agrară din martie 1945, Comisia județeană de reformă agrară decide exproprierea de la Elena A. Bogdan și Mihail Grădișteanu a 18,5 ha pășune din moșia Sihleanu¹³. La 1945 apar așadar ca moștenitori ai moșiei Sihleanu urmașii lui Ionaș Grădișteanu. Este de presupus faptul că moșia Sihleanu era compusă la 1945 din 118,5 ha, deoarece legea agrară prevedea că orice proprietar nu poate deține mai mult de 50 ha în proprietate. Ori, existând doi proprietari ai moșiei Sihleanu, rezultă două cote inexpropriabile a câte 50 de ha, iar ce depășește se expropriează, adică 18,5 ha.

După expropriere Comisia județeană de reformă agrară a trecut la elaborarea listelor de *îndreptățiți* (văduve, orfani, țărani săraci), iar împrăștierea s-a executat prin parcelarea fostelor moșii și acordarea actelor de proprietate¹⁴.

Conacul de la Sihleanu (fig. 1, 2)

La circa 1 km nord-vest de satul Sihleanu, pe malul stâng al Buzăului se află un frumos conac, azi în ruină. Nu am găsit surse documentare pentru această construcție, astfel că este greu de precizat când anume a fost construit, dacă a fost ridicat de Zamfir Sihleanu, proprietarul moșiei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sau de urmașii acestuia. După 1949, clădirea a intrat în proprietatea statului și a funcționat ca sediu de IAS. Potrivit mărturiilor orale, procesul de degradare a intervenit de atunci. După 1990, clădirea a fost vândută, mai precis în 1999, însă noul proprietar Mocanu, nu dispune de fondurile necesare restaurării imobilului. Clădirea se află în câmp, accesul fiind greoi, prin satul Pitulați, pe drumul de lângă digul construit de-a lungul râului Buzău. Alături de clădirea conacului se află câteva grajduri ale fermei particulare.

Conacele din Bărganul Brăilei, locuințe sezoniere pentru proprietarii de moșii, erau construite la distanță de așezare și cuprindeau un complex de clădiri: locuința propriu-zisă, casa administratorului de moșie, clădirea pentru oaspeți, clădirea pentru bucătărie și locuințele

¹³ SJAN Brăila, fond Comisia județeană de reformă agrară, *op.cit.*, f. 7.

¹⁴ Inventarul nr. 50 al fondului Comisia județeană de reformă agrară Brăila, 1945 – 1947.

servitorilor, grajdurile. Accesul se făcea pe o alee trasată printr-un parc, amenajat în fața complexului. În cazul conacului Sihleanu, a fost păstrată doar locuința proprietarului. Compoziția generală a planului și arhitectura imobilului au la bază forme împrumutate din arhitectura veche românească. Fațada principală este compusă din trei elemente: corpul central, marcat de scara de acces către nivelul al doilea, spre cele două aripi, și părțile laterale, construite în decros, compunând două foișoare cu acoperișul susținut de stâlpi din lemn. În cazul acestui edificiu, bucătăria, cămărilor și accesul spre pivniță erau la primul nivel, la etaj fiind spațiul de locuit al proprietarului moșiei¹⁵.

Bibliografie

Constantin Măciucă et alii, *Patrie și libertate, din poezia anilor 1840-1880*, vol. 1, Editura de stat pentru literatură și artă, seria BPT, București, 1958;

Ghena Pricop, Stănică Pandrea, Maria Stoica-Vrabie, *Documentar istoric PUG, comuna Scorțaru Nou, județul Brăila*, Muzeul Brăilei, Brăila, 2010;

Inventarul nr. 49 al Comisiei județene de Împroprietărire și Expropriere a jud. Brăila, 1919 – 1930;

Inventarul nr. 50 al fondului Comisia județeană de reformă agrară Brăila, 1945 – 1947;

Neagu Djuvara, *Ce au fost boierii mari în Țara Românească?*, *Saga Grădiștenilor (secolele XVI-XX)*, Editura Humanitas, București, 2010;

Paharnicul Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei, amintiri și note contemporane boierii moldoveni*, Editura Minerva, București, 1973 ;

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila, fond Primăria Scorțaru Nou, d. 4/1921, f. 149 ; fond Comisia județeană de reformă agrară, d. 68/1945, f. 7; fond Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila, d. 74/1919, f. 1, 2, 4, 5, 12, 13, 14, 15, 27, 28, 33, 34, 37, 44, d. 15/1921, f. 3, 18.

¹⁵ Ghena Pricop, Stănică Pandrea, Maria Stoica-Vrabie, *Documentar istoric PUG, comuna Scorțaru Nou, județul Brăila*, Muzeul Brăilei, Brăila, 2010, pp. 66-67.

ANEXE

ANEXA NR. 1

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila

Fond: Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila

D 74/1919, f. 1, 1-verso

Proces-verbal

6 feb. 1919

T. Zlătescu, judecătorul ocolului rural Ianca, județul Brăila

Având în vedere decretul lege al exproprierii și potrivit art. 20 și urm. din decretul sus citat

Astăzi, data sus arătată ne-am transportat la comuna Scorțaru Nou, Județul Brăila, unde:

Obstea satului a fost convocată spre a desemna un delegat, la localul primăriei și care prin viu grai a declarat că aleg pe dl. Dima Băcanu, față fiind și Dl. Șerban Ghica personal și ca procurator al dlor. Ion C. Grădișteanu și Maria C. Ștefănescu, coproprietari în diviziune ai moșiei Sihleanu, situată pe teritoriul comunei Scorțaru Nou, Jud. Brăila.

Domnul Șerban Ghica ne-a prezentat procura legalizată la n°. 1041 din 27 ianuarie 1919 a Poliției Capitalei.

Declarațiunea prevăzută de art. 20 a fost depusă în termen.

Comisiunea a fost alcătuită potrivit art. 21 sa procedat la lucrările operațiunei de expropriere a moșiei Sihleanu situată pe teritoriul comunei Scorțaru Nou, Jud. Brăila, și după declarația scrisă [ininteligibil] proprietarului și a delegatului sătenilor, am fixat: porțiunea expropriată și cea rămasă proprietarului, ca [ininteligibil] ținând în seamă și de condițiunile economice ale moșiei astfel după cum urmează:

Suprafața întregii proprietăți fiind de 2250 ha din care scăzându-se 246 ha – Pădure, grădini, apa Buzăului, râpe, construcție, etc – Terenul nesupus exproprierii rămâne 2004 ha teren supus exproprierii care împărțit în trei după numărul proprietarilor partea fie căruia este de 668 (șase sute șase zeci și opt) ha și conform scarei de expropriere revine fie căruia proprietar câte 258,9 ha; iar restul de 1227,3 ha urmează a se da imediata folosință a țăranilor.

Delegatul satului declară că nu are nimic de obiectat relativ la partea oferită de proprietar spre expropriere și adică începând de la sudul Moșiei [ininteligibil] cu moșia Comăneasca până la Râul Buzău, iar dacă nu se ajunge se va completa partea expropriată cu terenul situat dincolo de Buzău spre Nord începând de la Buzăelul ce servește de hotar cu moșia Măxineni până la împlinirea sumei.

Comisiunea

În unanimitate

Hotărăște

Din proprietatea Sihleanu pendinte de satul Sihleanu comuna Scorțaru Nou Județul Brăila, aparținând în indiviziune Dlor. Maria C. Ștefănescu, Ion C. Grădișteanu și Șerban

Ghica, în suprafață totală de 2250 ha se declară expropriată pentru cauză de utilitate națională întinderea de 1227,3 ha învecinându se cu următoarele hotare :

La Nord cu Râul Buzău și cu proprietățile sătenilor din satul Sihleanu, la Sud cu Moșia Comăneasca pe toată întinderea, la Est cu proprietățile locuitorilor sihlenii și cu proprietățile Gurgueți și Jilava ; iar la Vest cu proprietățile locuitorilor din Scorțaru Nou.

Porțiunea fixată în caz de necomplectare a suprafeței expropriate va fi cuprinsă între următoarele hotare :

La Nord, Est și Vest cu moșia Măxineni Jud. R. Sărat, iar la Sud cu partea rămasă proprietarului ;

Drept care am încheiat prezentul în triplu potrivit art. 24 din decretul lege al exproprierei.

Judecător

T. Zlătescu

Delegatul

sătenilor

Dima Băcanu

Proprietari
Șerban Ghica

ANEXA NR. 2

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila

Fond: Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila

D 74/1919, f. 2, 3

Proces-verbal

1919 iunie 17

Comisiunea a II – a Județeană Ianca

Președenția Dlui. Ștefănescu Corneliu Judecător de ședință a tribunalului Brăila

Membrii prezenți:

- Dl. Enache Pastramă, membru supliant al sătenilor;
- Dl. Dinu R. Dicianu, membru supliant al sătenilor;
- Dl. C. Pascal, agronom regional al Regiunii a IV – a Rușețu ca delegat a Casei de Cooperatie și Împroprietărire în locul dlui. N.C. Panaitescu aflat bolnav.

Procedura fiind completă și comisiunea în majoritate de a putea lucra în conformitate cu dispozițiunile art. 26 din decretul legii de expropriere am procedat la lucrarea sorocită pentru astăzi.

În consecință ne-am transportat la data sus arătată la orele 4 p.m. la Primăria Comunei Scorțaru Nou, unde am procedat mai întâi la apelul părților prezente și am constatat cele ce urmează: Proprietarii lipsă, obștea prezentă prin delegatul ei Dl. Dima Băcanu precum și sătenii: Nicolae I. Domnițeanu și Oprișan I. Constantin.

Comisiunea având în vedere adresa n°. 3.066 din 16 martie 1919 a Casei de Cooperatie și Împroprietărire, la care se află atașat dosarul n°. 26/919 a Judecătoriei Rurale Ocolului Măicânești (R. Sărat), din care s-a format dosarul nostru 110/919.

Având în vedere că din sus citata adresă se cere a se expropria odată cu moșia Sihleanu și trupul Ariciu din com. Scorțaru Nou (jud. Brăila) cu care formează o singură exploatare agricolă.

Având în vedere că din investigațiunile făcute, din lămuririle date comisiunei de către sătenii prezenți și din actele aflate în dosarul cauzei rezultă că întradevăr trupul Ariciu aparține acelorași proprietari în indiviziune ca și moșia Sihleanu, cu care a format și formează o singură exploatare agricolă.

Că astfel fiind în conformitate cu dispozițiunile art. 13 din decretul legii de expropriere urmează a fi considerat din punct de vedere al exproprierei ca o singură moșie.

Pentru aceste considerațiuni, se admite modul de a vedea al Casei Centrale de Cooperatie și Împroprietărire prin sus citata adresă, procedându-se în consecință la exproprierea Moșiei Sihleanu împreună cu trupul Ariciul ca o singură moșie.

Deci comisiunea dispune atașarea dosarului n°. 110/919 la cel cu n°. 26/919 formându-se astfel un singur dosar.

Comisiunea lucrând în conformitate cu art. 28 din decretul legii de expropriere ne-am transportat însoțiți de toate părțile prezente.

Moșia Sihleanu – Ariciu, proprietatea în indiviziune a Dlor. Gh. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria C. Ștefănescu unde am procedat mai întâi la stabilirea în mod aproximativ a întinderii proprietății și am constatat cele ce urmează lucru necontestat de părțile prezente :

Întinderea aproximativă a proprietății trupul Sihleanu este de 2250 ha iar trupul Ariciu de circa 1600 ha, urmează a se scădea din trupul Sihleanu, ca teren nesupus exproprierei întinderea de 246 ha pădure, grădini, apa Buzăului, râpe, construcție, iar din trupul Ariciu 140 de ha ca teren neexpropriabil rămâne astfel ca supus exproprierei din trupul Sihleanu 2004 ha iar din trupul Ariciu 1460 ha însemnând întinderea totală supusă exproprierei la ambele trupuri de 3464 ha, care împărțit în trei după numărul proprietarilor, revine fiecărui proprietar în ambele trupuri, 1154,66 ha și conf. scarei de expropriere revine fiecărui proprietar, iar restul de 864,36 ha de la fiecare proprietar urmează a se da în folosință sătenilor ceia ce însemnează suma total de 2593,68 ha.

Delegatul sătenilor și sătenii prezenți cer comisiunei menționarea procesului verbal al comisiunei locale în ceia ce privește hotarele determinate acolo, cât și cota stabilită în favoarea lor din acel trup.

Comisiunea adoptă modul lor de a vedea și în consecință și unanimitate declară expropriată în mod definitiv, pe cauză de utilitate națională în folosul obștei sătenilor com. Sc. Nou întinderea de 2593, 68 ha din proprietatea Sihleanca – Ariciu în indiviziune a Dlor. Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria C. Ștefănescu, și anume se expropriează din trupul Sihleanu întinderea de 1227,3 ha, iar din trupul Ariciu 1366,38 ha.

Terenul expropriat din trupul Sihleanu este cuprins în următoarele hotare:

La Nord cu Râul Buzău și cu proprietățile sătenilor din satul Sihleanu.

La sud cu Moșia Comăneasca pe toată întinderea.

La Est cu proprietatea locuitorilor Sihleni și proprietățile Gurgueți și Jilavei.

La vest cu proprietățile sătenilor din Sc. Nou.

Porțiunea fixată în caz de necomplectare a suprafeței expropriate va fi cuprinsă între următoarele hotare :

La Nord, Est și Vest cu Moșia Măxineni Jud. R. Sărat, iar la sud cu partea rămasă proprietarului.

Porțiunea expropriată din trupul Ariciu va începe din hotarul de Vest Domnița, Antonescu, pe toată întinderea lui mergând spre est până la complectarea suprafeței expropriată.

Această porțiune se cuprinde între următoarele hotare :

La Nord cu Moșia Eforiei Măxineni.

La sud cu Râul Buzău.

La Vest cu Moșia Antonescu.

La Est cu Moșia Deșirați – Antonescu, Moșia Eforiei și cu partea rămasă proprietarului.

Comisiunea lucrând ca instanță în adunarea elementelor pe care instanțele superioare se vor rosti în privința fixării prețului terenului pe hectar constatată că delegatul obștei nu nea prezentat nici un act deși i s-a pus în vedere prin osibita adresă de a prezenta înaintea comisiunii toate actele în conf. cu dispozițiunile art. 18 din decretul legii de expropriere.

Astfel că comisiunea nu are elemente destul de suficiente în aprecierea prețului terenului pe hectar totuși din lămuririle date la fața locului de către Dl. Agronom Regional, din investigațiunile făcute și constatările făcute de comisiunea întreagă, opinăm că terenul dat în folosință sătenilor ar fi un teren care s-ar putea clasifica astfel :

Cel din trupul Sihleanu, ar fi 100 hectare de calitate I iar restul de a II a, iar din trupul Ariciu jumătate calitate I și jumătate a II a.

Mai opinăm că terenul de calitate Ia i s-ar putea atribui maximul prevăzut de lege 1300 lei hectarul ceia ce reprezintă 65 lei prețul regional înmulțit cu o cotă de 20, iar celui de calitate a II a i s-ar putea atribui iarăși atribui maximul prevăzut de lege 1000 lei hectarul ceia ce prezintă 50 lei prețul regional înmulțit cu o cotă de 20.

Comisiunea mai constată din investigațiunile făcute [...] că terenul de calitate întâia se vindea cu 1200 lei ha iar cel de calitate a II a între 800 și 900 lei hectarul, aceasta [...] vânzărilor făcute în localitate înainte de 14 august 1916.

Acestea fiind constatările făcute de comisiunea ca instanță de revizuire și ca instanță în adunarea elementelor pe care instanțele superioare se vor rosti în privința fixării terenului pe hectar.

Sa [ininteligibil] prezentul proces-verbal făcut în trei exemplare din care unul se va atașa la dosarul cauzei, unul se va adresa Dlui. Inspector Agricol al Județului Brăila iar al treilea se va înainta Primăriei Sc. Nou spre conservare.

Un extras de pe acest proces-verbal se va înainta Direcției Generale Monitorului Oficial spre publicare, în conformitate cu dispozițiunile art. 29 din decretul legii de expropriere.

[ininteligibil]

Enache Pastramă

[ininteligibil]

[ininteligibil]

Secretar George St. Jippa

ANEXA NR. 3

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila

Fond: Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila

D 74/1919, f. 4, 5

Hotărârea no. 44/920

ROMÂNIA COMISIUNEA CENTRALĂ DE EXPROPRIERE din județul Brăila

Prezidenția Dlui. I. Ionescu Consilier la Curtea de Apel Galați

Membrii Dl. M. Nicolescu delegat din partea proprietarilor

Gh. Popa

sătenilor

V. Oprișenescu delegat din partea Comitetului Agrar.

Ședința publică dela 13 septembrie 1920

La ordine fiind judecarea apelului făcut de Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria Ștefănescu în contra procesului verbal cu data de 17 iunie 1919 al comisiunei II județeană Ianca relativ la exproprierea moșiilor Sihleanu din jud. Brăila și Ariciu din jud. R. Sărat.

La apelul nominal făcut a răspuns apelanții Ion C. Grădișteanu prin procurator Dl. Av. Darvari autorizat cu procura notată la dosar și apelantu Șerban Ghica în persoană și intimata Obștea sătenilor din com. Scorțaru Nou reprezentată prin Dl. Dinu Băcanu delegat, lipsă Casa Centrală.

Procedura fiind completă și apelul în termen s-a dat ostire lucrărilor.

Apelanții prin reprezentanții lor arată că motivul apelului este următorul : că rău comisiunea județeană a considerat moșiile Sihleanu și Ariciu ca făcând o singură moșie din punct de vedere al exproprierii și cere exproprierea separată a moșiilor Dlor. mai susțin că a convenit în ce privește alegerea terenului pentru moșia Sihleanu, cu reprezentantu Obștei, ca partea expropriată să fie aleasă în partea dreaptă a Buzăului, iar dacă nu se va ajunge, se va lua restul din partea despre hotarul Măxineni, iar în ce privește moșia Ariciu a convenit cu Obștea pentru alegerea terenului expropriat, ca măsurătoarea acestei părți să se facă începând dela râul Buzău spre nord până la complectare și cere a se admite apelul.

Dl reprezentant al Obștei a consimțit la cele susținute de apelanți.

COMISIUNEA

Având în vedere apelul făcut de Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria Ștefănescu în contra procesului verbal al comisiunei județeană Ianca cu data de 17 Iunie 1919, relativ la exproprierea moșiei Sihleanu din județul Brăila și Ariciu din județul Râmnicu Sărat.

Având în vedere că motivul apelului este că rău comisiunea județeană a considerat moșiile Sihleanu și Ariciu ca făcând o singură moșie din punct de vedere al exproprierii.

Având în vedere ca în fapt este necontestat că moșia Sihleanu este situată în com. Scorțaru Nou jud. Brăila, iar moșia Ariciu este situată în com. Gulianca județul R. Sărat.

Având în vedere că tot atât de necontestat este că pe nici un hotar [...] moșii nu se învecinesc una cu alta ; că deci ele fiind situate în comuni deosebite și neînvecinate, conform textului categoric al art. 18 din decretul lege de expropriere, cată a fi considerate din punct de

vedere al exproprierii ca moșii separate și deci exproprierea cată a fi făcută pentru fiecare în parte.

În ce privește moșia Sihleanu

Având în vedere că suprafața aproximativă a acestei moșii fiind după cum arată Comisiunea județeană prin hotărârea apelată, de 2250 hectare și din ea urmând a se scădea conform aceleiași hotărâri suprafața de 246 ha, cuprinzând teren de pădure, grădini, apa Buzăului, râpe, construcțiuni, etc. rămâne supus exproprierii ca pământ cultivabil suprafața de 2004 ha, că asupra acestei moșii fiind trei moștenitori în indiviziune revine la fiecare câte 668 ha la care aplicându-se scara de expropriere ar rămâne fiecăruia câte 258 ha iar pentru câte și trei moștenitorii revine suprafața de 776,7 ha proprietarilor indivizi, iar suprafața expropriată este de 1227,3 ha.

Având în vedere ca în ce privește alegerea terenului atât proprietarii cât și Obștea convin ca partea expropriată să fie aleasă în partea dreaptă a Buzăului, iar dacă nu se va ajunge, se va lua restul din partea despre hotarul Măxineni.

În ce privește moșia Ariciu

Având în vedere că suprafața acesteia cu aproximație fiind așa după cum se arată în oferta de expropriere de 1600 hectare, iar din aceasta suprafața urmând a se scădea ca teren impropriu culturii, suprafața globală de 140 ha formată astfel : 50 ha râpe și prunduri, 25 ha loc ocupat de diferite construcții, 15 ha drumuri și 50 ha teren neproductiv, rămâne teren supus exproprierii în suprafață de 1460 ha care repartizat la trei coproprietari revine fiecăruia câte 486,6 ha la aceasta aplicându-se scara de expropriere rămâne fiecăruia teren neexpropriat, suprafața de 238,4 ha sau pentru câte trei coproprietarii suprafața de 715,4 și se expropriează suprafața globală de 744,6 ha.

Având în vedere că în ce privește alegerea terenului expropriat atât proprietarii cât și Obștea convin ca măsurătoarea acestei părți să se facă începând dela râul Buzău spre nord până la complectare:

Pentru aceste motive

HOTĂRĂȘTE

Admite apelul făcut de Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria Ștefănescu în contra procesului verbal Comisiunei II județeană Ianca cu data din 17 Iunie 1919, relativ la exproprierea moșiilor Sihleanu din jud. Brăila și Ariciu din jud. R. Sărat, și în consecință :

Dispune exproprierea separată în modul următor:

În ce privește moșia Sihleanu

Se declară expropriată suprafața de 1227,3 hectare. Porțiunea expropriată se alege în partea dreaptă a Buzăului, iar dacă nu se va ajunge se va lua restul din partea de moșie despre hotarul Măxineni.

În ce privește moșia Ariciu

Se declară expropriată suprafața de 744,6 hectare. Porțiunea expropriată se va măsura începând dela râul Buzău spre nord, până la complectare.

DEFINITIVĂ

Data și cetită în ședința publică azi la 13 septembrie 1920.

Președinte ss I. Ionescu

deleg.prop. ss M. Niculescu Ianca

săt. ss Gh. Popa

Cons. Agricol ss V. Opreșenescu

Grefier ss V.R. Pilici

ROMÂNIA
COMISIUNEA CENTRALĂ DE EXPROPRIERE
din județul Brăila

Prezenta copie fiind conformă cu originala hotărâre n°. 44/920 aflată în dosarul acestei Comisiuni n°. 47/920, se legalizează de noi, liberându-se pe hârtie simplă.

GREFIER

[ininteligibil]

No.1838
1920 Octombrie 11

ANEXA NR. 4

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila

Fond: Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila

D 74/1919, f. 19, 19-verso

ROMÂNIA

Curtea de Apel din Galați Secția I.a
Ședința de la 25 aprilie 1922
Președinția D-lui Eugen Bonachi Prim Președinte
Membrii Prezenți Dl. G. Sărățeanu
I. Pârvulescu
G. Petrescu Dâmbovița
G. Batist

Proces verbal
N°. 61003
Deciziunea de Expropriere
N°. 187

Astăzi fiind la ordine apelurile făcute de Casa Centrală și de proprietari contra hotărârii N°. 154 din 20 Decembrie 1920 a Comisiunii Centrale Județene de expropriere Brăila la apelul nominal au răspuns: Dl. Ion Grădișteanu, Maria G. Ștefănescu și Șerban Ghica, toți trei prin procuratori Dl. Avocat G. Caranfil, lipsind Casa Centrală și obștiile Scorțaru Nou și Gulianca.

Procedura completă.

Dl. Caranfil a cerut să se fixeze maximum de preț prevăzut de legea agrară, adică 2600 lei hectarul.

CURTEA

Asupra apelurilor făcute de Casa Centrală a Împroprietăririi de o parte și de Dl. Ion C. Grădișteanu, Maria Ștefănescu și Șerban Ghica de altă parte contra hotărârei N°. 154 din 20 Decembrie a Comisiunii Centrale Județene de Expropriere Brăila, prin care s-a fixat în prima instanță prețul de expropriere pentru terenul în suprafață de Ha expropriat din moșiile Sihleanu și Ariciu dependente de comuna Scorțaru Nou Jud. Brăila și comuna Gulianca Jud. R-Sărat proprietatea D-lor C. Grădișteanu, Maria Ștefănescu și Șerban Ghica.

Având în vedere că proprietarii prin Apelul lor au cerut a fixa maximum de preț prevăzut de legea agrară, iar Casa Centrală nu se prezintă spre a-și susține apelul.

Având în vedere că din lucrările de expropriere se constată că moșiile de mai sus sunt situate în regiunea I. și că porțiunea de teren expropriată este din diferite calități, ca ținând seama pe de altă parte, de situația moșiei sub raportul liniilor de construcție și al depărtării de târgurile de desfacere a produselor de gări și porturi, Curtea în aprecierea sa, fixează ca prețuri de expropriere după cum se prevede mai jos în dispozitivul prezentei deciziuni.

Pentru aceste motive
În virtutea legii
DECIDE

Respinge apelul făcut de Casa Centrală a Împroprietăririi Direcțiunea Funciară din București, contra hotărârei N°. 154 din 20 Decembrie 1920 a Comisiunii Centrale Județene de Exprop. – Brăila.

Admite apelul făcut de proprietari și în consecință:

Fixează prețuri de expropriere pentru terenul expropriat din moșiile Sihleanu și Ariciu, dependente de comunele Scorțaru Nou Jud. Brăila și Gulianca R-Sărat după cum urmează.-

Pentru terenul în suprafață de 1227 hectare expropriat din moșia Sihleanu comuna Scorțaru Nou Jud. Brăila se fixează la 2600 (doua mii șase sute) hectarul pentru 852 hectare calitatea I și lei 2000 (doua mii) pentru restul de 375 hectare calitatea II.

Pentru terenul de 744 hectare și 6 arii expropriat din moșia Ariciu comuna Gulianca Jud. R-Sărat, considerat tot de calitatea I se fixa lei 2480 (doua mii patru sute opt zeci) hectarul.

Data și citită în ședința publică azi 25 Aprilie 1922.

(ss). E. Bonachi

(ss). G. Sărățeanu

(ss). I. Pârvulescu

(ss). G. Petrescu Dâmbovița

(ss). G. Batist

Grefier (ss). Al. Băltănescu

ROMANIA

Grefa Curtei de Apel din Galați Secția I. copia prezentă în conform cu originalul se legalizează de noi eliberându-se hârtia simplă exproprierele fiind scutite de timbre.

GREFIER
(ss) [ininteligibil]

N°. 4982 din 28 aprilie 1922

ANEXA NR. 5

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Brăila

Fond: Comisia Județeană de Expropriere și Împroprietărire a Județului Brăila

D 74/1919, f. 27, 27-verso, 28, 28-verso

COMITETUL AGRAR
Ședința de la 26 Oct. 1924
HOTĂRÂREA N°. 940/924

S.V.R.

Președinte Dl. Const. I. Nicolaescu

Membrii Prezenți

Domnii Km Nicolaescu

D. Busoicescu

A. Gane

Secretar General

Dem. Constantinescu

COMITETUL AGRAR

Asupra cererii de revizuire făcută de locuitorii Com. Cosoba Jud. Ilfov în contra hotărârei N°. 48/923 a Comisiunei Județene Ilfov în cauza exproprierei moșiei Cosoba proprietatea D-lor Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria C. Ștefănescu precum și asupra cererilor de revizuire făcute de proprietari în contra hotărârei N°. 20/923 dată de Comisiunea Județeană de expropriere Brăila relativă la exproprierea moșiilor Sihleanu-Ariciu din Jud. Brăila și de coordonarea lucrărilor de expropriere făcute de Comisiunile Județene de expropriere din Jud. Ilfov, Brăila și Râmnicu Sărat cu privire la moșiile Cosoba, Sihleanu, Sihlea și Voetin.

Având în vedere că prin hotărârea 48/923, Comisiunea Județeană de expropriere Ilfov, constată că proprietarii Ion C. Grădișteanu, Șerban Ghica și Maria C. Ștefănescu poseda moșia Cosoba, situată la șes, în regiune devastată de război cu inventar important și cultivată în 1921 prin arendare către obștea satească, având o întindere cultivată de 397 ha. 8000 m.p. rămasă în urma primei exproprieri din care în 1921, se mai expropiasse 121 Ha. 8000 m.p. pentru construire de islaz comunal.

Ca făcând aplicația art. 8 lit. B constată că fiecare proprietar are dreptul la o cota de 200 ha. cultivabile și în consecință dispune a se restitui proprietarilor cele 121 Ha. 8000m.p. expropriate în 1921 pentru islaz și a li se lăsa astfel întreaga suprafață de 397 Ha. 8000 m.p. rămasă în urma exproprierei din 1919, ca fiind mai mică decât cota la care proprietarii au dreptul.

Având în vedere că astăzi se pretinde de locuitorii comunei Cosoba, reclamate în revizuire că eronat Comisia Județeană a restituit proprietarilor 121 Ha. 8000 m.p. care fusese

expropriate pentru islaz în 1921, deoarece această expropriere este irevocabilă fiind făcută cu acordul părților: că moșia a fost arendată în 1920-1921 și nu posedă inventar și deci rău li s'a recunoscut proprietarilor câte o cotă de 200 ha. de fiecare.

Considerând că potrivit art. 37 din legea agrară, instanțele de fond sunt ținute a revizui lucrările de expropriere făcute de organele prevăzute în legea pășunelor comunale, întru cât exproprierea are a se face definitiv pe temeiul și după normele prevăzute în legea agrară.

Că deci Comisiunea Județiană nu săvârșește vre-o violare de lege când revizuieste exproprierea făcută pentru islaz și în conformitate cu legea dispune restituirea suprafeței de 121 ha. 8000 m.p. întru cât proprietarii posedau mai puțin decât cotele la cari aveau dreptul după lege.

Considerând că, în ce privește afirmațiunea locuitorilor că proprietarii nu ar fi având inventar, întru cât prin cererea de revizuire nu se invocă nici o dovadă în acest sens, este fără interes chestiunea dacă proprietarii au inventar, căci chiar-dacă în mod ipotetic s'ar admite că nu posedă inventar, și că moșia este situată în regiune cu cereri de împrumut, încă și în acest caz proprietarii având conform art. 8 lit. b. dreptul la câte 50 Ha. căci faptul că moșia a fost arendată, însă la obștea locuitorilor, ceia ce conform art. 29 din regulament se consideră nearendată urmează că și în acest caz moșia are a fi scutită de expropriere, de oarece proprietarii ar avea dreptul la o cotă globală de 450 Ha. întinderea moșiei este nimei de 397 Ha. 8000 m.p.

Că deci cererea de revizuire a sătenilor este neîntemeiată;

Având în vedere că prin hotărârea suscitată a Comisiunii Județiene de expropriere Ilfov, s'a lăsat proprietarilor întinderea de 397 Ha. 8000 m.p. în moșia Cosoba; prin hotărârile N°. 33/23 și 34/923, Comisiunea Județiană Râmnicu-Sărat le-a lăsat în moșia Voltinu 353 Ha. cultivabile, iar în moșia Sihlele-Voltinu 438 Ha. cultivabile plus 27 Ha. pentru imașul vitelor; că în fine prin hotărârea N°. 20/23 Comisiunea Județiană Brăila le-a lăsat 750 Ha. cultivabil plus 70 Ha. pentru islaz în moșia Sihlea Ariciu, adică în total aceste moșii în afară de cultivabilul și neexpropriabil, s'a lăsat proprietarilor 1938 Ha. islaz pentru vitele lor.

Că astăzi se cere de proprietari coordonarea acestor lucrări de expropriere.

Considerând că potrivit art. 10 și 11 din legea agrară proprietarul cere ca în specie posedă mai multe moșii cu inventar important la 1 Februarie 1921 va putea fi expropriat până la maximum de 500 Ha. indiferent de regiunile unde posedă moșiile și au dreptul de a-și alege în ori care din ele cota scutită de lege.

Că în speță fie care din cei 3 coproprietari având conf. art. 5 din lege are dreptul la o cota de 500 Ha. urmează că trebuie a li se scuti pe lângă inexpropriabil, o întindere totală de 1500 ha. în afară de islazul necesar vitelor lor.

Că ținând seama de alegerea proprietarilor, cată a li se rezerva azi întreaga întindere de 397 Ha. 8000 m.p. în moșia Cosoba și 353 Ha. în moșia Voitiu, aceasta din urmă moșie fiind redusă astfel prin exproprierea a 7 Ha. pentru construcția garei Voitiu exproprierea care se face din cota rămasă proprietarilor.

Că moșia Sihlele din Jud. R. Sărat întinderea lăsată de Comisiunea Județiană cată a se reduce la suprafața de 414 Ha. cultivabile plus 127 Ha. pentru islazul vitelor iar moșia Sihleanu – Ariciu din Jud. Brăila întinderea de 750 Ha. cultivabile cată a se reduce la 328 Ha. 7000 m.p. islaz pentru vitele lor, rezervându-se astfel proprietarilor în toate aceste moșii în

afară de necultivabil neexpropriabil, o suprafață totală cultivabilă de islaz de 169 Ha. 5000 m.p. și expropriindu-se restul.

Considerând că în ce privește cererea de revizuire făcută de proprietar în contra hotărârei N°. 20/923 a Comisiunei Județiene de expropriere Brăila prin care pretinde că în mod eronat Comisiunea a considerat moșia lor ca formând un singur trup de când în realitate ar forma două moșii distincte, această cerere rămâne fără interes în urma coordonării lucrărilor deoarece li s'a recunoscut proprietarilor cota maximă de 500 Ha. de fiecare la care au dreptul și cererea ce ar fi săvârșit-o Comisiunea, nu poate a schimba soluțiunea cauzei.

Pentru aceste motive

COMITETUL AGRAR HOTĂRĂȘTE

Conexează cererile de revizuire făcute de locuitorii din Comuna Cosoba și de către proprietari prin cererea de coordonare făcută de aceștia din urmă și dispune a se lăsa proprietarilor în afara de inexpropriabil următoarele suprafețe:

În moșia Cosoba Jud. Ilfov (397) Ha. 8000 m.p. cultivabil în moșia Sihlele R. Sărat, 414 Ha. cultivabil și 127 islaz în moșia Voitiu 353 Ha. cultivabile în moșia Sihleanu-Ariciu Jud. Brăila, 328 Ha. 7000 m.p. cultivabil 70 Ha. islaz adică în total 169 Ha. și 5000 m.p.

Președinte.

Urmează semnăturile

Membrii

Secretar general

Prezenta fiind conform cu originalul.

Șeful Secției,
(ss) M. Constantinescu

p. Conf.

Fig. 1 Conacul Sihleanu, aflat pe malul stâng al râului Buzău, vedere fațadă

Fig. 2 Conacul Sihleanu rediviva

CERTAIN ASPECTS OF MENTAL MAPPING AND THE ORIGINS OF THE NATIONALISM IN EASTERN EUROPE

Zoltán Eperjesi¹

CÂTEVA ASPECTE LEGATE DE NUMIREA REGIUNILOR ȘI ORIGINILE NAȚIONALISMULUI ÎN EUROPA DE EST

Abstract. *Author searches for the scientific origins of nationalisms in the region of Eastern Europe. The evaluation starts with an intellectual experiment by trying to understand certain complex aspects of mental mapping concerning the regional concepts of Eastern and Central Europe. Author examines certain historical definitions on nationalisms as extreme forms of patriotism re-emerged after the turnaround of 1989/1990 in the region of Eastern – or Central Europe, in the Balkans. However, it is fact, that nationalism as such is still present today even in the Western part of Europe, thus it is in the middle of modern civilisations, despite intricate internationalisation processes. According to the author, it is necessary to understand the impact of communism on the development of nationalisms in Central and Eastern Europe, because this could be a connection link by evaluating different prevalent forms of nationalism in today's Europe.*

Keywords: *mental mapping, geopolitics, transition, nationalism, national communism, populism, transnationalism, Europe, dialog, conflict prevention.*

Rezumat. *Lucrarea începe cu un experiment intelectual unde se va încerca elucidarea unor aspecte complexe legate de conceptualizarea unor regiuni geografice precum Europa de Est sau Europa Centrală. Autorul abordează tema naționalismelor din Europa de Est căutând răspunsuri despre originile științifice ale noțiunii. Totodată, cititorul va avea ocazia să se confrunte cu diferite definiții istorice legate de naționalism, pentru că autorul susține că anumite forme extreme de patriotism au reapărut după schimbările din 1989/1990 peste tot în Europa, în ciuda faptului că altminteri se poate observa și o internaționalizare puternică pe continentul european și celelalte continente ale lumii. În încheiere, autorul subliniază importanța înțelegerii impactului comunismului asupra naționalismelor din centrul și estul Europei deoarece el crede că în posesia acestor cunoștințe interconectate se pot cerceta elocvent diferitele variante actuale ale naționalismului european.*

Cuvinte cheie: *conceptualizare noțiuni geografice, Europa de Est, tranziție geopolitică, naționalism, comunism, populism, transnaționalism, dialog, prevenție conflicte.*

¹ Ph.D Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Budapest, Eperjesi-Zoltan@gmx.net.

This evaluation argues on the circumstance how past makes present by estimating the regional concepts of Eastern and Central Europe. Additionally it tries to define why the notion of nationalism is important today. Nationalisms reappeared after the turnaround of 1989/1990 in the particular region of Eastern and Central Europe and in the Balkans, but it still exists in Western Europe as well, despite of such proceeding processes like Europeanization and globalization.

Finally, it is briefly examined what was the impact of communism on the development of nationalism in Central and Eastern Europe. Specification: beside the geographical term of Eastern Europe (E.E.) even, the notion of Central and Eastern Europe (CEE) is applied in the paper. Alone this self-selection for the names of the region should be a hint for the viewer. Inevitably, there is a kind of design flexibility by addressing geographical concepts, because there have not only geographic connotations, but also geopolitical or historical ones. Therefore, the subjectivity of terms concerning geopolitical, historical and geographic regions is targeted at conceptualization level by the example of above. This issue is discussed further on in various perspectives. CEE is indeed such an area from the “heart” of Europe that implies several denotations with diverse facets. Here are certain rhetorical questions in this direction: Is the CEE a historical region or periphery? Is it tardy, backward or path-dependent?

Mind mapping

However, to possess the power of naming a certain region also implies in situ interests, as in the case of E.E. Thus, it is to observe that here the construction of space was tied to imperial ambitions. Therefore, the mechanism of “spacing” of the Eastern part of Europe appears in the discourse of Voltaire² versus Rousseau. This was an important contribution concerning the notion of Eastern Europe in public debate.

Voltaire coined his generation with a conceptual reorientation towards the directions of the wind rose as he was travelling from West to East instead of the usual South to North. Consecutively, there is the Enlightenment period as conceptual workshop with philosophes using their perceptual judgment for example by socio-critical contributions concerning the words East plus Europe. Furthermore, travellers like John Ledyard with his concept of “Philosophic Geography” or the count de Ségur with his notion of “l’orient de l’Europe” have prepared a contextual frame in which the superiority of the West of Europe was provided.

The philosophic geography causally placed E. E. into Asia, but the results of scientific cartography were contradicting such an imaginary representation.³ Therefore, the threatening Russian Empire of the “dark” Nord gradually shifts to East at maps. At this time, the ambiguity concerning the conceptualization of the directions of the European compass rose was turning into an intellectual fight: West versus East. Intellectuals were trying to define themselves from their fellows by regions.

Wolff’s reasoning shows us that if we consider the powerful tool of mental mapping in combination with the notion of E. E. then it will be clear: “It was Western Europe that

² Even Voltaire’s work *Charles XII* has a meaning in this context as Napoleon was defeated in Russia, as Charles XII in Ukraina. Please see in Morley, John and co. (2010). (The work was used generally.)

³ Wolff, Larry (1995): p. 7

invented Eastern Europe as it is complementary other half in the eighteenth century, the age of Enlightenment.”

Wolff emphasizes the impact of the Enlightenment in the division of the European continent into eastern and western regions. Historians have criticized his approach, pointing out that thinkers of the age of Enlightenment rather mentioned centrum and peripheries, instead of East and West, but after the Second World War, the Iron Curtain goes exactly on that separating line, where concepts of two centuries earlier have positioned it.

The mapping by civilizing approach of the thinkers of the Enlightenment in Europe was just one level of the defining process of the E. E. notion. Another level is hidden in the ideological spheres of international relations as it assured strong politico-juridical background in the invention of E. E. The terms of the Treaty of Paris in 1856 and the Congress of Berlin 1878 are showing that this level is coined by political influence and imperial domination attempts. Thus, both are proves of imperialistic design results and certain strategies like isolation and encirclement. Practically it was a balance between Germany and Russia. Furthermore, there is the political geography of the “Big Four” in Versailles. However, the geopolitical context concerning E. E. between the two big wars is a category for itself, as Otto Reche wanted to illustrate it “as a coherent racial domain”.⁴

Following Halecki’s argumentation⁵ it will be clear that Germany has often tried to impose himself long before Hitler’s “Lebensraum” as “Kulturträger”⁶ in its sphere of influence. Therefore, the institution of the papacy also backed Pan- Germanism and Catholic historiography. These elements have influenced the historical development of cultural variety in Central and Eastern Europe without to bring it into a constant and strict ideological subjection.

One has to consider Halecki’s statement about the “Central European dualism”⁷ because he is searching for an answer what Western Europe is? “Western Europe cannot be identified with Europe proper.”⁸ Halecki has an additional approach by trying to lift the camouflage of the cultural origins of the E. E. notion as he states: “Eastern Europe is not a cultural unit, it participates in both the Greek and the Roman form of Europe’s Ancient and Christian heritage.”⁹

Interestingly even the Iron Curtain concept of Churchill¹⁰ as basic boundary between East and West is based on the demarcation line of the warrior, thus, the idea of duke of Marlborough. Gorbachev’s statement: “we are Europeans” by the perestroika in 1987 could be perceived as a neutralization of the Cold War discourse related to E. E., and the idea of a common Europe comes closer to the generation of the XXI. century. It is true that the Berlin Wall disappeared later but it persists in our memory. Maybe two or three generations of people will pass away and hopefully then the disruption between East and West will

⁴ Wolff, Larry (1995): p. 370

⁵ Halecki, Oskar(1950): pp. 105-141.

⁶ It has to be seen in relation with “Drang nach Osten” and even “Zwang nach Osten”.

⁷ Halecki, Oskar(1950): p. 123

⁸ ibidem p. 110

⁹ ibidem p. 121

¹⁰ Churchills ideological bisection of the continent announced in 1946 in his Fulton speech: „From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron curtain has descended across the continent.” in Wolff, Larry (1995).

“definitely” disappear as economic effect, but at mental level, this legacy will probably work much longer.

Now another question arises: what means the regional notion of Central Europe?

Friedrich List writes about a Central European Economic Community in the middle of the nineteenth century,¹¹ but in the twentieth century, Friedrich Neumann¹² (Mitteleuropa) questioned the reality of the notion of Central Europe. Undeniably, the concept gained legitimacy only in the 1970s, 80s, mainly because of the Czech writer Milan Kundera. His political essay “The Tragedy of Central Europe”¹³ appeared in several languages around the world. Kundera thinks that Central Europe was always an integral part of Western Europe – in a cultural manner. Therefore, the author identifies Central Europe not like a political unit, but as a cultural one.

In between, Central Europe was not anymore branded as western, due to its cultural decline. This is symbolized in the heading of Kundera’s essay as the “tragedy” means the cultural approach that ceases to exist in today’s Europe. The author supposes that the West abandoned Central Europe to the Soviet Russian communism in 1945 at Yalta. Therefore, in Kundera’s view, “Eastern Europe” means the Soviet empire, but since Central Europe was kidnapped, the comprehensive unity of European culture disappeared as well. Thus, Eastern Europe was divided into two bigger parts, but the Central European countries, especially Poland, Hungary, the Czech Republic and Slovakia were listed later as parts of Western Europe.

Kundera strongly doubts that it could be a benefit to be the center of Europe. Nevertheless, countries, like Poland, Lithuania, Slovakia and Ukraine are competing for the position of geographical middle of Europe. Kundera thinks, that Central Europe is in the most difficult and tragic situation. He claims that this region, in reality cannot be center, because it lacks the sense of a clear belonging. Central Europe is trapped between West and East: “Culturally it is in the West and politically in the East”.¹⁴ At one hand, the viewer can agree with Kundera that Europe is not interconnected as it was earlier, being interlinked by culture, or religion. There are different Europe’s today. They exist at the same time in one geographical frame, even though the bigger part of it is named European Union. On the other hand, the viewer can be skeptical regarding Kundera’s idea that European culture has to be linked to Central Europe as a source of one. One has to consider that the author wrote this in 1984 and probably he thinks something else today, because it is clear that if we would search for people who were creating something important by making history – it is possible to find such people everywhere in the world. Therefore, this has not to be bound to a certain geographical and historical region.

Kundera shows us that the issue of Central Europe is a real “tragedy” because that can happen with the whole Europe as well. Nowadays, all European nations and entities risk of becoming less significant as before, like those of Central Europe. Maybe Kundera’s message is that Europe should learn on the example of the Central European tragedy. Thus, the West

¹¹ Wendler, Eugen (Ed.) (2008): Friedrich List - Das nationale System der politischen Ökonomie, - please see the Introduction written by the editor.

¹² Friedrich Naumann (1915): *Mitteleuropa*

¹³ It appeared in 1984 and here the English translation is used that was written by Edmund White.

¹⁴ Kundera, Milan (1984): p.3.

should not ignore the difficult destiny of its little brothers and the East should begin to appreciate and take the chance to learn from the globalization and Europeanization experiences of its bigger brothers.

Other authors like Edward Said and Maria Todorova were also trying to elucidate on the complexity of the East European notion. Said (Palestinian origin) explained in his book¹⁵ how Europe was creating his own East concept, by packing together in it several aspects and elements of Otherness.

Said presented a nuanced interpretation of European engagement with the East that surprised the Western world. Todorova (Bulgarian origin) developed this concept and concluded in her work¹⁶ that each historical period and every society creates its own "otherness". This happened in the Balkans as well at the beginning of the XX. century, as this region was characterized with attributes like barbarism and dehumanization.

Eastern Europe was a notion used after the Second World War to denote states that were within the Soviet bloc. This was not only a political structure of socialist countries, but also economic (COMECON), military (Pact Warsaw), and even cultural. This struggle at integration of the area is not a new one, because this had its origins in the German idea of Mitteleuropa¹⁷ and in the Austro-Hungarian Dual Monarchy. If one borrows George Schöpflin concept of "re Europeanization", it is to note that after the fall of the Communist regimes this process targets the strategic inclusion of Eastern Europe by the West that should be also in the interest of the East.

Additionally is to be aware of the circumstance that the concept of Central and Eastern Europe is conditional and metaphorical as all other generalizing historical and geographical concepts as well. Nevertheless, as all definitions, it also helps to better understand certain aspects of the historical process and especially certain developments in geopolitics. Moreover, one has to accept that the concept is based on exclusion and opposition as well. Summing up, this conceptual approach is both, it simplifies the interpretation of reality and it helps by orientation explaining certain aspects of the regional phenomena. Thus, there are different discourses and historical interpretations in connection with this region, as it is described as "post-communist countries" or being "in Central and Eastern Europe", finally, it is even known as "Russian world".

Definitions on nationalism

Let's do an experiment by trying to discuss Renan's and Stalin's definitions of the nation against the background of Gellner's 'zones of nationalism' in the light of nationalism research. Why is that an experiment?

Put simply, it is quite complicated to frame notional concepts and to balance pros and cons when the comparable three persons are coming from a completely different "era". Moreover, as these persons represent different professional backgrounds there will be varying personal values on the concept of the nation and besides it is good to be aware about the

¹⁵ Said, Edward (1978): *Orientalism* (It was used generally.)

¹⁶ Todorova, Maria (1997): *Imagining the Balkans*, -the book was used generally.

¹⁷ For the explanation of the notion please see the Introduction of Katzenstein, Peter J. (1977): p. 1-39.

circumstance that nationalism finds different expression in academic research, public reasoning, or political propaganda. What can the viewer expect from this approach?

At first, the viewer meets a short theoretical framework and then the three individual definitions of the nation. Secondly, I will try to dissect these notional variants to get into details that are based on historical sources and research, whereby the personal and professional background of each actor should stay in context. Finally, there is a short conclusion for this introductory section.

Theoretical context

The roots of nations and the development of nationalism and national movements have been the leitmotif of academic, and occasionally non-academic, disputes since the nineteenth century. The dispute about the nature and role of nation as such became serious at the theoretical level in the second half of the twentieth century, as modernists challenged conservative conceptions. Original clarifications for the birth of nations and their structures and innovative evaluations of their prolonged existence held that they were constructs founded upon social and economic basics particular to the modern age. Such point of views mismatched with the persuasions of the so-called perennialists and primordialists about the longstanding existence, even the permanence of nations in the human social order. Still another organization of researchers—the ethno-symbolists—recommended what might be named a third way of approaching the topic. They accentuated cultural and historical links to the past, but simultaneously, they recognised the dynamic of modernity of nations.

Speaking about the nation by the French historian Renan¹⁸ the viewer meets the nation as a spiritual principle = “principe spirituel”.¹⁹ Renan added additional components to his perception as: historical heritage, - he specified that by the construction of the historical heritage it is important to see both: “what is left out and what is left in”;²⁰ a proposed (program) common future; the current wish of people to cohabit with each other.

Nonetheless, the original key word by Renan is “daily plebiscite” as upon this can be based the mutual agreement between citizens in order to sustain each other. Therefore considering the other above-mentioned elements the outcome will be the nation concept of the French historian.

Stalin’s definition of the nation is in relation with the Marxist attitude to the national question. The line of Marx and Engels implies the rules and logic of historical materialism.²¹ Thus, the view that nation states - the result of the bourgeoisie upheavals – are a good base for the realization of socialism remains valid as these states delivered a considerable number of proletariat that was so crucial for communism.

¹⁸ Renan, Ernest (1882) : Qu’est-ce qu’une nation?: conférence faite en Sorbonne, le 11 mars 1882

¹⁹ Ibidem

²⁰ Smith, Anthony D. (1998): p. 12

²¹ Marx, Karl (1977): Marx’s statement about his theory in the Preface to *A Contribution to the Critique of Political Economy* (1859)

Vladimir Lenin's Bolshevik understanding²² adds to this frame the aspect of Russian national interest within the resuscitated Russian nationalism – which was very popular then- and this is cleverly integrated in the practice of the Comintern.

Stalin adds his own proposition to the above-mentioned works. His thesis²³ becomes state policy in the socialistic state: as no communist revolution succeeded in Europe²⁴ excepting Russia. He proposes the inside consolidation of the Russian state in this way. Therefore, Stalin's definition of the nation is a programmatic one:

“A nation is a historically constituted stable community of people formed on the basis of a common language, territory, economic life, and psychological make-up manifested in a common culture.”²⁵

Note: it is also worth to mention that Stalin's views were greatly influenced by Austro-Marxists and it is unclear if he was an actual author of this famous piece.

Gellner characterizes nationalism by four time zones within Europe:

- Time zone number one: the Atlantic seaboard monarchies
- Time zone number two: liberal nationalism
- Time zone number three: after empire
- Time zone number four: the post-communist states²⁶

The basic assumptions underlying Gellner's discussion on the nation is that he focuses on the political origin of nationalism. He approaches the ideal nation- state that has to be culturally homogenous. Therefore, Gellner sees the origin of nation- states in the modern age. Beyond, the extensive claim of nations²⁷ to have cultural homogeneity, he assumes that the nation, as intercommunity, has a special feature thus all other identity spheres are overlapped in this case.

Gellner states: “Nationalism has been defined, in effect, as the striving to make culture and polity congruent, to endow a culture with its own political roof, and not more than one roof at that.”²⁸ Conclusively, Gellner's view compactly resumed, means that the political and the national units should be congruent with each other.

Reanan versus Gellner

The Jacobin approach to the notion of the nation fits well in the state philosophy category: the nation is a unit that is politically constructed. Although, Reanan's 'state nation' definition is classical in this respect here the voluntarist trait has to be mentioned as he speaks in the context of the Alsace-Lorraine issue. The annexation of this province to the German

²² Lenin's Collected Works (1965): pp. 415-432

²³ Stalin's Response to Comrade Ivanov ("Ответ товарищу Иванову, Ивану Филиповичу")

²⁴ The period between 1917–1921 is meant here.

²⁵ Extract from Stalin, Joseph (1953): p. 307

²⁶ Gellner, Ernest (1997): chapter 7, pp. 50 - 58

²⁷ Here the existence of a modern centralizing state becomes implicitness.

²⁸ Gellner, Ernest (2006): Nations and Nationalism, Blackwell Publishing, p. 42

Empire probably implies Renan's refusal on such objective attributes of the nation, as ethnicity²⁹ and language.³⁰

Nonetheless, Renan's design on the nation is more flexible³¹ if compared to Gellner's concept, who assumes the congruence of culture and political regime that invokes the territory issue as well. Gellner's metaphor of "the marriage of state and culture" within the four time zones in Europe involves:

- the civic approach of the nation as in France and England
- the existence of cultural nations like Italy and Germany as given in Zone number one and two.

Therefore, Zone number one implies the congruence of state structures and cultural Zones. The politically undeveloped, but culturally established civilizations are belonging to Zone number two. Gellner's view on national identity has nothing to do with ethnicity, but it is constructed through politics. Maybe the last issue shows certain similarities with the Jacobin approach.

Certainly, these two concepts are not easy to compare, because behind Renan's nation concept there is a historical debate in the background. It is the validation debate between German and France historians concerning Alsace-Lorraine. If one goes beyond the political, a question arises: Which components are decisive by the definition of the nation, the subjective or the objective ones?

Back then, German historians stressed the objective components of the nation such as race, religion and dynasty. However, Renan invoked in his approach the subjective characteristics of the nation by declaring, "What constitutes a nation, it does not speak the same language, or ethnographic joint membership in a group, have done great things together in the past and will do so again in the future."³² Thus, he stresses the common past experience of the nation by not excluding the perspective to stay together also in the future. Maybe another point to mention is that the subjective view on the nation not necessarily rejects all stated objective elements by defining the concept.

Stalin versus Gellner

The socialist nation concept is a category for itself. If one considers the turns and changes, of Stalin's original statement in time, - "a nation is not merely a historical category but a historical category belonging to a definite epoch, the epoch of rising capitalism" – it becomes clear how different it is from its predecessors as thesis. It comprises Stalin's propaganda tactic that shifts from Russo-centric to populist tones. This may be a short

²⁹ Alsace-Lorraine was ethnically more German than French.

³⁰ The Alsatian language is a West German language.

³¹ I based my supposition on the following statement: "having done great things together and wishing to do more" "avoir fait de grandes choses ensemble, vouloir en faire encore" in Renan, Ernest (1882)

³² In French: "Ce qui constitue une nation, ce n'est pas de parler la même langue, ou d'appartenir à un groupe ethnographique commun, c'est d'avoir fait ensemble de grandes choses dans le passé et de vouloir en faire encore dans l'avenir."

description of it, but it is important to mention that the implementation of the Stalinist thesis was intricate during the communist era.³³

With Lenin's support Stalin's pamphlet became a useful move towards Marxism and ultimately it develops to the communist way to see the National Question. In line with this, Stalin's more 'objective' approach was revised by Lenin in two years. However, the National policy of Stalin absorbed his then Bolshevik definition on the nation³⁴ because Stalin followed one objective: to construct a modern and centralized state, and besides he gradually degenerated in a bloody-minded brute on duty.

Gellner's time Zone number three includes the Eastern regions of Europe, but the communist bloc belongs to Zone number four. Nevertheless, the latest Zone develops until the 1920s by the emergence of the Soviet Union. Before 1920, Zone number four was equivalent with Zone number three.

Although, Gellner's "Time zone model" is quite widespread between scholars, it seems to be incomplete –as the Kohn'sche dichotomy as well- because these leading researchers are missing to address the links between nationalism, states and democracy in their approaches.

Besides, Gellner points out that there were no elites in the agrarian preindustrial societies. Fact is that exactly the emergence of the Soviet Union proves a crucial factor. Conclusively, agrarian-oriented states also create a certain functional elite, as history shows, and this is able to generate and propagate national cultural issues.

For the Modernist Liberal Gellner, Soviet communism was probably only an intervention that overmasters nationalism by seizing and controlling the apparatus of state. Therefore, communism was a kind of 'deep freeze' for regional nationalist attempts. The collapse of communist regimes dews deep-frozen regional conflicts. The outcome was by no scientist prognosticated.³⁵

We can say that Renan, Stalin and Gellner are completely distinct actors and they are from different times and "worlds". Therefore, they depict the nation in various different ways that invites the viewer to multiple understandings of how a certain nation can be defined. If one studies the sources, this makes possible to see and check the real backgrounds of certain actors. This also helps one to find motivations and impulses of their acting. Moreover, by conducting research it is relevant to put these actions and outcomes in a historical context. Let's search for the origins of nationalism in a nutshell.

The origins of nationalism in the CEE region

By trying to detect some palpable common features on nationalism for the peoples of the CEE, one can argue that their countries were under Habsburg rule up to 1918. Certain folks who lived here have not enjoyed separate sovereign state forms, thus, probably they were often searching for legitimization at existential and identity-establishing levels. Their struggle for creating their own nation state turned into programmatic approaches that become visible in several philosophical doctrines and books. Especially, the ideas of the German

³³ Umland A - Nationalities Papers, (2010): 741- 748

³⁴ I mean here the complex materialist dialectic of nationalism and internationalism.

³⁵ Gellner, (1997) : p. 86

philosopher, J. G. Herder have had great influence on nation-building concepts of the peoples from the CEE. National movements of emerging nations of the CEE were mostly manifestations in the form of cultural and language based nationalism.

The concept of nationalism in its today's meaning exists from the end of the 18th and the beginning of the 19th century. The emergence of modern nations and national ideologies coincides with the period in which other concomitant factors and processes were in progress. These circumstances altogether were favorable for the creation of new nation states. Here are some keywords: individualism, industrial society, capitalistic economy, civil life-style and family-model. However, an additional rhetorical question arises. Was nationalism the cause or rather the consequence of these developments?

Although, terms related to nation (*gentes*, *nationes*, *populus*) are ancient words, the meaning of them has significantly changed during the time. There would be nobody today who would advocate an idea - which was a widespread understanding for a few centuries ago—for example, that nations are existing since forever. Generally, researchers accept the circumstance that the formation of certain modern European nations can be searched into the preliterate culture. It is the Migration Period, as mentioned by Ernest Renan and the Tribal culture period as supposed by Isaiah Berlin.

In searching for the roots of nations, one has to ask: Since when do communities think about themselves and others in the terms of today?

Nationalism begins with modernity and connects to the spread of the institutions of parliamentarism and industrial production. The genesis of nationalism relays the emergence of large families, thus, the disappearance of traditional medieval communities.

In medieval times, the main definitional features of identity were the belonging to the village community, church congregation and court. Nevertheless, this has changed in the modern era, as the individual, who was living in an emerging civic society. New circumstances are the appearance of nuclear family and the feeling of belonging to a certain community is given by the terms of nation.

Consequently, under these changing conditions of the modern age, individuals were more effective by quickly integrating themselves into a bigger developing category. This new unit was emerging as the national community. Gradually people learn all those modern requirements to integrate, which were pointless, if they would have preferred to live as isolated individuals.

Now let us examine the deeper meaning of Eastern Europe. Different territories of this region were pushed between a quite steady Western Europe and a constantly changing and threatening Eastern during its history. Thus, the Ottoman Empire, the Austro-Hungarian Empire and the Russian Empire rules Eastern Europe. Finally, it stays under the influence of the Soviet Union.

Nonetheless, people from the Eastern Europe have seen themselves as a defense bastion against the above-mentioned expansionist attempts. The “antemurale idea” was significantly shaping the national consciousness of emerging Eastern nations and similarly the outside image, of how they were viewed by foreigners. Thus, the national consciousness of nations from these territories was coined by their own geopolitical standpoint. For that reason, it can be noticed, that people of then were probably all too much thinking, in territory centered terms about themselves. However, in order to understand the functions of spaces and

names as Western or Eastern Europe, one has to go behind the imaginary, because these two names also represent different values, which collided during history.

Several experts viewed the distinctiveness of the CEE nationalisms as a developmental disturbance of the modernity.³⁶ As these nations were not able to keep in step with the accelerated tempo of the Western economic advancement, leaders of the CEE region were addressing their own societies - who felt as if they were losers or backward- through populism. The tool of populism³⁷ becomes a standard by policymakers in order to encourage masses with slogans. Example: *it is time to reappear on the scene of history*.

Nevertheless, political discourses that contained elements of populism, nationalism and xenophobia were hugely useful for politicians as a vehicle to propagate their political ideas. In this way and by well-prepared settings and discourses (choice of words) they addressed the specific emotions of the public. The combination of charismatic person, setting and discourse has had the power to convince the support base about the seriousness of the orator. This practice accustomed certain segments of the society to follow the instructions given by certain orators.

Therefore, several political leaders have been “voted” and the majority has not questioned the concrete items and the implementation of their political agenda as practiced in Western political practice and public debates. Thus, some charismatic persons, together with other no-name actors from the background succeeded repeatedly to achieve such electoral percentages that guaranteed these political teams enough acting power as agency. However, contemporaries and thinkers of the national awakening period have understood nationalism otherwise. Slavic peoples who were living in the Eastern part of the Habsburg Empire have seen an ideological strengthening of their struggle for nationhood in Herder’s works and in his elaborated thoughts.³⁸

Nevertheless, CEE nations were not well equipped with the requisites of ethnohistory. This issue is comprised in the Marxian definition of „peoples without history”³⁹ that is a narrow and faulty term. These peoples have done huge efforts to create their own history and it was a long way until each national culture has had become its own personal form that has had to be analogously designed in such way that it could be accepted as value by the outerworld. Herder’s philosophy could have been more adequate for these peoples, because instead of using the requisites of ethno history, as the description of martial acts and the old heroisms, the Herderian understanding promoted other “true” and “characteristical features” for nations such as, language and folkloristic poetry.⁴⁰

³⁶ Please see how Ernst Gellner argues against these thoughts and by this he builds his own reasoning that was a determining standpoint in debates: pp. 12- 124

³⁷ Isaiah Berlin (1980): The author shows that populism is not clearly explained in the description of Herder’s works. However, it can be evaluated as a talent of the people to adopt ideas that do not apply to other peoples having another habitat or religion.

³⁸ F. M Barnard (1967): Herder’s social and political thoughts of the enlightenment and nationalism are clearly summarized here. pp. 5-189

³⁹ Dave Hollis: Marxism and the National Question: A Reply to Al Richardson and Mike Jones

⁴⁰ Isaiah Berlin (1980): The author finds interesting correlations in Vicos and Herders approaches to express thoughts about the richness of civilizations. Berlin approaches the philosophy of both this time by a pluralist re-evaluating line so trendy for today but this contemporaneous attempt - to appreciate diversity - was uncommon for those times.

According to the Herderian historicism the organic nation concept frames certain peoples and languages as well, but these are much more the creation of Mother Nature than that of God. Certain peoples – in the same way as individuals - have their own lifecycle with stations as birth, adolescence, matureness, obsolescence and dead. Herder addresses dimensions as folkloristic poetry, folk art and so on, therefore heritage “makers” and creators are implicit here. Thus, it should be clear that the Herderian nation concept especially considers the sub-categories of the people.

Nonetheless, Herder’s natural approach means not only that there is a necessary blood-relationship between members of certain nations, but it also connotes that the people category, now viewed as complex organism, can be scientifically reduced to the analogy of the human being. According to the Herderian theses peoples, just like individuals, should not be removed by force from their natural environment, cultural and developmental rhythm.

The development of peoples with different characteristics should be easily understandable as logical outcome for the viewer, because there were different evolutionary conditions during millenniums. Herder thought that a difference by characteristics provides the base for national antagonism.⁴¹

Conditions of the national being are at best summarised in Herder’s humanist letter of number 116.⁴² These are those thoughts, which spread among journalists of Slavic peoples of the Habsburg Empire.

Swoboda’s writing⁴³ offers us an insight in the organic understanding of the nation concept, - of course back then. According to these understanding, the nation is an integral whole. It is a self-aware, independent entity - “Selbst”- , the exponentiated I, and the moral “Gesamtperson” as the transporter of the ethnical-ideology, whose subjectivity finds expression in language, religion and law. Thus, basic rights, which are guaranteed to individuals in an equitable society, should be assured also for nations. In this way, the “Gesamtperson” in the society of nations integrates in the organism of humanity.

The most important natural rights are:

1. “The right that assures full preservation as collective person (“Gesamtperson”) and individuality
2. The right for self-defense
3. The right for national activity and integrity
4. The right for appreciation and support to realize national dignity
5. The right for freedom and independence
6. The right to posed and preserve property “⁴⁴

⁴¹ Barnard, Frederick Mechner (1965): Herder’s social and political thoughts are presented in a comprehensive manner. This book is ideal to retrospect on Herder and the influence of his ideas.

⁴² ed. Desmond M. Clarke and Michael N. Forster (2007): Herder: This is an amazingly complex workup of Herders “Philosophical Writings”, I especially liked Part V. Political Philosophy the collection of letters under Nr. 10-11

⁴³ Swoboda, Johann: pp. 30-31, only in German language, it is my traduction and interpretation on the author. I also used the data of the book generally.

⁴⁴ Swoboda, Johann: pp. 30-31

The CEE nations, who lived in the state frame of the Habsburg Empire (Austrian Empire, Austrian-Hungarian Monarchy), have been ideologically and structurally influenced by given political structures of the era. Mostly by propagated ideas that were contemporary inside it in the modern era. It is to state, that the nation-state conceptuality framework is not applicable as such to the national and multi-ethnic problems of the Habsburg Empire. Thus, from this perspective the updating of Herderian theses by Slavic peoples in the Habsburg Empire was nothing else as a public debate upon the Austrian “nation” concept. Which are the attributes of this specific “nation” concept?

The idea of the Austrian patriotism has enjoyed its peak from the early middle of the 19th century and after the Austro-Hungarian Compromise of 1867, the Austrian patriotism gradually loses its relevance and finally it disappears in 1918.⁴⁵

However, the Compromise of 1867 has had an emergency peculiarity as political solution, because ruling Austrian elites have feared the lack of steadiness of the state, thus, Vienna has had furthermore experienced the growing pressure of national self-determination movements of Magyars, Romanians, Czechs, and Croats, among others.

Certainly, elites who were representing the imperial idea have seen the existence of Austria not as a coincidence, thus its survival was far not interpreted as damaging circumstance for “nations” who were allowed to live and stay inside of it. Moreover, the fulfillment of the historical mission of the empire was seen in its multiethnic character. Accordingly, it was believed that Vienna could play for long times a balancing role on the European stage of power politics in order to be prepared to stop, if needed, the extension of the Russian Empire. Vienna also wanted to accomplish the imperial cultural mission: to spread Western values towards Eastern.⁴⁶

Therefore, by evaluating nationalisms connected to the politico-historical developments of CEE region in the modern age, it can be observed, that each nationalism has its own attributes being simultaneously extremely context-sensitive. Nevertheless, instead of deepening, the feature of varying nationalisms it is to state that there are generally two mutually exclusive “nation” patterns: one that is build up on the civil- bureaucratic- territorial type and another one involving the ethnical-genealogical type of the nation concept.

According to the first pattern, the initiative for national mobilization was in the hands of aristocratic-noble elites, who devoured, on one hand the lowest categories of the folk, on the other hand procured all “available”, exterior territorial units.

The second variant - ethnical-genealogical - means that national mobilization was organized by larger émigré or renegade elitist circles and all that has functioned “from the bottom up” of the society. The typical “nationalism” of the CEE region is the second form that in the absence of political power mainly mobilizes on cultural resources. In this subject area, there are references to ethnohistory, to national language, to a possible ethnical religion and to (ancient) customs and myths.

⁴⁵ Cornwall, Mark (2002): It was interesting to follow the reasoning of the author, respectively how the multi-national experiment in that early twentieth-century ended in the CEE region. The disappearance of the “ancient” Empires was thought to be resolved with the implementation of The Treaty of Versailles that made possible the emergence of Nazi-Germany and let unresolved many other smaller problems, as that of scattered ethnics who were struggling even today for self-determination under new circumstances. pp. 5- 240

⁴⁶ Jan C. Behrends in Vejas Gabriel Liulevicius interpretation on the German myth and how it worked in the East was an inspiring impulse for this section generally, pp. 110-312

Very often, if orators are calling for solidarity and internal unity in communities (beside permanent reinforcements of existing social cleavages at all possible levels) they just include the topic of the “confrontation issue”. In this way, they are playing the being threatened by oppressors or strangers joker in their nationalist discourses. Renowned authors have created and developed works for this purpose. There is literary high culture on the issue that seems to develop into a special subject area. They also produced an analogous heroically oriented past with relevant myths. Today’s national movements of the CEE region can be basically modeled after the above presented pattern. Therefore, by this conjunction between past and present our vantage point focuses on the arising question: If the age of the industrial revolution is past, how can it be that nationalisms have survived being topical even today?

What is sure is that history proves that nationalism is not only a temporary phenomenon of our times, as it survived by two decades the turnover of 1990. Moreover, it is to note that ethnopolitics is not only vivid in the CEE region, but with the renewal of its Eastern variants, one has to face new forms of nationalisms in the Third World and even in Western Europe. The new forms of nationalisms are covering situational conditions from new kind of civil wars and double identity problematisation, right up to the split of the loyalty concept to a certain nation. The (nation) state has to respond to the challenges of well-organized ethnic communities, who are sometimes backed by their homelands.

There are triangle-like or multi-level relations among actors and by the interference of all interested sides. Certain actors even apply the tool of ethno politics in new settings within a globalized world.⁴⁷

How did it happen?

The framework of peace and economic advancement that occurred after WWII assured a general prosperity in Europe, but against all expectations, several rivalry questions among nations remained unresolved. Thus, it was not the stop of hostilities between nations, but on the contrary, the collapse of communism brought along the re-emergence of ethnically based nationalism in CEE region. Therefore, humanity has had to sense that the power of separation by differences is often much stronger than the unifying strength of civilization in certain communities. It is to state, that the right of national self-determination validated in resolutions, which closed WWI, has brought along an unfinished “Wilsonianism” in the CEE. This circumstance becomes the incubator of new nationalisms that will emerge right after 1945.

Thus, it would be adequate to re-examine the modernist viewpoint as such in the frame of *Nationalism studies*, ***because this view alone cannot answer anymore several emerging questions on nationalism and related issues:***

- **Why modernization has not leveled the** ethnical antagonism in the Third World?
- What kind of nonrational components are there in the backgrounds of nationalisms?
- Why certain ethnic and religious community forms could have survived despite the unifying tendencies of the modern age?

⁴⁷ For this section, I read various articles, digital projects from the Slavic Review on nationalism and interrelated issues that I used here generally. Therefore, certain sources, (see in the bibliography) and certain studies of the Slavic Review as Interdisciplinary Quarterly of Russian, Eurasian and East European Studies were included also generally.

By all mentioned points of reference, it is clear that certain factors, more exactly pre-modern ethnical and cultural coherencies are again intense now in our times, even in developed Western societies. For example, the French-speaking population of the province of Quebec continues to struggle for his national rights even in the framework of wealth-creating democracy. Alternatively, there is the cult status of the “American lifestyle” that preserved the US as characteristically “white culture”.

Nevertheless also Western societies have had to answer to questions as belonging and loyalty of their ethnics to the state. This was the case in France, Britannia or Spain, where certain solutions were found or there is open end, but that not necessarily means identification of ethnic groups with the majoritarian nation. Bretons, Scots, Basks, Catalans and people of Wales were struggling for more national self-determination. Therefore, the reemergence of such kind of movements after WWII are further indicators about a continuous outlive of certain nationalisms. It is to stress that these movements happened not only in former communist countries, but also in politically stable and steady states. Ethnicities were acting against “statism” by demanding more scope for decision-making. Thus, they required more cultural and administrative liberties from titular-nations.

However, contemporary nationalisms are coming into being in very different conditions as those from the modernity.

Contemporary nationalisms are emerging in such countries where the state of law is well ordered and where the state itself is part of a globalized framework that relays on a network of nation states.

Therefore, these contemporary nationalist movements are more closely to secession because of certain characteristics: whilst separatist attempts follow objectives as that of the separation from the motherland, in the meantime secessionists theoretically want the same thing, but not at any price. Nevertheless, there is a kind of positive impulse for secessionists as nowadays the risks of foreign interference in internal affairs has become considerably less in comparison to the early post-communist period.

In my opinion, in retrospect of two hundred years, the idea of the modern nation is more topical than ever. The problems generated by nationalism, are globally present, thus it is instructive to debate on it and to study this issue. **Indeed**, research has a main priority as due to some distinct tendencies it has the capability to scientifically reorganize and unify central issues of nationalism. Therefore, one has to see that contemporary questions and doubts are not without reply as our preferences, prejudices, declared intentions and social wrongs are in an exchange process with other communities, who are facing similar problems in the globalized world.

Post-communist societies are facing multiple problems if adressing nationalism, but generally one can observe about the CEE region that there is:

- unequal national – homogeneity at language and religion level
- deficient social communication about basic and shared values in terms of civilization
- insufficient involvement to investigate all the facts concerning narrative components of communist/ post-communist identity
- indecision on which facts and events should be forgotten and which are important to remember

- the crude manuscript trait of an unprocessed 20th century
- the lack of much broader political/ public debates with much real and not predetermined atmosphere of constructive debate ⁴⁸

A closing question for this section: are there no sustainable solutions for solving discrepancies generated by nationalisms?

There would be certain solutions or compromises, but firstly one has to solve the dilemma of recognition of those ethnicities who are still struggling for their rights as in the case of the CEE region. Therefore, as long as it is unclear if a titular nation is ready or not to recognise another entity or the circumstance that there are other identities belonging to other ethnicities within their national borders internal conflicts will persist. This problematic issue not only involves several legal questions, but also touches the sphere of human dignity. There is a need for adequate differentiation between private, societal and public areas as cohabitation reduced to daily life needs distinctions that are more precise by valid rules. There is a lack of specialized institutions, which can simultaneously design implement and guarantee laws enacted.

What was the main impact of communism on the development of nationalism in the CEE region?

This section is an attempt to develop certain biased answers⁴⁹ to the question above. Therefore, the circumstance of nationalism has to be addressed in the frame of the collapse of communism. Why is that necessary? First, the re-emergence of nationalism can be linked with the collapse of communism in this region. Secondly, as the estimation of above already implies there is a correlation between nationalism and the annus mirabilis of 1989. Nationalism is one of the main impacts on the CEE region after the collapse of communism.

Moreover, author of this paper is not searching for mono-causal explanations by the outbreak of the peaceful revolutions of 1989 or by the causes of ethno political conflicts. Finally, the prospect of transnational history allows one to understand the relation between 1989 as cross-border sensation and national mobilization within the societies in CEE countries.

By searching for motivations of mass mobilizations in 1989, there are following proposed factors:⁵⁰

- The impact of the opposition movements in CEE
- Western influences

⁴⁸For these section I generally used Erik Herron's Guide to Politics in East Central Europe and Terry Miller's, MSU

⁴⁹ By doing so one could also ask questions like:

How does it happen that national mobilization was and is still so successfully in CEE?

Alternatively, one even could ask: Why nationalism is in force today sometimes even as guiding ideology in certain nation states? The above questions will remain rhetorical device, as I will follow the specified headline as an intellectual exercise.

⁵⁰ Please note that this is an on-going debate between scholars.

If comparing these factors, a problem arises, namely one has to try to grasp how deeply the model of Western democracy coined oppositionists' views. This model was tied to the dream of Western wealth in CEE especially as it became more and more evident in the 1980s that real socialism as such can/will not have the power to outperform the more developed West. Nevertheless, communist discourse for a "better society" included the comparison to the West so it became outmoded banality alongside other anachronistic tactics as Anti-Fascism, which were in use to legitimise communist rule in CEE. Thus, the crisis of communistic welfare state was shifting into a crisis of legitimacy.

This situation contributed to reach the boiling point in these rigid regimes. As centrally planned economies remained unsuitable to modern global challenges, communist countries experienced deepening economic crisis:

- increasing expenditures on community welfare
- the productions for armaments race
- the "living standard" of the nomenclature

The accumulation of Eastern debts towards the West was an on-going process, besides current social standards were constantly falling down. The catastrophic failure of the regime was confirmed day by day in the worsening of already miserable living conditions of citizens in CEE countries.

Because of the growing popular discontent and opposition communism became unacceptable in its initial meaning. Gorbachev recognised the problems, he was trying to save socialism by adopting measures that are more human, and the concept of a "Common European home" meant an opening to the West. However, comrade leaders did not welcome Perestroika and glasnost, as they were frightened to lose their power positions in satellite states. They refused reforms by the allusion that their countries were in another situation than the Soviet Union.⁵¹

The crises of de-Stalinization have known some dynamics of resistance and political claims like free elections or national self-determination was addressed, but these were not to compare with the success and intensity of the revolutions of 1989/90.⁵²

How could that happen?

There was an initial absence of any feeling of loyalty to the Communist leaders in the population, which was a readymade constructive circumstance for opposition movements. Around 1985, as independent peace movements and religious groups⁵³ joined the opposition in the framework of on-going arms race of the East-West conflict, the peace movement has reached its peak. Opposition was concentrating on peace issues and independent Eastern and Western groups founded transnational networks in Europe.

⁵¹ The crisis and fall of the Soviet system and the consequences of the introduced reforms in Moscow are very well illustrated in Sakwa, Richard (1999): pp. 423-497.

⁵² Please see Berend's explanation on the events Chapter 7, The collapse, - in Berend, Ivan T. (2001): pp. 254-300.

⁵³ Please see the character of critique on Marxism in Poland in Kuron/ Modzelewski (1991): Chapter II: "The marxist critique"

Where was the greatly feared and so powerful communist authority?

Authorities became a background bystander as the situation has significantly changed for all involved parts.⁵⁴ Communist governments⁵⁵ do not risk anymore to simply attack mass movements in public. The new kind of toleration of protesters was also the effect of signed international agreements (by communist governments) like the Helsinki Final Act,⁵⁶ even if they did not respect it in truth. So, human rights standards⁵⁷ were used as an “implicit socialist legal reference” by oppositionist movements. Besides the power of the Western media⁵⁸ has to be mentioned because several citizens in CEE region secretly received their stations.

Thus, the legitimization crisis of communist domination and political opposition movements⁵⁹ induced the happenings of 1989 and as the knock on effect became a reality, the fall of communism began⁶⁰ in tandem. However, here are also the contemporaneous roots for the reemergence of nationalism as both, the erstwhile exaltations in CEE, but especially the events of 1989 were dominated by in situ national appeals. Nevertheless, one could ask why was nationalism reinforced by the collapse of communism. The answer is that the collapse of communism also represented a collapse of identity.⁶¹ Subsequently, post-communistic identity crises was switching to national level. Furthermore, because nation states of the transitioning CEE were not as homogenous as their Western counterparts – being more civic in their character – the majority-minority relation became a vicious circle of struggle after the communist collapse. Majority was fighting for homogeneity at one side and minority was struggling for more collective rights on the other side.

Several communist were simply back on stage just thinking in nationalistic terms at the end of the Cold War. Therefore, their reformed opinion was again allowed in the frame of self-determination. Consequently, post-communist legitimization produced many ethnic and national conflicts⁶² that were the results of the politicization of ethnicity and mobilization of the majority to enter in conflict with ethnics. By analyzing the end of communism, it will be clear that even the international system was in crisis because of the statehood confrontations in CEE and USSR. Changes in national state structures⁶³ induced further changes:

- autonomy and secession were getting salient in the world order

⁵⁴ Please see for Poland in Chapter 2: “Come with us! They aren’t beating today!” in Kenney, Padraic (2002) pp. 57-90.

⁵⁵ There were also exceptions, as there were brutal interventions in Romania, but without success to terminate the proceeding of protests.

⁵⁶ It confirmed not only the post-war borders of Europe but also contained commitments concerning civic rights for their citizens.

⁵⁷ Please see the Conclusions of Thomas in Thomas, Daniel Charles (2005): pp. 138- 14.

⁵⁸ Radio Free Europe and the Voice of America.

⁵⁹ Where mass or national mobilization was organized on similar models by several nations and where oppositions were framed in transnational networks.

⁶⁰ So, it is clear that this moment was the apex where several circumstances interacted: the inner struggle within the society to put communism an end, West-East transfers and the rivalry of the two systems which evermore bounded the radius of operation of the communist leadership

⁶¹ There is no need to address the Deep-freeze theory.

⁶² Please see Chapter 7- 8 “The difficult independence” and The hard road to freedom in Wandycz, Piotr Stefan (1992): pp. 201-265

⁶³ Scholars are representing one or a combination of these circumstances as view: 1989 was a posterior consequence of the CSCE negotiations, and the lowering of tension and disarmament in the 1960s and 1970s; indeed these clarifications are not necessarily in contradiction to each other.

- because of the changing nature of conflicts, which were shifting away from inter-state relations inside the international order to intra-state relations among ethnic communities international interventionism has reached new levels⁶⁴

Conclusions

We cannot do without naming regions, as it is part of our identity. It is a complex cultural and even geopolitical strategy, but regional conceptualization was not the only system of Europe's organization. Accordingly, chronology can help us to dissect the well-camouflaged fight of values and interests between East and West.

Concerning nationalisms it is to point out that, leaders of titular nations who are opting for constitutional democracy have several politico-legal possibilities to satisfy the claims of certain minorities and ethnics. On the one hand, elites know exactly that exercising the tools of positive discrimination and lawfulness can be a preventive measure of unwanted conflicts. On the other hand, minority and ethnic leaders have a considerable responsibility to formulate their intentions within the frame of a constructive dialogue by respecting the constitution of a state and the role of the majoritarian nation. Involved parts should try to stay in dialog and search for solutions for their citizens. It is necessary to address issues before these develop into deeper conflicts, especially in the societal sphere.

Public discourses about taboos and conflict situations can be an opening to search for efficient solutions for both conflicted parts, because such an experience does not exclude, but even can strengthen a sound national consciousness too. The influence of transnational networks and Western media on oppositions during communism becomes a fact in the CEE region. The intensity of how the question of multi-ethnicity was picked up after communism collapsed in territory, has had relevant impacts on nation, state building, democratization and conflict-potential. Inter-ethnic competition was animated along well-defined national and ethnic lines in CEE countries already during communism, but especially after the collapse of socialism. The synchronism and dimension of political, economic and societal variances were conflict potentials too, but the inter-relationship between nation, state, ethnicity, and territory became crucial to the origins of ethno political conflict in the region.

References

AAASS B&D Committee's *Inventory of Slavic, East European and Eurasian Digital Projects*: <http://www.library.uiuc.edu/spx/inventory/index.htm>, accessed 24.07. 2013.

Barnard, Frederick Mechner (1965). *Herder's Social and Political Thought*. Oxford, Oxfordshire: Oxford University Press.

Barnard, F. M (1967): *Herder's social and political thought: From enlightenment to nationalism*, Oxford, Publisher: Clarendon Press.

Berlin, Isaiah (1980): *Vico and Herder: Two studies in the history of ideas*, Paperback

⁶⁴ Maxims as "ethical foreign policy" and the "humanitarian intervention", moreover, even the tendency in case law of the ECHR or the UNHCR shows that minority protection entered new dimensions

Berend, Ivan T. : *Central and Eastern Europe 1944-1993. Detour from the periphery to the periphery*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Cornwall, Mark (2002), *Last Years Of Austria-Hungary: A Multi-National Experiment in Early Twentieth-Century Europe* (2nd ed.), University of Exeter Press.

Desmond M. Clarke and Michael N. Forster (ed.) (2007): *Herder: Philosophical Writings*, Cambridge University Press.

Kenney, Padraic: *A carnival of revolution. Central Europe 1989*. Princeton: Princeton Univ. Press, 2002.

Erik Herron's *Guide to Politics in East Central Europe and Eurasia*: <http://web.ku.edu/~herron/>, accessed 06.07. 2013.

Extract from Stalin, Joseph: *Marxism and the national question* (1913), in: *Works*, vol. 2, Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1953.

Gellner, Ernest: *Nationalism*, London: Weidenfeld & Nicholson, 1997.

Gellner, Ernst: *Encounters with Nationalism*, Oxford: Blackwell, 1994

Halecki, Oskar (1950): *The limits and divisions of European history*, New York: Sheed & ard.

Hardy, Henry (2004): *Geography as a Guide to Value Pluralism*, The Isaiah Berlin Virtual Library, also available at: http://berlin.wolf.ox.ac.uk/writings_on_ib/hhonib/workinprogress/geography.html, accessed on 07.06. 2013.

Hollis, Dave: *Marxism and the National Question: A Reply to Al Richardson and Mike Jones*, Online at: <http://www.whatnextjournal.co.uk/Pages/back/Wnext7/Hollis.html>, accessed 27.07.2013.

Katzenstein, Peter J. (ed) (1977): *Mitteleuropa: between Europe and Germany*, Berghahn Books, Oxford .

Kundera, Milan (1984): *The Tragedy of Central Europe*, Volume 31, Number 7., New York Review of Books.

Kuron/ Modzelewski: *Open letter to the Party*, Vaculík, 2000 words; Pope John Paul II speaks; all in Stokes, Gale: *From Stalinism to pluralism. A documentary history of Eastern Europe since 1945*. New York: Oxford University Press, 1991.

R.D.McKitterick (2009): *Migrants; emigration and immigration within and without Europe, the New World, Asia and the Antipodes from the fourth to the twentieth century*, Faculty of History, University of Cambridge. Online version: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6htUycdV9jkJ:www.hist.cam.ac.uk/undergraduate/part1/themes/1-migrants.html+-+Migration+Period+\(Ernest+Renan\)&cd=10&hl=de&ct=clnk&gl=de](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:6htUycdV9jkJ:www.hist.cam.ac.uk/undergraduate/part1/themes/1-migrants.html+-+Migration+Period+(Ernest+Renan)&cd=10&hl=de&ct=clnk&gl=de), accessed on 07.07. 2013.

Renan, Ernest (1882) : *Qu'est-ce qu'une nation?*: conférence faite en Sorbonne, le 11 mars 1882, available at <http://www.archive.org/details/questcequunenat00renagoog>, accessed 22.07.2013.

Lenin, V. I. : *Collected Works*, 2nd English Edition, Progress Publishers, Moscow, 1965, Volume 33, pages 415-432 , especially the transcript of the Fourth Congress of the Communist International from November 5-December 5, 1922, available at

- <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1922/nov/04b.htm#s2>, or
<http://www.marxists.org/archive/lenin/works/cw/index.htm>, accessed on 11.07.2013
- Marx, Karl (1977): *A Contribution to the Critique of Political Economy*. Moscow: Progress Publishers: Notes by R. Rojas.
- Morley, John, (Author) Oliver Herbrand Gordon Leigh (Author), Tobias George Smollett (Author) (2010): *The Works of Voltaire: History of Charles XII*, Nabu Press.
- Naumann, Friedrich (1915): Mitteleuropa, Berlin.
- Renan, Ernest (1882) : *Qu'est-ce qu'une nation?*: conférence faite en Sorbonne, le 11 mars 1882, available at <http://www.archive.org/details/questcequunenat00renagoog>, accessed 12.07.2013.
- Said, Edward (1978): *Orientalism*, Phanteon, New York .
- Sakwa, Richard: *The Rise and Fall of the Soviet Union, 1917-1991*. London: Routledge, 10. Crisis and fall of the Soviet system, 1985-1991, (1999).
- Schöpflin, George (1993): *Politics in Eastern Europe 1945-1992*, Blackwell.
- Smith, Anthony D. (2010): *Nationalism. Theory, Ideology, History*; Polity Press, second edition.
- Smith, Anthony D. (1998): *Nationalism and modernism. A critical survey of recent theories of nations and nationalism*. London: Routledge, Introduction, 1-7, Nationalism and Industrialism, Nationalism and 'high cultures', Beyond modernism.
- Sren Rinder Bollerup, Christian Dons Christensen (1997): *Nationalism in Eastern Europe: Causes and Consequences of the National Revivals and Conflicts in Late 20 Th-Century Eastern Europe*; Palgrave Macmillan.
- Stalin, Joseph: *Response to Comrade Ivanov* ("Ответ товарищу Иванову, Ивану Филиповичу") 1938.
- Swoboda, Johann (1848): *Der Kampf der Nationalitäten in Oesterreich und die Constituirung Deutschlands zu Einem Staate*, völkerrechtlich betrachtet. Freiberg, J.G. Engelhardt.
- Thomas, Daniel Charles: „Human Rights Ideas, the Demise of Communism, and the End of the Cold War”, in: *Journal of Cold War Studies* (2), 2005
- Todorova, Maria (1997): *Imagining the Balkans*, Oxford University Press.
- Umland, Andreas: - *Nationalities Papers*, Vol. 38, No. 5, 2010
- Vejas Gabriel Liulevicius: *The German Myth of the East: 1800 to the Present* (Jan C. Behrends) .
- Wandycz, Piotr Stefan: *The price of freedom. A history of East Central Europe from the Middle Ages to the Present*, London: Routledge, 1992.
- Wendler, Eugen (Ed.) (2008): *Friedrich List - Das nationale System der politischen Ökonomie*, Nomos.
- Wolff, Larry (1995): *Inventing Eastern Europe. The Map of Civilization on the Mind of Enlightenment*, Stanford: Stanford University Press.
- <http://www.slavicreview.illinois.edu/resources/>, accessed 27.06. 2013
- The Census Online and Statistics Resources on the Internet for Russia, Eastern Europe and Central Asia* (Terry Miller, MSU): <http://staff.lib.msu.edu/ticklet/>, Accessed on 24.07. 2013
- http://www.citationspolitiques.com/theme.php3?id_mot=111, accessed on 07.07. 2013

RELĂȚIILE ROMÂNNO-OCCITANE DE-A LUNGUL TIMPULUI

Constantin Zamfir¹

THE ROMANIAN-OCCITAN RELATIONSHIPS ALONG THE TIME

Rezumat. Acest articol tratează relațiile dintre mișcarea poetică a tinerilor felibri din sudul Franței și poezii români în secolele XIX-XX. Aceste relații au început în 1878, atunci când poetul român Vasile Alecsandri a fost premiat la o competiție poetică organizată de felibri. Relațiile vor continua până la începutul secolului XXI, existând câteva perioade de întrerupere. Acest articol se referă la suportul pe care occitanii l-au oferit României în problemele politice pe care le avea, cum ar fi situația românilor din Transilvania.

Cuvinte-cheie: Felibri, Frederic Mistral, Vasile Alecsandri, Occitania, poezie, revoluție culturală.

Abstract. This article examines relationships between the poetical movement of southern French youngs felibri and the Romanian poets in the nineteen and twenty century. This relationships begin in the year of 1878 when the Romanian poet Vasile Alecsandri receives an award at the great poetry contest organized by the felibrii. These relationships have continued, with some periods of interruption until the beginning of twenty-one century. In this paper is referred and the support that they offered the Occitans to Romanian in political matters (like difficult situation of the Romanians from Transylvania).

Keywords: Felibri, Frederic Mistral, Vasile Alecsandri, Occitania, poetry, Cultural Revolution.

Relații dintre România și Franța au existat de multă vreme și ele au fost mereu excelente. Totdeauna, România a privit spre Franța ca spre o soră mai mare care a constituit permanent un model de unde s-a inspirat deseori. Numeroase cuvinte franceze au pătruns în limba română, Codul Civil adoptat de români este de fapt codul napoleonian, hainele și moravurile franțuzești au fost adoptate de români încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea prin intermediul ofițerilor din armata rusă prezentă pe teritoriul românesc în timpul numeroaselor războaie ruso-turce care au marcat acel veac. Noi dorim să arătăm însă în această lucrare nu relațiile dintre Franța și România, ci acelea dintre o anumită parte a Franței, Occitania și români.

Occitania este denumirea generală a regiunilor din Franța aflate la sud de fluviul Loire în care se vorbește și limba occitană, alături de franceză. Ea mai înglobează și mici teritorii

¹ Masterand „Studii medievale”, Universitatea din București, zamfir_c2008@yahoo.com.

din Spania (*Val d'Aran*), statul Monaco și văile alpine (sau occitane) din vestul regiunii Piemont din Italia. Numele de *Occitanie* provine de la *occ*, (*oc* însemnând *da* în vechea limbă vorbită de localnici), în opoziție cu *langue d'oïl* vorbită la nord de Loire.

De-a lungul timpului au existat contacte între spațiul românesc și cel occitan. Astfel, între Occitania și România au existat conexiuni culturale încă din veacul al XIX-lea. Aceste relații româno-occitane au apărut în contextul trezirii conștiinței de sine naționale, a descoperirii latinității românilor, a diferențierii occitane.

Marele poet român Vasile Alecsandri (1821-1890) era foarte cunoscut în Franța, unde cărțile sale fuseseră publicate la edituri pariziene, începând în 1853 când a apărut volumul *Les doinas, poésies moldaves*, în traducerea lui Alexandre Weil, la editura *De Soye et Bouchet*.² Scriitorul Prosper Mérimée (1803-1870) tipărește o ediție în limba franceză a poeziilor lui Alecsandri, sub titlul *Ballades et chants populaires de la Roumanie* (1855), cu o prefață substanțială de J.A. Ubicini. Ecourile în presă vor fi semnate de același Mérimée, în *Le Moniteur Universel*, 1856, și de Dora d'Istria, în *Revue de deux mondes* (1859). Tot în rândul prietenilor francezi trebuie inclus și Edouard Grenier (provenit și el din cercul lui Mérimée și fost secretar al domnitorului Moldovei, Grigore Ghica), cu care Alecsandri va avea o bogată corespondență, până în 1885.

În anul 1871, după înfrângerea Franței în războiul franco-prusac, Vasile Alecsandri va trimite în Hexagon banii strânși din vânzarea poemului său *Dan, căpitan de plai* pentru a contribui la plata datoriilor de război impuse Franței. Un an mai târziu, Alecsandri a publicat poemul „Dumbrava Roșie” iar veniturile rezultate din vânzarea sa au fost și acestea donate Franței. Era firesc așadar ca Vasile Alecsandri să aibă legături și cu mișcarea *felibrilor* provenșali.

Occitania va cunoaște o adevărată renaștere culturală începând de la jumătatea secolului XIX, atunci când apare mișcarea poetilor *felibri*. Astfel, la 21 mai 1854, șapte poeți occitani, se vor reuni la Font Séguigne, pe proprietatea unuia dintre ei, sub conducerea lui Frédéric Mistral (1830-1914). Atunci va lua naștere o asociație, *Le felibrige*, care avea drept țel conservarea, cultivarea și apărarea limbii materne. În acest scop, asociația se va organiza în șapte secțiuni (științe, istorie, pictură, muzică etc) și va edita publicația *L'Armana Provençau* (*Almanahul provenșal*) care apărea în limba provenșală și revista *Revue des langues romanes* („Revista limbilor romanice”) în limba franceză. În aceste reviste au fost publicate numeroase opere poetice și culegeri de folclor, precum și studii și articole care militau pentru unitatea culturală a popoarelor de origine latină. În acest sens, occitanii au strâns legăturile cu alte popoare de limbă romanică, primii contactați fiind naționaliștii catalani.

În 1876, provenșalii și catalanii, întrunindu-se în orașul Avignon, au decis să inițieze o manifestare socio-culturală ce urma să se desfășoare o dată la patru ani. Intelectualii provenșalo-catalani doreau să adune laolaltă, în Montpellier, pe reprezentanții popoarelor care vorbeau o limbă romanică din Europa și din restul lumii, pentru a conștientiza *spiritul latin*. Astfel, în 1878, *Societatea pentru studiul limbilor romanice* din Franța, cu ocazia jubileului bimilenar al cetății Montpellier, a organizat un concurs literar internațional cu

² Ediția a doua apare în 1855, sub titlul: *Littérature roumaine. Les doinas, poésies moldaves* de V. Alecsandri, précédées d'une introduction par W. Georges Bell. Volumul s-a bucurat de cronici și articole în presa franceză semnate de J. Lucas (în *La chronique de France*), A. Grün (în *La revue d'Orient*), L. Laurent-Pichat (în *La Revue de Paris*) ș.a. Apud Cristian Livescu, *Modernitatea lui Eminescu*, Revista *Antiteze*, nr. 2/2011, p.11

tema *Cântecul latinității*, ce avea ca trofeu o cupă de argint oferită de poetul și filologul catalan Albert de Quintana. La această competiție au participat 56 poeți din țările vorbitoare de limbi romanice. Românii au avut trei reprezentanți: o poetă anonimă din Târgu-Mureș, Romulus Scriban din Galați și Vasile Alecsandri. La 19 mai 1878, juriul, compus din poetul francez de limbă provansală, Frédéric Mistral, filologul catalan Albert de Quintana, filologul italian Graziadio Ascoli și doctorul român Mihai Obedenaru, au decis ca marele premiu să fie decernat poeziei *Cântecul gintei latine* a lui Vasile Alecsandri. Acordarea premiului s-a oficiat în absența laureatului, în fața a șaizeci de mii de invitați, iar versurile „Bardului de la Mircești” au fost puse pe o melodie anume creată de compozitorul italian Filippo Marchetti. Ele au răsunat la deschiderea ceremoniei de la Montpellier. Cu această ocazie, Frédéric Mistral a citit un poem, dedicat evenimentului, din care au fost selectate patru versuri și încrustate pe o placă de marmură care a fost fixată pe zidul unei clădiri din secolul al XVIII-lea situată în apropierea arcului de triumf din oraș.

Modest, Alecsandri îi spune într-o scrisoare trimisă lui Iacob Negruzzi: „Când am primit programul Societății (Felibrilor, n.n.) de la Montpellier, m-am hotărât a scrie și eu ceva nu însă cu sperare de a câștiga premiul, dar cu simpla idee de a trimite un specimen de limbă română, spre a se constata încă o dată rudirea noastră cu toate ramurile gintei latine. Norocul a vrut ca toate poeziile prezentate la concursul de la Montpellier să fie mai slabe decât a mea și astfel am ieșit eu triumfător”.³ Marele poet și patriot român își încheie scrisoarea pe un ton optimist: „România e astăzi mai cunoscută în lumea învățaților din Occident... Am câștigat un nou drept la simpatiile marilor popoare de viță latină și, poate, că acele simpatii, răsărite pe câmpul literar, vor rodi și pe câmpul politic”.⁴ La Iași, la numai o zi de la decernarea premiului, mai mulți junimiști, P. P. Carp, Iacob Negruzzi, S. G. Vârgolici, B. Conta, A. Manu, George C. Negruzzi, D. Rosetti, P. Vernali, A. D. Xenopol etc., „întruniți pentru prima oară după triumful de la Montpellier, își exprimă admirația pentru iubitul poet”.⁵ Principalele asociații române din Imperiul Austro-Ungar transmit, la Mircești, mesaje din cele mai entuziaste. ASTRA, de la Sibiu, îl felicită călduros pe cel ce a primit „coroana de lauri a poezilor latini”.⁶ Tot atunci G. Hurmuzaki, președintele *Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, îl felicită și el pe vechiul său prieten. Ciprian Porumbescu, într-o scrisoare, din 30 iulie 1878, dă glas, admirației sale față de poet și îi trimite una din primele sale compoziții, o *Horă națională română*, publicată la Cernăuți, în 1875. „Cutezanța-mi însă, a ți-o dedica și trimite, prea onorate domn, această *Horă*, mi-o dete gloriosul și fermecătorul *Cântec al gintei latine*”,⁷ mărturisește tânărul compozitor.

După triumful lui Alecsandri, relațiile dintre români și occitani continuă într-un ritm susținut. În anul 1877, Frédéric Damé publică în revista *Buciumul român* din Iași un *Studiu comparativ între limbile românească și provensală (română și romană)*.⁸ Studiul va fi republicat în aceeași revistă în anul 1882. În anul 1880 apare *Albumul Macedo-Român* sub

³ Maria Platon, *Vasile Alecsandri, poezii felibri și Cântecul gintei latine*, editura Junimea, Iași, 1980, p.99

⁴ *Ibidem*, p.99

⁵ *Scrisori către Vasile Alecsandri*, Ediție îngrijită, prefață și note, traduceri de Marta Anineanu, Editura Minerva, București, 1978, p. 445.

⁶ *Ibidem*, p.445

⁷ *Ibidem*, p.382

⁸ Frédéric Mistral, *Mireio, poem provensal*, editura Minerva, București, 1979, traducere de Nicolae Teică, prefață și tabel cronologic de Valeriu Rusu, p.XLVI

îngrijirea lui V. Alexandrescu – Urechia. Alături de personalități de marcă ale culturii române (Alecsandri, Creangă, Hașdeu, Macedonski, Odobescu, A.D. Xenopol) și a celei franceze (Victor Hugo, Leconte de Lisle, Emile Picot) semnează și o serie de poeți felibri ca Frédéric Mistral, Theodor Aubanel, William Bonaparte-Wyse, Alphonse Tavan și Alphonse Roque-Ferrier. Acesta din urmă publică în 1881 la Montpellier studiul *La Roumanie dans la littérature du Midi de la France (România în literatura din sudul Franței)*. Albumul Macedo-român fusese solicitat de către poetul provensal Berluc-Pérussis din Aix-en-Provence, în dorința ca acest album să fie difuzat prin intermediul unei librării, considerându-l ca un „testament al alianței celor șapte literaturi latine”. Alecsandri îl roagă pe V. A. Urechia să-i ofere toate informațiile acestui poet provensal atât de bine intenționat.⁹ Scrisoarea lui V. Alecsandri adresată lui V. A. Urechia este expediată din Mircești, pe data de 18 ianuarie 1881.

În 1882, Alecsandri îl vizitează în Franța pe Frédéric Mistral, șeful poezilor felibri și inițiatorul mișcării de renaștere națională a Occitaniei. Vasile Alecsandri a fost invitat ca oaspete de onoare, acordându-i-se o atenție deosebită. Cei doi mari poeți se întâlnesc la Montpellier la 7 mai 1882, apoi ei participă între 13-15 mai la sărbătorile latine internaționale de la Forcalquier și Gap. Atunci se inaugurează și viaductul de la Forcalquier, eveniment la care Alecsandri va fi președinte de onoare. Pe pilonul central al acestui viaduct se află gravate catrene în diferite limbi și dialecte romanice, închinete acestei construcții, inclusiv cel scris de poetul român. La concursul de poezie organizat în acel an, un alt poet român, Anton Naum din Iași, va câștiga premiul *Pana de aur* pentru traducerea *Cântului al patrulea* din poemul *Mireio* scris de Frédéric Mistral și a poemului *Toboșarul de la Arcola* din volumul *Insulele de Aur* al aceluiasi liric provensal. Aceste lucrări vor fi publicate într-un volum ce va apărea un an mai târziu.¹⁰ Personalitatea laureatului de la Montpellier a fost pusă în evidență și de jurnalul ilustrat: *Le Centenar de Favre*. În primul său număr, pe o pagină întreagă apare poezia: *Le chant du latin*, însoțită de melodia lui Marchetti și încadrată de traducerea, în provansală a lui Mistral și de cea în dialectul languedocian a lui A. Laugland. În următoarele trei numere ale aceleiași publicații, mai pot fi întâlnite și poeziile lui Alecsandri: *Lou Sergent* („Sergentul”), *La cadeno per la Siberia* („Tânguire pentru Siberia”) în traducerea lui Alphonse Tavan, iar portretul poetului român a figurat printre medalioanele celorlalți felibri.¹¹

Mistral se va inspira din activitatea poezilor români atunci când încearcă să rezolve dificultățile lingvistice ale limbii occitane: „Împreună cu Roumanille consideram că pentru a scrie în limba poporului, trebuia să se pună în lumină, energia, franchețea, bogăția de expresii care o caracterizează. Trebuia să cădem de acord să scriem în limba curată, așa cum se vorbește în locurile nesupuse încă influențelor de afară. Așa s-a întâmplat la români care, după cum ne-a spus poetul Alecsandri, când au vrut să înalțe limba lor națională-pe care burghezia o pierduse sau o stricase-au mers și au căutat la câmpie și în munți, la țăranii cei mai puțin atinși de civilizație.”¹²

William Bonaparte-Wyse (1826-1892) poet de origine franco-irlandeză și important membru al mișcării felibrilor, își exprimă dorința de a învăța limba română. Pentru a facilita

⁹ Vasile Alecsandri, *Correspondență*, editura ESPLA, București, 1960, p.242

¹⁰ *Fetes latines internationales de Forcalquier et de Gap, Mai 1882*, 369 p., apărut la Gap în 1883.

¹¹ Paul Leu, *Primul premiu internațional decernat literaturii române*, <http://no14plusminus.ro/page/105/>, accesat la 09.07.2013

¹² Frederic Mistral, *Mireio, poem provensal*, editura Minerva, București, 1979, traducere de Nicolae Teică, prefață și tabel cronologic de Valeriu Rusu, p.XVIII

această intenție, Alecsandri se adresează lui V. A. Urechia cu rugămintea de a expedia acestuia, în Irlanda „toate cărțile pedagogice de care ar avea trebuință... Binevoiește a cumpăra acele cărți și a le expedia pe socoteala mea”. Tot W. Bonaparte-Wyse scrisese în 1881 o odă intitulată *On occasion of Romania constituting himself as a kingdom* („Pentru celebrarea constituirii regatului României”) care a fost tradusă atât în franceză, cât și în provençală.

Unui alt poet provençal, Auguste Fourès (1848-1891), i se publică în anul 1882 o poezie scrisă în dialectul lauraguais din Castelnaudary. Poezia i-a fost trimisă inițial lui V. Alecsandri, cu regretul că nu a fost concepută la timp pentru a fi publicată în *Albumul Macedo-Român*. Alecsandri se adresează lui Bonifaciu Florescu (1848-1899), fiul lui Nicolae Bălcescu și a Luxiței Florescu, care era gazetar, cu rugămintea de a publica această poezie.¹³ Poezia va apărea o dată cu articolul *Serbările de la Montpellier* în anul 1882 în ziarul *Portofoliul român* unde era redactor Bonifaciu Florescu.¹⁴

După 1883 s-au tradus în provençală mai multe poezii ale reginei Elisabeta a României (care scria sub pseudonimul *Carmen Sylva*) iar suverana, în semn de recunoștință a decorat mai mulți felibri (Frédéric Mistral, W. Bonaparte-Wyse, Joseph Roumanille) cu ordinul *Coroana României*.¹⁵ În anul 1885, Frédéric Mistral este primit la *Amphion*, o stațiune balneară pe malul lacului Lemane, de către Principesa Brâncoveanu, mama poetei Anne de Noailles. Tot în acest an, Françoise Vidal, tipograf și apoi conservator al Bibliotecii Méjanes din Aix-en-Provence publică *Etudes sur les analogies linguistiques du Roumain et du Provençal* (*Studiu asupra analogiilor lingvistice dintre română și provençală*, extras din Memoriile Academiei din Aix).

Un alt eveniment, de astă dată politic, din 1890, lega din nou poezii occitani cu România. Vasile Lucaciu va ține o conferință la Montpellier cu tema *Chestiunea orientului latin*. Cu această ocazie, poetul provençal Alphonse Tavan îi va dedica o poezie lui Lucaciu, scrisă în dialect provençal. Celebrul proces al Memorandiștilor români din Transilvania l-a inspirat și pe poetul felibru Charles Gros, autor în 1894 al unei poezii de protest adresate împăratului Franz Josef, iar toate creațiile concepute apoi de felibri în semn de solidaritate cu românii au fost apoi strânse de către V.A. Urechia în albumul „Voci latine de la frați.” În acest album sunt trecute intervențiile în favoarea românilor făcute de oameni politici, savanți, ziariști, scriitori, din Franța, Italia, Spania, Belgia și Elveția. Printre ei se numără Mistral, Emil Zola, Henri Rochefort, Emil Picot, Roberto Fava și mulți alții. Un an mai târziu, ardeleanul George Moroianu prezintă la Montpellier o conferință cu titlul „Suferințele și aspirațiile românilor din Transilvania.” Conferința fost organizată chiar în sediul primăriei din Montpellier de către felibrii din oraș.

Câțiva ani mai târziu, în 1911, doctorul și omul politic român Constantin I. Istrati întreprinde o vizită la Belgrad și alta în Macedonia, la Ohrid, unde cercetează un întreg fond de acte românești. El face apoi afirmația că dialectul aromânilor „se aseamănă izbitor” cu

¹³ Vasile Alecsandri, *Scrisori. Însemnări*, Editura Pentru Literatură, București, 1964, p.35

¹⁴ Radu Moțoc, *Ginta latină. Premiul de la Montpellier*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 2 (66), 2010, p.153.

¹⁵ Adrian Irvin Rozei, *Nosti lengo soun sorre*, <http://ro.altermedia.info/cultura/nosti-lengo-soun-sorre%E2%80%A617109.html>, accesat la 05.04.2013.

*langue d' oc*¹⁶ din Franța. Afirmatia lui este îndreptățită având în vedere faptul că dialectul aromânilor și limba occitană aparțin ambele grupei limbilor romanice.

În anul 1927, când Elena Văcărescu susține mai multe conferințe despre România în orașe din sudul Franței, (Avignon, Toulon și Marsilia), numele lui Alecsandri inspira încă multă admirație în rândul occitanilor.¹⁷ Tot în 1927 „Academia Jocurilor Florale” din Toulouse (o instituție înființată încă din veacul al XIV-lea pentru a perpetua poezia trubadurilor) va ține la sfârșitul lunii iunie o ședință solemnă în cinstea lui C. Diamandi, ministrul român la Paris care va fi ales în mod simbolic drept „maestru al jocurilor florale.”

Trei ani mai târziu, în 1930, lui Nichifor Crainic i se decernează *Premiul Național de Poezie* și participă la Arles, în sudul Franței, la sărbătorirea centenarului nașterii aduc lui Frédéric Mistral. Cu acest prilej sculptorul Oscar Han a realizat o lucrare din bronz care redă chipurile lui Mistral și Alecsandri. Pe placheta de bronz erau gravate cuvintele „Latinii din Dacia Traiană omagiu lui Mistral”. Placheta a fost predată felibrilor de o delegație românească din care făceau parte Ovidiu Densusianu, Cezar Petrescu, Nichifor Crainic și Pamfil Șeicaru. Văduva lui Frédéric Mistral, doamna Marie Mistral, împreună cu Comitetul Muzeal din Arles au mulțumit guvernului român pentru gestul său de a-l omagia astfel pe bardul provençal. Revista *Gândirea* dedică și ea un număr dublu (8-9, august-septembrie 1930) lui Mistral. În acest număr sunt publicate traduceri din poezia lui Mistral realizate de Vasile Voiculescu, Adrian Maniu, Zaharia Stancu (un fragment din poemul *Mireio*) și o poezie dedicată lui Mistral de Ion Pillat. Sunt deasemenea articole despre poetul provençal scrise de Nicolae Iorga, Pamfil Șeicaru, Ion Dimitrescu, Nichifor Crainic. În numărul următor al revistei este un articol al lui Al. Bădăuță care relatează vizita lui Crainic însoțit de Pamfil Șeicaru în Franța, la Arles, iar în numărul 11 este articolul lui N. Crainic *Coupo Santo* dedicat Cupei ce simboliza latinitatea și pe care Vasile Alecsandri a primit-o drept premiu. Tot în acest număr al revistei este și articolul lui Constantin D. Ionescu *Două biruințe tradiționaliste* despre vizita delegației condusă de Nichifor Crainic.

În plin război mondial, în 1943, un grup de intelectuali occitani avându-l în frunte pe romanistul Charles Camproux încearcă să reînnoade șirul relațiilor româno-occitane, fără succes însă, din cauza împrejurărilor nefavorabile. După război, aceste legături sunt reluate, Camproux însăși publicând în reviste românești. În 1963 se înființează la inițiativa lui Louis Michel, în cadrul Facultății de Litere din Montpellier un „Centru de limbă, literatură și civilizație română.” În 1967 revista provençală *L'Astrado* consacră un număr întreg literaturii române, lucru pe care îl va face o altă publicație franceză prestigioasă revista *La France latine* în 1991.

La 15 mai 1978, în orașul Avignon a fost dezvelită o placă memorială care marchează centenarul decernării lui Vasile Alecsandri a premiului pentru poezia „Cântecul ginte latine”. În sfârșit, în anul 2002 la Université de Provence are loc colocviul *Ginta latina et l'Europe d'aujourd'hui* organizat de regretatul profesor al acestei Universități, Valeriu Rusu, originar din Basarabia. Acestea sunt, în mare, contactele cultural-politice care au existat între români și occitani.

¹⁶ Revista *Magazin Istoric*, București, Mai 2011, pp.73-74.

¹⁷ Radu Moțoc, *Ginta latină. Premiul de la Montpellier*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 2 (66), 2010, p.154.

Bibliografie

- Actes du Colloque International "Ginta latina et l'Europe d'aujourd'hui" organise par Valerie Rusu, Universite de Provence, 2002.
- Alecsandri, Vasile, *Corespondență*, editura ESPLA, București, 1960.
- Alecsandri, Vasile, *Scrisori. Însemnări*, Editura Pentru Literatură, București, 1964.
- Bec, Pierre, *La langue occitane*, PUF, col. « Que sais-je ? », Paris, 1986.
- Bogdan, Marie, *Autrefois et aujourd'hui*, București, 1929.
- Fêtes latines internationales de Forcalquier et de Gap, Mai 1882*, 369 p., apărut la Gap în 1883.
- Mistral, Frédéric, *Mireio, poem provensal*, editura Minerva, București, 1979, prefață și tabel cronologic de Valeriu Rusu.
- Moțoc, Radu, *Ginta latină. Premiul de la Montpellier*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 2 (66), 2010.
- Nicolescu, G. C., *Viața lui V. Alecsandri*. Ed. pentru lit., București, 1965.
- Platon, Maria, *Vasile Alecsandri, poezii felibri și Cântecul gintei latine*, editura Junimea, Iași, 1980.
- Revista *Magazin Istoric*, București, Mai 2011.
- Scrisori către Vasile Alecsandri*, Ediție îngrijită, prefață și note, traduceri de Marta Anineanu, Editura Minerva, București, 1978.
- Tailler, Emilia. *Frederic Mistral și Alecsandri la Congresul din Montpellier*, Tipogr. „Comptuar Popular Român”, București, 1915.
- Tănase, Eugen, *Le mouvement littéraire félibreén et la Roumanie*, Extras de *Mireio, Mélanges pour le centenaire de Mireille*, Montpellier, 1959.

THE CANONS OF POLITICAL THOUGHT ON MALAYSIA'S OUTLOOK ON DEMOCRACY

Ioana-Bianca BERNA¹

DOGMELE GÂNDIRII POLITICE ASUPRA ABORDĂRII DEMOCRAȚIEI ÎN MALAEZIA

Abstract. *This article purports the ideological conjecture-scheme that was utilized by the leaders of modern-day Malaysia in order to lay the bricks of the model of government best suitable for an independent Malaysia. The article will highlight in its focus only the approaches of Mahathirism and Islam Hadhari, since they laid the radical standard for conceptual thinking as far the suitability of a model of government for Malaysia is concerned. In the nidus of this article, both approaches refer to the model of democracy with Asian traits.*

Keywords: *Mahathirism, Islam Hadhari, democracy with Asian traits, Asian Values.*

Rezumat. *Articolul își propune să expună analizei două fundamente ideologice utilizate de liderii Malaeziei moderne, pentru a așeza temelia celui mai potrivit model de guvernare pentru Malaezia. Articolul se va concentra pe Mahathirism și Islam Hadhari, deoarece aceste două abordări au reprezentat standardele radicale pentru gândirea conceptuală, în privința alegerii modelului de guvernare cel mai potrivit pentru Malaezia. În optica acestui articol, ambele abordări se referă la modelul democratic cu trăsături asiatice.*

Cuvinte-cheie: *Mahathirism, Islam Hadhari, democrație cu trăsături asiatice, Valori Asiatice.*

In the sepulchers of history, Malaysia did not find the most palpable opportunities for domestic sequential arrangements, as far as the choice for the political regime most appropriate is concerned. Regionally, the relational schism between Malaysia and Indonesia would create circumstances for the postponing of independence. Sukarno's attacks, launched verbally on Malaysia, considered Malaysia a dupe-state in Southeast Asia and Great Britain its puppet-master. Slipping in between these heavy stormy clouds of distress, Malaysia was formed in 1963, comprising: Malaya, Sabah, Sarawak and Singapore². The bilateral relations

¹ Ph.D National School of Political and Administrative Sciences, Bucharest, bianca.berna@yahoo.it.

² Singapore would be expelled from the federation in 1965, due to the lack of understanding between Malay political leaders and Singapore's political leaders; Singapore was regarded back then as an actor whose sole existence was beginning to be pestered with questions; It was thought that its struggle for existence would begin to abate uncontrollably; The regional leaders were very concerned for the possibility of an entente between

between Malaysia and Indonesia could not have been nurtured behind the scenes. *The Konfrontasi hedging blueprint*³ in Malaysia-Indonesia relations was removed with the downfall of Sukarno in 1966, by a political plot against him. Philippines was, also, adamant against the formation of Malaysia, as it included the island of North Borneo. Eventually, with the change of the political scenery in Philippines, the new president, Ferdinand Marcos, refused to maintain the territorial claims on North Borneo. They would be reasserted, time and time again, in the future. But, for brief moment, they were dropped, thus allowing Malaysia to become a state, against which no major check of restraint would be erected. Malaysia could not have been able to bravely entertain the aspect of independence, if these external circumstances could not have been given a resolution to. Their protraction would place some vague, negative blunders on state-planning and state-building, that could not have been argued, due to the lack of resources. If these external conditions were not met together, it is very hard to imagine how Malaysia could have pressed and scraped for its cause.

The time was set for Malaysia to beleaguer Indonesia and search together points of amity in their bilateral relations. For Malaysia, the first years of independence were very hard. Taking the business of independently managing the destiny of its homeland was to be done with some aggressive willingness. The new leaders were confronted with inter-ethnic and inter-communal strife, mingled with the sustainability of economic relevance for the new state. Especially, since there was no domestic parasol against the dubiety of accommodating parties of ethnic structure and source, the ideals of modern-state-building were not abandoned, but rather galloped with unexpected success. The thrust of veneration towards political leaders is quite unseemly⁴. The consecutive mandates of the first three prime-ministers of Malaysia and the appellative gens given to them show the amount of bosom and attachment through which their political achievements are remembered by: Tunku Abdul Rahman (1957-1970) – has the distinction of being *the Father of Independence*, Tun Abdul Razak (1970-1976) – has the cognomen of being *the Father of Development* and Tun Hussein Onn (1976-1981) – is renowned as the *Father of Consolidation*. They are all considered illustrious figures, whose achievements were not at all abandoning the Malay people to indignation⁵. During the rearing years of independence, criticism was thought to be a half-serious notion – why should people actually muster such an attitude and towards what end? The Malaysian state encountered enough problems externally in order to be worried internally about settling people's opposition. Back then, the Malay dreaded tremendously such an outcome. An iron fist and a strong hand were necessary to guide the Malay state towards modernization. This is why civic freedom could be curtailed. Throughout the history of Malaysia, the curtailment would become a usual characteristic of the Malaysian state.

Singapore and China, given the very prodigious proportion of Chinese ethnics in Singapore and China's declared engagement to protect the overseas Chinese from harm's way; This would have been the worst-case scenario;

³ The capitalized name-calling of the period of *Malaysia-Indonesia enmity*;

⁴ Compared to other countries in Southeast Asia, where the political conduct of the leaders did not come with such genuflections (Cambodia can be given as a foremost example, in this case), the Malay people showed the impending proof of general utmost respect for their political leaders.

⁵ Opposition –both political and civil – was and still is quite weak in Malaysia; The political leadership of today is not as dark and austere and prone to be deified, just like it was in the past; Even if some non-governmental organizations are trotting up on the other side, as far as political criticism is concerned, Malaysia's reputation as a country with a weak civil spirit rests on;

In 1981, Mohammad Mahathir took on the lead section of the holds of power. He was and is considered a colossal figure-head of modern Malaysia. Mahathir was a respectable, painstaking political personality. Just as displays in one of Malaysia's public museums show, Mohammad Mahathir invented new species of appellative estimations: "The displays are entitled '*The Magnificent Decade: The Vision of a Leader*' and they depict industrial and technological progress. One of the captions reads: '*Dr Mahathir Mohamad . . . will be remembered as the person who cares for the nation and the people—Malaysia in an era of political stability and rapid economic growth*'"⁶. The design criteria of the political piece of work of Mohammad Mahathir can be resumed as: **Mahathirism**.

Most would say **Mahathir's political model of democracy** was an authoritarian one. Others would comment that it was needlessly ethnically resentful. The ideas promulgated by Mahathir had so much to do with his personality and political charisma, much to the resemblance of other important political leaders of Asia: „He rejected **universalism** or the **Western liberal notion of human rights** which, he believed, can corrupt Malaysian culture and religious beliefs. Concerned about the influence of Western individualism, and the future of **Asian Values** and traditions, Mahathir accepted the idea of **cultural relativism** and launched the **Look East policy** in 1982 as a broader campaign against '**Western values**'"⁷.

Mahathir aimed at enhancing his country's standing in international and regional environ. He found the normative background of inter-state engagement quite untrustworthy, as it could not capture Asian psychology and abiding. He thought that if the Asian countries would protract their sojourn in international fora, then they should also promote **rules of engagement with Asian characters**. When he stepped in as Malaysia's leader in 1981, he understood the importance that Malaysia had for Western actors. Internationally, he was determined to maintain and retain as much importance for Malaysia, so it could go on to be looked upon as a partner. However, he denied the ubiquitous traits of Western culture and political. It is redundant to say that he was anti-globalist and anti-cosmopolitan as well. He saw the **cosmopolitanism** created by Western culture and Western political thinking very difficult to be put into effect so far away from the Western hemisphere. In Mahathir's thinking, a state can contract successful utensils for the enhancement of it own position and status, both politically and economically, only if the cultural background can be used as an employable constant factor. For Malaysia, this cultural background consisted of: **a feudal domestic identity for Malaysia –Malayness, Islam and addat** – the uninterrupted rehearsal and usance of tradition and cultural, traditional principles.

Compared to the founding fathers of Malaysia who preceded him, Mahathir began to inspire very much confidence through practical loyalty to the principles he himself enshrined. In Mahathir's mind, the absorption of values from other cultures, especially from the Western one, would not create an exercise of knowledge, but rather only an exercise of recitation. Values – designed to be applied in a specific cultural milieu-should not be tested in other politico-cultural milieus, as they would turn out amiss very different than they were supposed

⁶ Spec made in: Hooker Matheson Virginia (2003), *A Short History of Malaysia – Linking East and West*, Allen and Unwin, Crows Nest, Australia;

⁷ According to: Mohd Azizuddin Mohd Sani, Norhafezah Yusof, Azahar Kasim, Rusdi Omar (2009), *Malaysia in Transition: A Comparative Analysis of Asian Values, Islam Hadari and 1 Malaysia*, Journal of Politics and Law, September 2009, Vol.2, No.3;

to be. Malaysia could avoid that by taking on ***an Islam identity*** – these ideas were not a manifesto against state secularism. Mahathir was inspired from certain principles of Islam to conduct domestic and foreign affairs for Malaysia. In 1982, Mahathir made an uppermost move and launched his self-designed ***Look East Policy***. The directives of this approach were that Malaysia should work simultaneously on the following fronts: it should strengthen the bilateral relations with US and China, as well as with Japan, it should make its presence in regional fora much more heeded, and also, Malaysia should class its role as a steerer of the relations among the countries of ***the Global South***.

Of course, by arguing ***an Islamic Identity***, Malaysia became a member of the Organization of the Islamic Conference, having been also given the chairmanship between 2003 -2007. ***The Asian Values*** – to whom Mahathir paid total worship – included ***collectivity*** and ***collective action*** as the most important referees of the individual's behavior in society. Much more appraised and with higher value were the things achieved through ***communitarian*** brush and disposal. ***Hierarchy*** was very important as it was a mender of anarchy within the social groups and within the state. It impeded the mechanical contrivance by incorrect means or the unfit procurement of value, status, position and financial welfare. An Asian citizen should pay abeyance to the ranks and classifications within the state and within society. If hierarchy was reversed, then, the individual freedom it accrued from, would create the opportunities for unjust domination, on the one side and for feeble state action.

Mohammad Mahathir finished his tenure in office in 2003, after 22 years of public service. Out of all his numerous traits of character, we could certainly say that he was, first and foremost, ***a transformer***. His initiatives in the realm of politics were controversial. In 1987, he passed on ***the Internal Security Act***, which allowed him to interfere if public criticism, in the media, would ever surface. He subdued the constitutional prerogatives of the Supreme Court, thus interfering with the highest-in-rank judicial organ of Malaysia and not respecting ***the equilibrium between state's powers***. Mohammad Mahathir provided ***a technical alternative of democracy – democracy with Asian traits***. Indeed, individual liberties, in this model, deviate from the Western script, where they have an institutional enforcement, and even, sometimes, a constitutional meiosis.

Mahathirism worked as a summons not only for Malaysia, but for the rest of the world also, by giving records of a substitute for ***liberal democracy***, which, at least in theory, it is has not an autocratic shaft. In the words of Wan Manan: "Mahathir's "Look East" policy, the adoption of an "Eastern work ethic" and an inclination for heavy industrialization can be seen as part of ***Asian Values*** initiatives leading to economic competitiveness and success"⁸.

If the community has an authority dispenser over the individual, this does not mean that the individual cannot make his own creative contribution to the welfare of the community. In good sense, Malaysia's accomplishments in this period, on the economic demensne, did not have a limited discourse. For Malaysia to outrank China as the leader of ***the Global South***, it was quite impossible! In whatever degree, Malaysia showed that it was not co-dependent, as many other Southeast Asian states were on the tracking device of trade relations with the Western countries, like other countries in the region were. Reliably, no-one

⁸ Manan Wan A. (1999), ***A Nation in Distress: Human Rights, Authoritarianism, and Asian Values in Malaysia***, SOJOURN: Journal of Social Issues in Southeast Asia, Vol.14, No.2, October 1999;

could say that Malaysia was not affected by the economic prostration of the regional economic crisis – registered in the international memory as: the **Asian Financial Crisis of 1997**. With some economic disturbance and sudden economic failing, Malaysia expressed some frustration that partially affected its regional standing during the **Asian Financial Crisis**⁹. It was able to rebound and vanquish the tributaries of these upshots, by annexing other layers to the **model of democracy with Asian traits**.

Abdullah Ahmad Badawi was Mahathir's precursor, serving in office for six years: from 2003 to 2006. Badawi introduced another concept of **democracy**, which was developed, on the basis of the bequest of **Mahathirism**. Badawi knew that the concepts introduced by Mahathir were unshakeable – the occurrence of their effects could not be prevented or removed. This is why he called upon a re-interpretation of them: "Abdullah's **Islam hadhari** Mahathir's successor, Abdullah Ahmad Badawi, introduced a concept or a list of values called **Islam Hadhari** which is not a new concept to replace **Asian Values** propagated by Mahathir. Instead it is a new twist or expansion to the **Asian Values' thesis** where there are strong inputs on Islam and the Malay agenda. Abdullah has also never announced that he did not follow the concept of **Asian Values**"¹⁰.

Mahathir also, like Badawi, championed **an Islam identity** for Malaysia, based on the sort of Islamic concepts, provable of implementation in state's structures. Badawi would try to contribute to its betterment, by absorbing some features into it. **Malaysia's Islam identity**, according to Badawi, is based on **inter-ethnic reconciliation**, especially between Muslims and Non-Muslims in Malaysia. Both Mahathir and Badawi tried to make **Malaysia's Islam identity** resilient, so as it could repel the dreaded attacks on religious bearing. Both Mahathir and Badawi depict Malaysia's identity in ecumenical terms. In accretion to this, Badawi uses the traditional notions of **musyawarah – consensus-building** and **shura - consultation**. Malaysia is traversing different times than it did during the Mahathir era. These principles are subtracted from the practices of the **Old Malay Village**, in order to better inter-relate the people with their history¹¹. Badawi used these concepts in order to bring to the discussion table non-governmental organizations and other groups interested in the ethnic and religious reconciliation in Malaysia. All of them, according to Badawi's beliefs, are part with the possession of aptness and connection in consequence to **the model of democracy** that he envisioned. Practically, Badawi strived not to flaunt disregard towards the containment of the

⁹ The crisis did not commence in Malaysia, but it produced multiplying dominoes regionally, suffusing Malaysia, too; The critics of the **Asian Values** were quick to condemn the fact that too much state interpenetration in the business sector would exhaust it and abase free enterprise; The size of the entrepreneurial sector was only inflatedly sustained; It was believed that **democracy with Asian traits** could not regulate the relations between the state and society; If it achieved that, it did not make it through the proper encouragement of market mechanisms; Free market mechanisms have to be alienable from state's intervention;

¹⁰ Mohd Azizuddin Mohd Sani (2010), **A Comparative Analysis of Asian Values and Islam Hadhari in Malaysia**, Jurnal Kemanusiaan, 15th of June 2010, http://www.management.utm.my/academic-guide/doc_view/252-a-comparative-analysis-of-asian-values-and-islam-hadhari-in-malaysia.html, date of access: 20th of June 2013, accession time: 23:17 p.m.;

¹¹ These principles were also used by the **Association of Southeast Asian Nations**, founded in 1967 – incorporating all the states of Southeast Asia, minus East Timor, in order to render as little coercion as possible in the internal expenses of its norms; These two principles are based on the hypothesis that the ceremonious ratification of trust has to be understood without reserves; Individual as well as states, trust each other unconditionally; The un-regulated feeling of trust allows the enfolded negotiations to develop inherently, with undue liberty; The regulated obligations and duties are just another form of containment; These principles actually grant relief from legal requirements.

expression of civil rights and liberties as characteristics of **the model of democracy with Asian traits**. Malaysia's paucity in not granting the citizens of other ethnical origin than the Malay one an equal shareholding of rights, is famed.

Islam Hadhari includes the following principles: **Faith and piety in Allah; A just and trustworthy government; A free and independent people; A vigorous pursuit and mastery of knowledge; A balanced and comprehensive economic development; A good quality of life for the people; The protection of the rights of minority groups and women; Cultural and moral integrity; Strong defence capabilities**. These ideas of peaceful coexistence amongst different ethnical groups were thought of being used in order to bring a tolerable inter-ethnical exactness for the Malay state-craft. Moreover, the electoral concerns of Badawi, regarding the fact that Malaysia's primary political party would lose many voters from the electoral cesspool, with the attractive allure of **the Islamic Party – PAS Islam**. Badawi was also able to draw some fine distinctions from the concepts he used, giving some tow and pitch to Islam-drawn concept of **ummah (meaning community)** and **the communitarianism of Asian Values**. These elementary pieces of his doctrine on approaching **democracy with Asian traits** reside in the ethnical turbulence between the different ethnical groups, especially in the immunities –both legally and socially enforced –of the native people –referred to as: **bumiputera (sons of soil)** – with the disfavor of other ethnicities.

Concluding Inputs

Mahathirism and **Islam Hadhari** imply more continuity of attention to Malaysia's modern condition of state, as well as on **the democratic model with Asian traits** that Malaysia is impervious to let go to. The conceptual affluence and belongings were defined by **Mahathirism**. **Islam Hadhari** brought on the crux of ethnicity to **Malaysia's democratic model**. State modernity would mean rejecting religious considerations from it. But, **Islam Hadhari** is aimed at addressing the renewal of inter-ethnical reconciliation. Its conceptual framework is very lax in religious significance, bringing on only the general average elements, the ones with sweeping exposure to government-enhancement needs.

Bibliography

Bhala Kara Tan (1999), *Twilight of the Despots: Authoritarians and the Need for Enlightenment*, Harvard International Review, Vol.21, No.2, Spring 1999.

Coates Joseph F. (1996), *Malaysia: The Rapidly Maturing Tiger Cub*, Research-Technology Management, January/February 1996, Vol.39, No.1.

Hooker Matheson Virginia (2003), *A Short History of Malaysia – Linking East and West*, Allen and Unwin, Crows Nest, Australia.

Jones David Martin (2007), *The Southeast Asian Development Model: Non-Liberal Democracy with Market Accountability*, Southeast Asian Affairs, 1st of January 2007.

Kim So Young (2010), *Do Asian Values Exist? Empirical Tests of The Four Dimensions of Asian Values*, Journal of East Asian Studies, May-August 2010.

Manan Wan A. (1999), *A Nation in Distress: Human Rights, Authoritarianism, and Asian Values in Malaysia*, SOJOURN: Journal of Social Issues in Southeast Asia, Vol.14, No.2, October 1999.

Mohd Azizuddin Mohd Sani, Norhafezah Yusof, Azahar Kasim, Rusdi Omar (2009), *Malaysia in Transition: A Comparative Analysis of Asian Values, Islam Hadari and 1 Malaysia*, Journal of Politics and Law, September 2009, Vol.2, No.3.

DOCTRINA PRAJÑĀPĀRAMITĀ ȘI ÎNCEPUTURILE BUDHISMULUI MAHĀYĀNA

Ovidiu Nedu¹

PRAJÑĀPĀRAMITĀ AND THE BEGINNINGS OF MAHĀYĀNA BUDDHISM

Rezumat. *Articolul discută reacția metafizică extremă pe care Mahāyāna primară (curentul Prajñāpāramitā) a manifestat-o față de religia psihologică excesiv de complicată a Hīnayānei. Pretinzând a fi o cale către vidarea minții de orice conținut, prin analiza sa extreme de laborioasă asupra mecanismelor psihologice, metoda Hīnayānei devenea ea însăși mai degrabă un factor ce se opunea finalității pe care o urmărea. Denunțând acest tip de practică religioasă, Mahāyāna primară propune o metodă directă de reîntoarcere către puritatea conștiinței, prin comprehensiunea, ne-mediată de complicatele etape ale unei căi psihologice, a realității ultime. Calea psihologică etapizată a Hīnayānei este înlocuită de un salt metafizic către realitatea ultimă. Într-o manieră tranșantă, Prajñāpāramitā proclamă vacuitatea (Śūnyatā) întregii experiențe și reducerea tuturor manifestărilor la „substratul factorilor” (dharmadhātū).*

Cuvinte cheie: Hīnayāna, Mahāyāna, Prajñāpāramitā, analiză psihologică, metafizică, vacuitate, realitate ultimă.

Abstract. *The article depicts the extreme metaphysical response of early Mahāyāna Buddhism (the Prajñāpāramitā corpus), directed towards the very alembicated psychological religion of Hīnayāna. Claiming to be a path towards the purification of the mind, through its very complicated analysis of the psychological mechanisms, Hīnayāna was jeopardizing the ideal it preached. Discarding this kind of religious approach, for regaining the purity of consciousness, early Mahāyāna proposed a direct path, that doesn't require the complicated psychological stages of Abhidharma, but consists simply in the direct comprehension of the ultimate condition of everything. The gradual psychological path of Hīnayāna is substituted by a metaphysical loop that heads directly to the ultimate reality. In a sheer manner, Prajñāpāramitā proclaims the voidness (Śūnyatā) of the entire experience and the merging of all manifestations into their „substratum” (dharmadhātū).*

Keywords: Hīnayāna, Mahāyāna, Prajñāpāramitā, psychological analysis, metaphysics, voidness, ultimate reality.

¹ History Museum of Galați, ovidiushunya@yahoo.co.in.

Budhismul H3nay#na ca știință naturală a salvării

În formele sale inițiale, cunoscute astăzi drept “H3nay#na” (Micul Vehicul), budhismul nu a reprezentat atât o “religie”, în sensul de re-legare a ființei umane la o realitate supraordonată în care omul și-ar găsi împlinirea, cât, mai degrabă, o știință naturală a salvării ce urma a fi realizată prin auto-purificarea individului de experiența malefică a egoului. Întrucât individul era considerat ca fiind exclusiv un produs al egoului, H3nay#na neemițând niciun fel de speculație referitoare la un eventual substrat de o cu totul altă natură al ființei umane, demersul de auto-purificare conducea la o stare de extincție totală a individului (*nirv#<a*), la o stare de vid.

H3nay#na era preocupată de a găsi, la nivelul experienței umane, o cale care ar fi dus către forme tot mai purificate de existență și, în final, la extincția absolută a persoanei practice. Analiza fenomenelor psihologice viza descoperirea mecanismelor de funcționare ale acestora în vederea suprimării graduale a activității lor. Deoarece orice act psihic era considerat drept înlănțuire, analiza lui avea drept scop o anihilare ulterioară a acestuia.

Practica H3nay#na viza obținerea stării de vid, însă calea către această stare era una ce ținea de registrul uman alterat. Vidul era starea ultimă la care se ajungea printr-o succesiune de stări alterate din ce în ce mai rafinate. Deoarece calea către vid ținea de condiția umană alterată, filosofii H3nay#na aveau drept principală preocupare studierea mecanismelor psihice în vederea creării condițiilor cele mai favorabile pentru actualizarea, producerea unor stări cât mai pure. Astfel că această filosofie avea drept obiect de investigație multiplicitatea fenomenelor psihice; starea de vid absolut era cea vizată însă la ea nu se făcea referință decât ca țel ultim, ca limită finală a unui drum altminteri desfășurat la nivelul fenomenal. De aici caracterul pluralist, fenomenal, realist al filosofiei H3nay#na.

H3nay#na lua forma unei științe psihologice care viza nu atât redresarea personalității – redresare de altminteri imposibilă în condițiile în care egoul era considerat întru-totul iluzoriu și aducător de suferință – cât anihilarea sa graduală. Metoda H3nay#nei era una pur științifică; cel puțin așa cum este înfățișat în tradiția budhismului primar, Buddha aduce mai degrabă cu un om de știință decât cu un profet care ar revela oamenilor lucruri ce le sunt inaccesibile acestora în mod natural.

O consecință importantă a acestui mod de abordare filosofică este agnosticismul metafizic profesat de autorii H3nay#na. Pentru aceștia, orice formă a vieții însemna suferință și prin aceasta anihilarea ei era de dorit. Anihilarea activității psihice ar fi dus la o stare de vacuitate care însemna întâi de toate absența suferinței. În H3nay#na, *Nirv#<a* reprezintă în primul rând absența suferinței, iar aceasta o face îndeajuns de dezirabilă. Cum H3nay#na era centrată în mod predominant asupra căii către *Nirv#<a*, care este văzută doar ca un scop final, speculațiile asupra acestei stări nu merg prea departe, mai ales în ceea ce privește aspectul ontologic. Eventualele speculații metafizice referitoare la un alt nivel al realității, care s-ar revela atunci când nivelul fenomenal este anihilat, sunt, de regulă, evitate în textele H3nay#na.

Lipsită de elementul metafizic, transcendent, și orientată excesiv către un obiect natural și anume psihicul uman, H3nay#na se constituia sub forma unei științe religioase.

Elaborarea excesivă a analizei fenomenologice și constituirea unei științe religioase extrem de laborioase

O consecință importantă a abordării psihologic-fenomenaliste a filosofilor H3nay#na a fost aceea a elaborării excesive a analizei fenomenologice. Este foarte probabil ca acest fapt să fi jucat un rol important în apariția filosofiei moniste a Mah#y#nei, întrucât deseori autorii Mah#y#na resping cu fermitate analiza fenomenologică devenită excesiv de complicată a filosofilor H3nay#na. Analiza fenomenelor psihologice a ajuns la un asemenea nivel de complexitate încât ea însăși a devenit o povară, un obstacol pentru practicant. Eliberarea de conținuturile minții urma să se realizeze prin însușirea acestei analize, prin aplicarea ei însă, cu timpul, extrem de complexa analiză psihologică a Abhidharmei (scolastica H3nay#na) a devenit ea însăși o piedică serioasă către realizarea stării de vid mental.

Majoritatea tratatelor Abhidharma conțin mii de clasificări care devin ele însele factori ce impurifică conștiința practicantului și îl împiedică să obțină eliberarea. Se ajunsese la o situație în care practicantul stagnea, era prins în calea care, în loc de a-l conduce la eliberare, mai degrabă adaugă un nou tip de înlănțuire.

“yath# manu{yo udak#r<avena uhya8ti t[{<#ya kareya k#lam/
tath# pa}ha8t# bahudharmat[{<ay# dharm#var<avasth#mi vraja8ty ap#ya8//”

„Așa cum un om cărat de un torent de apă ar putea muri de sete (t[{<#), tot astfel cei învățați (pa}ha8ta), datorită setei după multă doctrină (bahudharma), intrând într-un torent de doctrine (dharm#r<ava), se rătăcesc și decad.”²

Situația era destul de gravă deoarece scopul practicii, starea de Nirv#<a, era tratat într-un mod minimal iar calea către Nirv#<a devenise principala focalizare însă prin aceasta ea se îndepărta de la scopul ei, adică realizarea stării de vid. Calea către vid devenise ea însăși unul dintre factorii cel mai greu de eliminat în vederea desăvârșirii stării de vid. Unul dintre principalele obstacole către realizarea vidului era, în mod paradoxal, însăși calea, instrumentul prin care se intenționa accederea la această stare. Ba chiar, în forma elaborărilor scolastice ce constituie corpusul Abhidharma, budhismul H3nay#na se prezintă sub forma unei științe psihologice excesiv de laborioase, a unei construcții doctrinare extrem de complicate, care mai degrabă îl înlănțuie pe practicant decât să îl elibereze.

Budhismul Mah#y#na și curentul Prajñ#p#ramit#

Cam pe la începutul erei noastre se conturează în budhism o nouă linie de gândire ce va ajunge să fie cunoscută drept “Mah#y#na” (“Marele Vehicul”). Este greu de spus cum a luat naștere acest curent, însă faptul că lipsesc mărturii scripturale care să ateste o eventuală perioadă de trecere de la H3nay#na către Mah#y#na ar putea reprezenta o dovadă că Mah#y#na s-a constituit în primul rând ca o reacție adversă la adresa H3nay#nei. Atât absența unei etape intermediare cât și caracterul pronunțat polemic al textelor Mah#y#nei timpurii sugerează un atare statut al gândirii Mah#y#na.

² K#^yapaparivarta-sātra, 128, Alexander von Stael-Holstein, K#^yapa-parivarta-sātra, Commercial Press, Shanghai, 1926, p.183.

În timp ce H3nay#na reprezenta o știință psihologică a salvării, ce nu făcea referire la altceva decât la om și la capacitățile sale, Mah#y#na propune un demers soteriologic ce începe “de sus”, de la o realitate absolută care este propovăduită drept esență (*dh#tu*) a ființei umane și a întregii manifestări și, în raport cu care individualitatea și orice alt tip de manifestare reprezintă doar iluzoriu. Relevarea acestei realități ultime reprezintă totodată împlinirea în plan soteriologic întrucât ființa care își înțelegea adevărata sa condiție se elibera din înlănțuirea indusă de ego și de implicarea în manifestare.

Spre deosebire de H3nay#na, care era centrată pe om și pe mecanismele sale psihice, Mah#y#na este interesată de propovăduirea vacuității universale, atât în forma sa negativă, de absență a naturii proprii (*svabh#va*) în toate manifestările, dar și în noua descoperită formă pozitivă, de condiție absolută, principială, de realitate ultimă (*dharmadh#tu, tath#gatagarbha*). Calea către absolut și implicit, către eliberare, constă tocmai în relevarea directă a vacuității tuturor fenomenelor și în afirmarea existenței unei realități pure (*^uddha*) ca substrat (*dh#tu*) al manifestărilor iluzorii.

Calea nu mai reprezenta o succesiune de etape fenomenale ci, mai degrabă, este una directă, în care manifestările fenomenale iluzorii sunt raportate direct la absolut, la substratul lor.

Vacuitatea (*^Anyat#*) devine în acest mod principalul subiect profesat în filosofia Mah#y#na. Realizarea vacuității, a realității ultime, devine atât țelul practicii cât și practica însăși. Mah#y#na renunță la o cale progresivă, ce parcurge în mod succesiv diversele stări înlănțuite însă din ce în ce mai purificate, și propovăduiește în mod direct, vacuitatea tuturor fenomenelor și realitatea ultimă de dincolo de manifestare. Vacuitatea universală (*^Anyat#*) și realitatea ultimă (*dharmadh#tu, tathat#, prajñ#*) reprezintă principalele teme ale budhismului Mah#y#na și în ele este condensată atât metafizica școlii cât și soteriologia sa.

Principala distincție dintre H3nay#na și Mah#y#na este opoziția dintre abordarea pluralistă, realistă, centrată asupra investigării diversității fenomenelor psihologice, ce caracterizează școlile H3nay#nei, și abordarea monistă, absolutistă a școlilor Mah#y#nei. H3nay#na reprezintă un demers fenomenologic, ce are ca obiect de investigație omul; în acest sens, preluând o distincție din teologia creștină contemporană, H3nay#na poate fi calificată drept o spiritualitate “de jos”. Mah#y#na reprezintă un demers metafizic, focalizat asupra realității absolute, și, în acest sens, poate fi calificată drept o spiritualitate “de sus”.

Cel dintâi curent care se conturează în cadrul Mah#y#nei este cel cuprins în corpusul Prajñ#p#ramit#. Mesajul acestor texte este destul de simplu, constând în simpla afirmare a vacuității și a realității ultime. Un element specific al textelor Prajñ#p#ramit# este critica spiritualității „de jos” a H3nay#nei; la un mod mai general, se poate considera că această critică este îndreptată împotriva oricărei forme de religiozitate umană, a oricărei forme de „exercițiu spiritual” având ființa umană drept subiect. Eliberarea nu poate veni decât „de sus”; doar relevarea absolutului îi oferă ființei umane o nouă condiție, „exercițiile spirituale” menținându-l în zona umanului, chiar dacă poate în forme mai purificate ale acestuia.

Vacuitatea întregii manifestări

În abordarea textelor Prajñ#p#ramit#, tot ceea ce constituie obiectul de investigație al H3nay#nei, adică persoana umană, reprezintă doar vid (*^Anyat*), doar iluzoriu (*m#y#*).

„notpanno na niruddho vā sattva ityādinā sphu}am /”

„O ființă (sattva) nici nu se naște (utpanna) și nici nu este anihilată (niruddha) – astfel se face cunoscut (sphu}a) încă de la început.”³

Același statut de iluzie, de vid, este împărtășit de întreaga manifestare, de toate obiectele ce se arată pe parcursul experienței umane obișnuite. Acestea nu reprezintă altceva decât reprezentare subiectivă, „nume” (n#man), fiind lipsite de substanțialitate, de „natură proprie” (svabh#va).

„nāmamātramida8 rūpa8 tattvato hyasvabhāvakam /”

„Aceste forme (rĀpa) reprezintă doar nume (n#man), din perspective realității (tattva) fiind lipsite de natură proprie (asvabh#va).”⁴

„nirākaroti bhagavān bhāvasa9kalpavibhramam”

„Cel divin (bhagavat) a respins (nir#k[]) conceptul (sa9kalpa) iluzoriu (vibhrama) de «entitate» (bh#va).”⁵

„notpāda8 na nirodha8 ca dharmā<ā8 paśyatīti yat /”

„Nu se poate vedea (d[[^]) nici nașterea (utp#da) și nici distrugerea (nirodha) factorilor (dharma).”⁶

„rūpa8 rūpasvabhāvena śūnyamityuktita1 puna1 /”

„Forma (rĀpa) este vidă (Ānya) de o natură proprie (svabh#va) de «formă» - aceasta se afirmă (uktita) încă o dată.”⁷

Tot ceea ce este real este un unic absolut, substratul tuturor manifestărilor iluzorii. De regulă, textele Prajñ#p#ramit# accentuează asupra caracterului de substrat al realității ultime, denumită în acest sens „substratul factorilor” (dharmadh#tu), „esența/natura factorilor” (dharma#). Prin faptul că toate manifestările și toate ființele sunt stabilite în acest unic substrat, ele dobândesc unitate, împărtășind toate o unică natură esențială, cea a realității ultime.

„gambhīra rupa api vedana cetanā ca vijñāna sa 8jñā prak[tī animittaśāntā /”

„Forma (rĀpa), senzația (vedan#), voința (cetan#), conștiința (vijñ#na) și conceptul (sa8jñ#) sunt profunde (gambhīra), de o natură (prak[ti) liniștită (ñ#nta) și lipsită de semne (animitta).”⁸

„idamevocyate rūpa8 prajñāpāramiteti ca /

advaya8 dvayamevaitadvikalpadvayabāddhanam //”

„Aceasta s-a afirmat, că forma (rĀpa) și perfecțiunea cunoașterii (prajñāpāramit#) sunt non-duale (advaya). [Toată] această dualitate reprezintă [doar] concept (vikalpa); [prin aceasta] dualitatea (dvaya) este respinsă (b#dhana).”⁹

„nityamanityasukhadu1khaśubhāśubha8 ti ātmanyātmī tathatā ta(tha) śūnyatāyām/”

³ Dign#ga, Prajñ#p#ramit# Pi<#rtha, 12, în B. Pasadika, *The Wisdom Gone Beyond. An Anthology of Buddhist Texts*, Bangkok, 1966, p. 95.

⁴ Dign#ga, Prajñ#p#ramit# Pi<#rtha, 45, în *Ibidem*, p. 100.

⁵ Dign#ga, Prajñ#p#ramit# Pi<#rtha, 24, în *Ibidem*, p. 97.

⁶ Dign#ga, Prajñ#p#ramit# Pi<#rtha, 47, în *Ibidem*, p. 101.

⁷ Dign#ga, Prajñ#p#ramit# Pi<#rtha, 9, în *Ibidem*, p. 94.

⁸ Ratnagu<asa8ccaya, XVIII.1, în P.L. Vaidya, *Mah#y#na-sĀtra-sa8graha*, Part 1, *Buddhist Sanskrit Texts*, nr. 17, Darbhanga, 1961, p. 374; Edward Conze, *The Perfection of Wisdom In Eight Thousand Lines & Its Verse Summary*, Sri Satguru Publications, Delhi, 1994, p.41.

⁹ Dign#ga, Prajñ#p#ramit# Pi<#rtha, 43, Bhikkhu Pasadika *op.cit.*, p.100.

„Eternul (*nitya*) și non-eternul (*anitya*), fericirea (*sukha*) și durerea (*duḥkha*), beneficul (*śubha*) și non-beneficul, cele ce țin de sine (*ātmanin*) și cele ce nu țin de sine reprezintă aseitatea (*tathatḥ*)¹⁰, datorită vacuității (*Ānyatḥ*) [lor].”¹¹

Dacă Hṣṇay#na era focalizată asupra sinelui și asupra maleficității ce trebuia îndepărtată prin eforturile practicantului, Prajñ#p#ramit# propovăduiește înțelegerea adevăratei naturi a sinelui individual și a răului, reducerea lor la realitatea absolută, realizarea caracterului lor benefic și, implicit, eliberarea de maleficitatea pe care o implica înțelegerea lor în mod discriminatoriu. Orice efort uman de îndepărtare a răului își pierde sensul atunci când se realizează faptul că, în fond, răul este totuna cu beatificul, cu realitatea ultimă. În noul context metafizic propus de Mah#y#na, religia umanistă a Hṣṇay#nei, bazată pe discriminarea dintre benefic și malefic, își pierde obiectul asupra căruia era focalizată.

„*bodhiriti māñjuśrī1 kasyaitadadhivacanam? māñjuśrīrāha - bodhiriti bhagavan pañcānāmānantaryā<āmetadadhivacanam | tatkaśmāddheto1? tathā hi bodhiprak<tikānyeva tāni pañcānantaryā<i abhāvatvāt | tenai{ā bodhirānantaryaprakṛtikā, anantaryā<āmabhisa8budhyanā bodhi1*”

„- Mañju[^]r3, «iluminare» (*bodhi*), la ce se referă acest cuvânt (*adhivacana*)?

Mañju[^]r3 a spus:

- Divinule (*bhagavan*), acest cuvânt, «iluminare», se referă la cele cinci [păcate] incomensurabile (*anantarya*). Aceasta din ce cauză? Deoarece, datorită non-existenței (*abh#vatva*) [lor], cele cinci [păcate] incomensurabile sunt de natura (*prak[ti]*) iluminării (*bodhi*). Prin aceasta, iluminarea este de natura [păcatelor] incomensurabile.”¹²

„*yasyaitadadhivacanamātmeti, tasyaitadadhivacana8 buddha iti*”

„La ce se referă cuvântul (*adhivacana*) «sine» (*ātman*), tot la aceea se referă și cuvântul «iluminat» (*buddha*).”¹³

În felul acesta, Mah#y#na înlocuiește abordarea soteriologică discriminatorie a Hṣṇay#nei, care funcționa pe baza distincției pur/ benefic (*śuddha, ku[^]ala*) – impur/ malefic, cu o abordare universalistă, în care răul nu mai este anihilat prin eforturi omenești, ci este integrat în beatificul realității absolute printr-un pas de natură metafizică și anume prin realizarea naturii sale ultime.

Realitatea ultimă

Textele Prajñ#p#ramit# se feresc de la a spune prea multe despre realitatea ultimă, sugerând prin aceasta că ar exista o diferență categorială între registrul absolutului și cel al gândirii umane cantonate în iluzoriu. Se asociază, uneori în mod fățiș, caracterul ultim al absolutului cu inaccesibilitatea sa în experiența umană obișnuită.

„*na punarmañjuśrī1 agrā buddhadharmā1? māñjuśrīrāha - agrāhyatvādbhagavan agrā buddhadharmā1 |*”

„- Din nou, Mañju[^]r3, nu sunt factorii iluminați (*buddhadharma*) supremi (*agra*)?

¹⁰ În textele Mah#y#nei, adeseori se vorbește despre absolut în termeni de „aseitate” (*tathatḥ*).

¹¹ *Ratnaguḥsa8ccaya*, II.2, în Vaidya *op.cit.*, p. 356, Conze *op.cit.* 1994, p.13.

¹² *Sapta[^]atik# Prajñ#p#ramit#*, în P.L. Vaidya, *Mah#y#na-sātra-sa8graha*, Part 1, Buddhist Sanskrit Texts, nr. 17, Darbhanga, 1961, p. 348; Edward Conze, “The Perfection of Wisdom in Seven Hundred Lines”, în Edward Conze, *Thirty Years of Buddhist Studies*, Bruno Cassirer LTD, Oxford, 1967, p. 203.

¹³ *Sapta[^]atik# Prajñ#p#ramit#*, în Vaidya *op.cit.*, p. 347, Conze *op.cit.* 1967, p. 200.

Mañju¹⁴ a spus:

- Divinule (*bhagavan*), datorită imperceptibilității (*agr#hyatva*) [lor], factorii iluminați sunt supremi (*agra*).¹⁴

De altfel, cel mai adesea, realizarea absolutului, echivalată cu dobândirea cunoașterii transcendente (*prajñ#*), este descrisă în termeni negativi, ca abandonare a oricărui alt tip de experiență, neprecizându-se care este conținutul pozitiv al intuiției transcendente.

„*punarapara8 sā bhagavan prajñāpāramitābhāvanā dra{}avyā yā na ka8ciddharma8 cintayati na vijānīte |*”

„Din nou, divinule (*bhagavan*), aceea trebuie considerată drept cultivare (*bh#van#*) a perfecțiunii cunoașterii (*prajñ#p#ramit#*), în care niciun factor (*dharma*) nu este nici cunoscut (*cint*) și nici discriminat (*vijñ#*).¹⁵

„I.14.... *nānātvasa8jñavigato upaśāntacārī e{ā sa prajñavarapāramitāya caryā //*”

„I.14.....Acela care s-a eliberat (*vigata*) de conceptul (*sa8jñ#*) multiplicității (*n#n#tva*), acela este un practicant (*c#rin*) al calmului (*upa^#nta*). Aceasta reprezintă practica (*cary#*) supremei (*vara*) perfecțiuni (*p#ramit#*) a cunoașterii (*prajñ#*).¹⁶

„VIII.4. *rūpasmi yo na carate parīśuddhacārī vijñāna sa 8jñā api vedana cetanāyām/ eva8 carantu parivarjayi sarvasa9gā8 sa9gādvimucya carate sugatāna prajñām //*”

„VIII.4. Acela este un practicant (*c#rin*) al purității desăvârșite (*parī^uddha*), care nu cultivă (*car*) forma (*rĀpa*), conștiința (*vijñ#na*), conceptul (*sa8jñ#*), senzația (*vedana*) sau voliția (*cetan#*). Practicând (*car*) astfel, el se eliberează (*pariv[j*) de toate înlănțuirile (*sa9ga*). Fiind eliberat (*vimuc*) de înlănțuiri, [el] practică (*car*) cunoașterea (*prajñ#*) celor binecuvântați (*sugata*).¹⁷

Se accentuează asupra caracterului uniform (*samat#*), lipsit de determinare, de delimitație internă, al realității ultime; în acest sens, este frecvent întâlnită comparația absolutului cu spațiul (*#k#^a*).

„2. *ākāśam iva nirlepā8 ni{prapañcā8 nirak{arām //*”

„2. Asemenea spațiului (*#k#^a*), este fără pată (*nirlepa*), fără manifestare (*ni{prapañca*), fără semne (*nirak{ara*).¹⁸

„VIII.1.....*ākāśadhātusamatāya abhinnachinnā1 //*”

„VIII.1. asemenea uniformității (*samat#*) elementului (*dh#tu*) spațiu (*#k#^a*), este lipsită de delimitație și separație (*abhinnachinna*).¹⁹

„XVI.1. *nānātvatā na bhavate na viśe{aprāptā //*”

„XVI.1. Multiplicitatea (*n#n#tvat#*) nu există (*bhÄ*), particularitățile (*vi^e{a*) nu sunt de găsit (*pr#p*).²⁰

¹⁴ *Sapta^atik# Prajñ#p#ramit#*, în Vaidya *op.cit.*, p. 363, Conze *op.cit.* 1967, p. 195.

Textul sanskrit conține și un joc de cuvinte, caracterul suprem (în sanskrită, *agra*) al realității ultime fiind pus în corelație cu imperceptibilitatea sa (în sanskrită, *agr#hya*).

¹⁵ *Sapta^atik# Prajñ#p#ramit#*, în Vaidya *op.cit.*, p. 363, Conze *op.cit.* 1967, p. 195.

¹⁶ *Ratnagu<asa8ccaya*, I.14, în Vaidya *op.cit.*, p. 354, Conze *op.cit.* 1994, p. 10.

¹⁷ *Ratnagu<asa8ccaya*, VIII.4, în Vaidya *op.cit.*, p. 364, Conze *op.cit.* 1994, p. 25.

¹⁸ Rāhulabhadra, *Prajñāpāramitāstotra*, 2, în Edward Conze, *Buddhist Texts through the Ages*, Harper Torchbooks, The Cloister Library, 1954, p. 147.

¹⁹ *Ratnagu<asa8ccaya*, VIII.1, în Vaidya *op.cit.*, p. 364, Conze *op.cit.* 1994, p. 25.

Abhinnachinna – literal, „fără separație în [părți] diverse”.

²⁰ *Ratnagu<asa8ccaya*, XVI.1, în Vaidya *op.cit.*, p. 372, Conze *op.cit.* 1994, p. 38.

Cunoașterea intuitivă a absolutului, ca „vehicul unic” (*ekay#na*)

În acord cu ontologia sa, care reducea maleficitatea manifestărilor la beatitudinea și puritatea realității ultime în care erau stabilite acestea, soteriologia textelor Prajñāpāramitā propovăduiește eliberarea de maleficitate nu printr-un demers de anihilare a acesteia, ci prin realizarea adevăratei naturi a multiplicității malefice. Maleficul nu mai este atât anihilat, cât integrat în realitatea ultimă. Demersul soteriologic nu mai constă dintr-o serie de exerciții psiho-pirituale ce au ființa umană ca subiect, ci dintr-un pas de tip metafizic și anume din realizarea realității autentice, în a cărei puritate este integrată întreaga manifestare. Eliberarea nu mai presupune operarea unui anumit demers la nivelul manifestării, ci integrarea întregii manifestări într-un nivel mai fundamental de realitate. Soteriologia se confundă astfel întrutotul cu metafizica, întrucât salvarea vine printr-o schimbare a perspectivei ontologice. Sfera demersului soteriologic încetează a mai fi individualitatea umană, cum se întâmpla în Hīnayāna, ci devine universal; eliberarea nu mai este “produsă”, nu mai reprezintă rezultatul unui demers uman, ci constituie descoperirea unei condiții absolute, subzistente prin sine.

Prajñāpāramitā propovăduiește eliberarea prin „cunoaștere” (*prajñā*), prin realizarea intuitivă a realității ultime. În acest sens, textele Prajñāpāramitā elaborează conceptul de „vehicul unic” (*ekay#na*), care ar reprezenta tocmai realizarea absolutului.

„17.....*mārgas tvam ekā mokṣasya nāsty anya iti niścaya*1 //”

„17. ... Tu ești unica (*eka*) cale (*mārga*) către eliberare (*mokṣa*), alta (*anya*) nu există – aceasta este cert (*niścaya*).”²¹

În general, textele Prajñāpāramitā pun în opoziție eliberarea obținută prin practică, propovăduită în Hīnayāna, cu iluminarea descoperită prin intuiție transcendentă. Se consideră că practicile purificatoare ale Hīnayānei nu reușesc să ducă ființa umană dincolo de registrul discriminării și astfel se evidențiază superioritatea categorică a cunoașterii intuitive (*prajñā*).²²

„VI.1. *yāvanti śrāvakagaṇā prasavanti puṇyaḥ dānaḥ ca śīlamapi bhāvanasāprayuktam /*

sa hi bodhisattva anumodana ekacitta na ca sarvaśrāvakagaṇe siya puṇyaskandho //”

„VI.1. Oricât de mult merit (*puṇya*) ar produce (*prasā*) mulțimile (*gaṇa*) de auditori (*śrāvaka*)²³, angajați (*sāprayukta*) în [acte] de dărnicie (*dāna*), moralitate (*śīla*) și meditație (*bhāvana*), un Bodhisattva care se desfată (*anumud*) într-o unică străfulgerare a conștiinței (*ekacitta*) [face ca] niciun pic de merit să nu mai existe în cazul tuturor mulțimilor de auditori.”²⁴

Eliberarea graduală, prin practică, din Hīnayāna, este înlocuită de actul subit, instantaneu, al comprehensiunii absolutului. Nu mai este vorba despre o practică spirituală, ci despre o intuiție, o iluminare subită, care se produce „într-o unică străfulgerare a conștiinței” (*ekacitta*) și care se perpetuează prin sine, datorită caracterului necesar al existenței absolutului, nefiind nevoie de niciun fel de efort uman în vederea menținerii sale. Tocmai în

²¹ Rāhulabhadra, *Prajñāpāramitāstotra*, 17, în Edward Conze, *op.cit.* 1954, p. 149.

²² Edward Conze, *The Large Sutra on the Perfection of Wisdom*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998, p. 58, 359, 447.

²³ Auditor (*śrāvaka*) – denumire, cu tentă peiorativă, pentru adepții Hīnayāna.

²⁴ Ratnaguhāṇḍaka, VI.1, în Vaidya *op.cit.*, p. 361, Conze *op.cit.* 1994, p. 21.

acest sens se afirmă că „cultivarea cunoașterii transcendente este totuna cu cultivarea spațiului”²⁵.

Perspectiva universal-integratoare a celui eliberat

Eliberarea presupune mutația ontologică de la nivelul particular-discriminatoriu al condiției individuale la condiția absolută, caracterizată de universalitate. Cel eliberat dobândește condiția universală a absolutului; el experimentează nu doar realitatea ultimă, ci și întreaga manifestare ce ia naștere la nivelul absolutului, însă în adevărata sa condiție, de iluzie. Experiența manifestării este totodată caracterizată de universalitate imparțială, fiind lipsită nu doar de evaluare valorică, ci și de decupaj conceptual. Budhismul consideră subsumarea categorială drept un act subiectiv, determinat karmic; așadar, experiența universală a celui eliberat nu este structurată categorial, ci se arată sub forma fluxului amorf, lipsit de delimitație, al factorilor (*dharma*). Ea nu este mijlocită de gândire, budhismul considerând întregul registru al gândirii ca fiind afectat de eroarea determinației. Așa se face că experiența este constituită din factori nu doar lipsiți de identitate conceptuală, dar care nici măcar „nu pot fi gândiți” (*acintya*).

„*sarvadharmān buddhadharmān paśyati, sarvadharmānacintyadharmān paśyatyasamanupaśyanatayā |*”

„... toți factorii sunt văzuți (*d[[^]]* ca factori iluminați (*buddhadharma*), toți factorii sunt văzuți ca factori ce nu pot fi gândiți (*acintyadharmā*), fără ca, [prin aceasta], ceva să fie conceput (*samanud[[^]]*).”²⁶

Implicarea activă și detașată în experiență

Experiența universală a celui eliberat are și o componentă activă. Mahayana propovăduiește idealul ființei iluminate (*bodhisattva*) care, motivate de compasiune (*karuṇā*), se menține în mod activ la nivelul experienței. Un Bodhisattva, fiind pe deplin conștient de adevărata sa natură și, implicit, fiind liber, se implică în întreaga experiență cu scopul de a anihila suferința universală. Textile Mahayanei consideră cunoașterea transcendentă (*prajñā*) și compasiunea (*karuṇā*) drept elementele definitorii ale condiției de Bodhisattva. Prin cunoașterea transcendentă acesta își dobândește statutul de ființă eliberată iar prin compasiune el se menține la nivelul experienței.

„I.10. *prajñāyā na bhavati kṛtsnā kṛtsnā sthitiḥ*”

„I.10. Datorită cunoașterii (*prajñā*), [el] nu se stabilește în cele existente (*bhava*); datorită compasiunii (*kṛtsnā*), [el] nu se stabilește în calm (*śānta*).”²⁷

„XVII.3. ... *sthiticakraṇa śāntiḥ adya śāntiprajānā yugamātraprekṣā vrajantyabhrāntacintā //*”

„XVII.3. În repaos (*sthiti*), mergând (*cakraṇa*), stând întinși (*śānta*) sau stând jos (*niḥśānta*), ei sunt pe deplin conștienți (*śāntiprajānā*), având privirea (*prekṣā*) îndreptată

²⁵ Edward Conze, *op.cit.* 1998, p. 373.

²⁶ *Saptaśloka Prajñāpāramitā*, în Vaidya *op.cit.*, p. 344, Conze *op.cit.* 1967, p.195.

²⁷ Asaśga, *Abhisamayśālaśāstra*, I.10, în Th. Stcherbatsky, E. Obermiller, *Abhisamayśālaśāstra*, Bibliotheca Buddhica, Sankt-Petersburg, 1929, p. 4.

(yuga) într-o singură [direcție], ei se mișcă de colo colo (vraj), fără a avea gândirea (cinta) confuză (bhr#nta).”²⁸

Experiența lor este una virtuoasă, ei ducând la împlinire așa-numiții „factori benefici” (ku^ala dharma), dar aceasta nu într-un mod discriminatoriu, programatic, ci în mod automat, spontan, ca o consecință ce decurge natural din condiția lor de ființe iluminate. Întrucât în budhism maleficitatea își are temeiul în ego iar beneficul în compasiunea dirijată spre ajutorarea ființelor în vederea obținerii eliberării, un Bodhisattva se angajează în activități benefice pur și simplu în virtutea naturii sale caracterizate de cunoaștere transcendentă (prajñ#), ce neagă eul, și compasiune (karu<#). Activitatea sa salvatoare este „lipsită de efort” (an#bhoga), întrucât ea nu reprezintă un act programmatic, bazat pe distincția dintre ceea ce trebuie evitat și ceea ce trebuie cultivat, ci doar o manifestare firească a condiției lor.

Activitatea unui Bodhisattva este absolut non-discriminatorie și universală.²⁹ Acesta se poate implica în orice tip de experiență, inclusiv în cele mai mundane, fiind însă întotdeauna liber de obiectul experienței sale. Un Bodhisattva este „în lume”, dar nu „al lumii”. Chiar și viața domestică, de cap de familie, repudiate de spiritualitatea ascetică a H3nay#nei, poate fi adoptată de un eliberat Mah#y#na, care totuși nu se atașează de circumstanțele în care își desfășoară activitatea.³⁰

„XVII.5. ...g[hibhūta nitya anadhyo{ita sarva vastu8 /”

„XVII.5. ... trăind ca și capi de familie (g[hibhĀta), [ei] nu sunt niciodată atașați (adhyo{ita) de vreun lucru (vastu) ...”³¹

O metaforă frecvent întâlnită în literatura Prajñ#p#ramit# și care sugerează condiția unui Bodhisattva este cea a ascetului rătăcitor, a celui care „rătăcește fără a avea vreun loc stabil” (aniketac#rin).³² Mah#y#na preia vechiul ideal al ascetului rătăcitor, propovăduit atât în brahmanism cât și în budhismul primar, și îi dă o interpretare metafizică.³³ Un Bodhisattva, asemenea unui ascet rătăcitor, lipsit de casă, experimentează totul, dar nu este stabilit, nu este atașat de nicio formă a manifestării.

„II.3. yatha nāyako ’sthitaku dhātuasa8sk[tāyā tatha sa8sk[tāya athito aniketacārī/”

„II.3. Așa cum călăuza [noastră] (n#yaka) nu a fost stabilit (sthita) nici în planul (dh#tu) necondiționatului (asa8sk[t#) și nici în cel al condiționatului (sa8sk[t#) și astfel rătăcește fără a fi stabilit [undeva] (aniketac#rin) ...”³⁴

Prajñ#p#ramit# dezvoltă o întregă polemică împotriva ideii de „stabilire” (sth#na, sthita) în vreo condiție particulară, determinată, a celui eliberat, cu referință specială la „stabilirea” într-o condiție pură, promovată prin idealul ascetic al H3nay#nei.

„II.3. ... asthānu sthānu ayu sthānu jinena ukto //”

„II.3. ... Stabilirea/condiția (sth#nu) lipsită de stabilire/condiție (asth#nu) este stabilirea/condiția (sth#nu) afirmată (ukta) de cei victorioși (jina).”³⁵

²⁸ Ratnagu<asa8ccaya, XVII.3, Vaidya op.cit., p. 373, Conze op.cit. 1994, p.39.

²⁹ Conze, op.cit. 1998, p. 615.

³⁰ Conze, op.cit. 1998, p. 437.

³¹ Ratnagu<asa8ccaya, XVII.5, Vaidya, op.cit., p. 373, Conze, op.cit. 1994, p.39.

³² Ratnagu<asa8ccaya, II.3, însă sintagma este frecvent întâlnită în corpusul Prajñ#p#ramit#.

³³ Conze, op.cit. 1967, pp. 126-127.

³⁴ Ratnagu<asa8ccaya, II.3, Vaidya, op.cit., p.356, Conze, op.cit. 1994, p.13.

³⁵ Ratnagu<asa8ccaya, II.3, Vaidya, op.cit., p.356, Conze, op.cit. 1994, p.13.

Condiția lumească a unui Bodhisattva nu poate fi delimitată, specificată prin „semne” (*nimitta*), întrucât un eliberat Mah#y#na este liber să experimenteze orice condiție și nu doar pe cele „pure”, cum era cazul Arhat-ului H3nay#nei.

„XX.8. ... *tatha bodhisattva caram#<u vimok{advāre na ca nirv[ti8 sp[śati no ca nimittacārī //*”

„XX.8. ... Tot astfel, un Bodhisattva, angajat în practicarea (*caram#<u*) căilor către eliberare (*vimok{adv#ra*) nici nu atinge (*sp[^(*) starea de încetare (*nirv[ti*) și nici nu [se angajează] în practicarea vreunui semn (*nimittac#rin*).”³⁶

Tocmai în acest sens idealul soteriologic propus de Mah#y#na este cel de „Nirv#<a lipsită de stabilire” (*apratī{hitanirv#<a*), adică o stare eliberată însă totodată compatibilă cu asumarea oricărei condiții lumești.

Caracterul iluzoriu, ne-esențial al activității unui Bodhisattva

Intervenția unui Bodhisattva la nivelul manifestării decurge din condiția sa ultimă, însă Mah#y#na atrage atenția asupra faptului că există o diferență de nivel ontologic între natura ultimă a celui eliberat și acțiunile pe care le desfășoară acesta la nivelul manifestării. Întreaga sa activitate salvatoare ține de registrul iluzoriului, reprezentând doar o revărsare a naturii esențiale înspre manifestare. Adesea, textele Mah#y#na folosesc metafora manifestărilor magice pentru a sugera statutul ontologic al activității desfășurate de un eliberat în lume. Un Bodhisattva este asemenea unui magician care face să se arate tot felul de plăsmuiri, de apariții magice, fiind pe deplin conștient că acestea nu reprezintă realitatea, ci doar manifestări libere de-ale sale. Pe cât este un magician de lipsit de implicare în spectacolul său de magie, pe atât de detașat este un Bodhisattva în demersul său de implicare în fenomenal cu scopul de a ajuta toate ființele să se elibereze. De altfel, Mah#y#na folosește adesea termenul *nirm#<a* – „apariție”, „transformare”, „transformare magică”, „plăsmuire”, pentru a se referi la acțiunile unui Bodhisattva.³⁷ Însuși corpul uman pe care un eliberat și-l asumă ca instrument prin intermediul căruia să poată interveni la nivelul manifestării nu este altceva decât o plăsmuire liber asumată, un „corp transformațional” (*nirm#<a k#ya*).

„XX.12. *emeva śūnyatasthito vidu bodhisattvo jñānarddhipāramigato aniketacārī / vividhā8 kriyā8 jagati darśayate anantā8//*”

„XX.12. Astfel, fiind stabilit (*sthita*) în vacuitate (*^Ānyat#*), un Bodhisattva, un cunoscător (*vidu*), versat (*p#ramigata*) în cunoaștere (*jñ#na*) și în tehnici magice (*[ddhi]*), rătăcește (*c#rin*) fără [a fi stabilit] într-un loc (*aniketa*). [El] face să se arate (*d[^(*) în lume (*jagat*) nenumărate (*ananta*) activități (*kriy#*) diverse (*vividha*)......”³⁸

Textele Prajñ#p#ramit# specifică uneori că întreaga activitate a unui Bodhisattva are loc fără „a afecta” realitatea ultimă.³⁹ Altfel spus, reprezintă un demers desfășurat exclusiv la nivelul iluzoriului, care nu implică absolute nicio transformare la nivelul absolutului.

Întrucât, conform Mah#y#nei, ființele individuale nu sunt entități reale, ci țin în exclusivitate de registrul iluzoriului, textele Prajñ#p#ramit# atrag atenția asupra faptului că nu

³⁶ Ratnagu<asa8ccaya, XX.8, Vaidya, *op.cit.*, p. 377, Conze, *op.cit.* 1994, p.46.

³⁷ Conze, *op.cit.* 1998, p.55.

³⁸ Ratnagu<asa8ccaya, XX.12, Vaidya, *op.cit.*, p. 378, Conze, *op.cit.* 1994, p.46.

³⁹ Conze, *op.cit.* 1998, p. 598.

există nimic real nici măcar în procesul de eliberare a ființelor. Este mai degrabă vorba despre un proces de anihilare a suferinței iluzorii, proces la fel de iluzoriu ca și obiectul său, suferința. Ființa individuală nu reprezintă o entitate substanțială, în care ar fi stabilită suferința, ci reprezintă, pur și simplu, o serie de experiențe înglobând în bună măsură suferința. Eliberarea ființei individuale de suferință reprezintă, mai degrabă, anihilarea respectivei ființe individuale, a seriei de experiențe care, doar în viziunea afectată de ignoranță a simțului comun, constituie o „ființă”. În urma eliberării sale, ființa individuală pur și simplu dispare, neexistând în ea nimic substanțial care să persiste, într-o formă pură, după eliberare. Așa-zisul „demers de eliberare a ființelor” reprezintă, în viziunea Mah#y#nei, un demers de anihilare a suferinței universale pe care simțul comun o organizează sub forma iluzoriilor „ființe individuale”. Nu există nimic substanțial într-un astfel de demers, nicio ființă reală care să fie eliberată, ci doar anihilare a unor experiențe iluzorii.

Cunoașterea transcendentă (*prajñā*) ca forță propulsoare a activității unui Bodhisattva și opoziția față de religia deliberată

Întreaga activitate eliberatoare desfășurată de un Bodhisattva începe „de sus”, reprezentând o „iradiere”, o „revărsare” a realității ultime asupra manifestării. Producându-se în mod spontan, ca o revărsare firească a absolutului la nivelul manifestării, activitatea eliberatoare a unui Bodhisattva nu este rezultatul unei inițiative umane, de tip programatic-deliberativ, nu reprezintă conformarea cu un anumit imperativ. Este ceva ce vine de la sine, dintr-o natură eliberată, în deplină libertate; prin aceasta, Mah#y#na se opune oricărui eventual „program” religios bazat pe directive, imperative. Practica unui eliberat nu reprezintă conformarea desăvârșită cu un set de norme religioase, ci manifestarea firească a unei naturi eliberate. Nu există niciun alt factor care să determine această practică, decât noua natură, pură, desăvârșită, regăsită în momentul eliberării. Într-un anumit sens, nu o anumită religie și prescripțiile ei îl determină pe un Bodhisattva să își desfășoare activitatea, ci condiția desăvârșită la care a ajuns; compasiunea (*karuṇā*) și cunoașterea transcendentă (*prajñā*) sunt singurele elemente ce determină acțiunile unui Bodhisattva, iar acestea își găsesc temeiul în absolut, nereprezentând principii religioase. Nici măcar modurile în care se manifestă compasiunea nu sunt reglementate religios; Mah#y#na consideră că un Bodhisattva manifestă, în absolută libertate, tot felul de artificii salvatoare (*upāya*), anihilarea suferinței universale fiind unicul factor determinant al demersului său.

În terminologia textelor *Prajñāpāramitā*, *Prajñā*, cunoașterea transcendentă, experiența absolutului, reprezintă forța motrice care duce la împlinire toate practicile unui eliberat. Mah#y#na nu neagă niciuna din practicile spirituale propuse de budhismul Hīnayāna, atâta doar că, în loc de a le mai considera drept practici urmărite în sine, drept exerciții spirituale practicate în mod intenționat, deliberativ, le consideră consecințe firești ce decurg din condiția eliberată.⁴⁰ Perspectiva este una de tip inclusivist; conform Mah#y#nei, un Bodhisattva se dedă întregii game de practici spirituale, virtuozitate, propovăduite de diversele curente religioase, dar le integrează pe acestea într-o nouă perspectivă, într-o perspectivă „de

⁴⁰ Conze, *op.cit.* 1998, p. 243,256,345,346,358,377,472.

sus”, prin care, de altfel, acestea își și dobândesc o natură elevată, superioară celei de simple exerciții religioase umane.

„XIII.1. / *yāvanti buddhakriya dharmata śrāvakā* 8 *prajñāya pāramita sarva karoti tāni* //”

„XIII.1. Atâtea câte acțiuni iluminate (*buddhakriya*) și factori (*dharma*) ai auditorilor (*śrāvaka*) există, perfecțiunea cunoașterii (*prajñā* *pāramitā*) este cea care le împlinește (*k*) pe toate.”⁴¹

„III.7. *yāvanti bodhigu* 8 *pāramitā* 8 *pañca prajñāya pāramita te viruhanti sarve* //”

„III.7. Atâtea câte calități iluminate (*bodhigu*) există, cât și cele cinci perfecțiuni (*pāramitā*), toate se dezvoltă (*viruh*) datorită perfecțiunii cunoașterii.”⁴²

„III.8. / *yenaiva prajñā iya pāramitā jinānā* 8 *tenaiva sarvagu* 8 *adharma samāgamanti* //”

„III.8. Chiar prin această perfecțiune (*pāramitā*) a cunoașterii (*prajñā*) a celor victorioși (*jina*) iau naștere (*samāgam*) toți factorii (*dharma*) virtuoși (*gu*).”⁴³

„XXV.5. *emeva prajñacarite vidu uttamānā* 8 *sarveta pāramita ukta ya sa* 8 *g* [*hīta*] //”

„XXV.5. Se spune că în această practică (*carita*) a cunoașterii (*prajñā*) a supremilor (*uttama*) cunosători (*vidu*) sunt cuprinse (*sa* 8 *g* [*hīta*]) toate perfecțiunile (*pāramitā*).”⁴⁴

Împlinirea perfecțiunilor nu necesită efort deoarece aceasta decurge în mod firesc din condiția autentică a realității; ne-împlinirea lor este nefirească, fiind rezultatul adoptării perspectivei iluzorii a sinelui individual. Din perspectivă umană, împlinirea perfecțiunilor necesită efort, dirijare, întrucât perspective umană are drept punct de referință credința eronată în sinele individual. Practicarea generozității (*dāna*) sau a răbdării (*kṣānti*) necesită efort atâta timp cât se adoptă perspective egoului; atunci când lipsa egoului este punctul de referință, împlinirea lor vine de la sine. Perfecțiunea răbdării (*kṣānti*) este împlinită de la sine atunci când egoul vătămat este înțeles ca fiind o iluzie și tot astfel sunt considerați și cei care produc vătămarea.⁴⁵ În felul acesta, nu este nevoie de niciun efort programatic, dirijat către împlinirea unei „perfecțiuni” determinate.

„*api tu khalu puna* 1 *subhute yā tathāgatasya kṣāntipāramitā, saiva apāramitā | tat* 1 *kasya hetu* 1? *yadā me subhūte kalirājā a* 9 *g* *apratya* 9 *gamā* 8 *sānyacchaitsīt, nāsīn me tasmin samaye ātmasa* 8 *jñā vā sattvasa* 8 *jñā vā jīvasa* 8 *jñā vā pudgalasa* 8 *jñā vā, nāpi me kācitsa* 8 *jñā vā asa* 8 *jñā vā babhūva* |”

„De asemenea, SubhĀti, acea perfecțiune a răbdării (*kṣāntipāramitā*) a celor eliberați (*tathāgata*), aceea reprezintă o non-perfecțiune.⁴⁶ Din ce cauză (*hetu*)? SubhĀti, atunci când regele (*rajan*) din Kali îmi sfârteca (*chid*) mădularele (*a* 9 *g*), carnea (*m* 8 *s*) fiecărui mădular, în acel moment eu nu aveam conceptul (*sa* 8 *jñā*) propriului sine (*ātman*) sau conceptul de «ființă» (*sattva*) sau conceptul de «suflet» (*jīva*) sau conceptul de «persoană»

⁴¹ Ratnaguṇasaṁcaya, XIII.1, Vaidya, op.cit., p. 369, Conze, op.cit. 1994, p.13.

⁴² Ratnaguṇasaṁcaya, III.7, Vaidya, op.cit., p. 358, Conze, op.cit. 1994, pp.15-16.

⁴³ Ratnaguṇasaṁcaya, III.8, Vaidya, op.cit., p. 359, Conze, op.cit. 1994, p.16.

⁴⁴ Ratnaguṇasaṁcaya, XXV.5, Vaidya, op.cit., p. 385, Conze, op.cit. 1994, p.56.

⁴⁵ Conze, op.cit. 1998, p.139.

⁴⁶ Adică împlinirea ei nu necesită practica programatică a unei anumite „perfecțiuni”.

(*pudgala*). Ba chiar, nu aveam niciun concept (*sa8jñ#*) și nici nu negam vreun concept (*asa8jñ#*)⁴⁷.⁴⁸

Literatura Prajñāpāramitā dezvoltă o întreaga polemică împotriva practicii ascetice programatice, deliberate, propovăduite în Hīnayāna, propunând, în locul acesteia, o spiritualitate spontană, firească, care înglobează orice tip de practică, inclusiv pe cele ale budhismului vechi, dar care duce totul la îndeplinire prin forța cunoașterii transcendente și a compasiunii.

Bibliografie

Abhisamay#la9k#ra

sanskrit în:

Th. Stcherbatsky, E. Obermiller, *Abhisamay#la9kara*, Bibliotheca Buddhica, Sankt-Petersburg, 1929.

trad. engleză în:

Edward Conze, *Abhisamay#la9kara*, Serie Orientale Roma, VI, Roma, 1954.

K#^yapaparivartasÄtra

sanskrit în:

Alexander von Stael-Holstein, *K#^yapa-parivarta-sÄtra*, Commercial Press, Shanghai, 1926.

traducere engleză în:

G.A. Chang, *A Treasury of Mah#y#na sÄtras*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998, pp. 378-414.

trad. engleză parțială în:

B. Pasadika, *The Wisdom Gone Beyond. An Anthology of Buddhist Texts*, Bangkok, 1966, pp.107-123.

Prajñāpāramitāpi<*ārtha

sanskrit în:

<http://www.dsbcproject.org>

trad. engleză în:

B. Pasadika, *The Wisdom Gone Beyond. An Anthology of Buddhist Texts*, Bangkok, 1966, pp. 91-106.

Ratnagu<asa8ccaya

sanskrit în:

P.L. Vaidya, *Mah#y#na-sÄtra-sa8graha*, Part 1, Buddhist Sanskrit Texts, nr. 17, Darbhanga, 1961, pp. 352-397.

trad. engleză în:

Edward Conze, *The Perfection of Wisdom In Eight Thousand Lines & Its Verse Summary*, Sri Satguru Publications, Delhi, 1994, pp. 9-73.

⁴⁷ Literal, „și nu aveam nici vreun non-concept (*asa8jñ#*)”.

⁴⁸ *Vajracchedik#-SÄtra*, XVI, Vaidya, *op.cit.*, p.81; Max Muller, *Sacred Books of the East*, vol. 49, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998, pp.127-128.

Sapta^atik# Prajñāpāramitā

sanskrit în:

P.L. Vaidya, *Mahāyāna-sātra-saṅgraha*, Part 1, Buddhist Sanskrit Texts, nr. 17, Darbhanga, 1961, pp. 340-351.

trad. engleză în:

Edward Conze, "The Perfection of Wisdom in Seven Hundred Lines", în Edward Conze, *Thirty Years of Buddhist Studies*, Bruno Cassirer LTD, Oxford, 1967, pp. 123-147.

Edward Conze, *Perfect Wisdom. The Short Prajñāpāramitā Texts*, Buddhist Publishing Group, Devon, 1973, pp. 79-107.

Rāhulabhadra, Prajñāpāramitāstotra,

sanskrit în:

<http://www.dsbcproject.org>

trad. engleză în:

Edward Conze, *Buddhist Texts through the Ages*, Harper Torchbooks, The Cloister Library, 1954, p. 147-149.

Śatasāhasrikāprajñāpāramitāsūtra, Pañcaviṃśatisāhasrikāprajñāpāramitāsūtra, Aśāṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāsūtra

trad. engleză în:

Edward Conze, *The Large Sutra on the Perfection of Wisdom*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998.

Vajracchedikāsātra

sanskrit în:

P.L. Vaidya, *Mahāyāna-sātra-saṅgraha*, Part 1, Buddhist Sanskrit Texts, nr. 17, Darbhanga, 1961, pp. 75-89.

trad. engleză în:

Max Muller, *Sacred Books of the East*, vol. 49, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998, pp.110-144.

Edward Conze, *Perfect Wisdom. The Short Prajñāpāramitā Texts*, Buddhist Publishing Group, Devon, 1973, pp.122-139.

CERCETAREA MENTALUL RELIGIOS. PERSPECTIVA ISTORIEI MENTALITĂȚILOR

Carmen Alexandrache¹

THE RESEARCH OF RELIGIOUS IDEAS. THE VIEW OF THE HISTORY OF IDEAS

Rezumat. *Lucrarea noastră prezintă locul pe care mentalul religios îl ocupă în cadrul cercetărilor istorice. Subiectul este mult discutat, pentru că nu există, încă, un consens în ceea ce privește definirea mentalului religios și nici a științei care o studiază cel mai bine.*

Am ocolit problema interminabilă legată de discuțiile provocate de nevoia stabilirii deosebiriilor dintre mental și mentalități. În schimb, am demonstrat că studierea mentalului religios se încadrează cel mai bine în istoria mentalităților. În acest sens, am folosit o largă bibliografie.

Însă, convingerea noastră a rămas că studiul mentalului religios trebuie să aparțină interferenței disciplinelor, nu numai istoriei mentalităților, lucru care necesită o altă demonstrație.

Cuvinte cheie: *mentalități, mental, religie, istoria mentalităților, antropologie.*

Abstract. *Our work shows how religion is viewed through the different stages of history. This subject of religion is widely discussed, because there is not a consensus on the definition of "religious mind". Also, the field that studies Religion is not Science.*

To show where the differences in regards to Religion come from, we will look at the definitions of "mind" and "mentality".

Based on extensive readings and research about these issues, we propose to concentrate our work on the study of the religious mind and how it interferes with different disciplines.

Keywords: *ideas, mind, religion, history of ideas, anthropology.*

¹ Assistant, University „Dunărea de Jos” of Galati - The Teacher Training Department, Carmen carmen_alexandrache@yahoo.com.

Cuvântul *mintal* / *mental*, al cărui principal înțeles se referea la „minte” și „intelect”, a căpătat în timp o formă substantivală, *mentalitate* / *mentalități*², care a ajuns să se refere mai ales la manifestările culturale și spirituale ale omului / comunității / societății. Prin mentalitate se pot cunoaște gândurile și sentimentele oamenilor, modelele lor de interpretare a realității, așa cum se exteriorizau ele prin intermediul raporturilor cotidiene, viziunea lor despre viață, modelată de diferite contexte istorice. Astfel, mentalul, în raport cu mentalitatea, desemnează, atât „imaginile” gata formate și schemele de răspuns la „mesajele” venite din exterior, cât și înclinația de a produce moduri de gândire. Cu alte cuvinte, mentalul pare că oferă mentalităților un aspect de unitate, încurajând relaționarea sistemică dintre acestea. În cazul religiei trăite, compartimentarea lor strictă considerăm că este imposibilă.

În același timp, conceptul mentalitate, perceput la nivel descriptiv, mai mult decât cel interpretativ subsumează, ca fapte de mentalitate, după observațiile lui Hervé Martin, paradoxurile, superstițiile bizare, faptele curioase și atitudinile derutante³.

O nouă direcție în evoluția sensului cuvântului (ajungând la expresia „mentalitate prelogică” sau „mentalitatea primitivă”) a fost deschisă de antropologul francez Lucien Lévy-Bruhl, pentru a explica ideile și comportamentele popoarelor aparținând civilizațiilor preindustriale⁴. A fost ușor ca el să devină apoi un epitet *peiorativ*, ceea ce, la rândul său, a orientat studiile spre zona de margine a atitudinilor oamenilor, spre anormal, spre patologie socială. Prin urmare, mentalul a devenit și o componentă importantă a antropologiei culturale, iar introducerea acestui cuvânt a provocat o extraordinară dilatare a „câmpului istoricului”⁵.

În contextul preocupărilor noastre, interpretarea dată de antropologul american Clifford Geertz acestor aspecte terminologice este cât se poate de potrivită. Oprindu-se asupra „interpretării culturii”, acesta a constatat că termenul *mintal/minte* a jucat în istoria intelectuală și a științelor comportamentale „un curios rol dublu”⁶: de factor al conștiinței și de reacție a subconștientului. Termenii „înțelegere”, „gândire conceptuală”, „image”, „idee”, „sentiment”, „reflecție”, „fantezie” „au fost stigmatizați ca mentalistici”, susține C. Geertz, adică ei au fost „contaminați cu subiectivitatea conștiinței”⁷, situație care duce la

² Pentru etimologia termenilor *mental* și *mentalitate* și rezonanța lor occidentală, vezi Alexandru Duțu, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, Ed. Univers, București, 1982, pp.5-9, Alexandru-Florin Platon, *Societate și mentalități în Europa medievală. O introducere în antropologia istorică* (citată mai departe: *Mentalități*), Ed. Universității „Al.I.Cuza”, Iași, 2000, pp. 9-10. Termenul *mental* (*mintal*), provenind din cuvântul lat. *mens* - *mentis*, se referă în principal la spirit, minte. În formă substantivală, el desemnează capacitatea de a gândi inteligent, în timp ce, sub formă adjectivală, cuvântul desemnează ceea ce aparține minții, care este privitor la minte, care se face în minte, după putința minții. În limba engleză s-a conservat sensul de minte-intelect, de structură complexă intelectuală (capacități, aptitudini, predispoziții etc.). Același sens găsim și în gândirea franceză, cuvântul făcând referire la funcțiile intelectului, psihicului, la nivelul și vârsta intelectului. În societatea contemporană, termenul primește și o tentă peiorativă, prin care se apropie de sensul de întârziere sau oprire în dezvoltarea facultăților psihice, de alienare mintală. Cf *Compact Oxford English Dictionary of Current English*, third edition revised, 2008 și Larousse, *Marele dicționar al psihologiei*, 2006.

³ H. Martin, Hervé Martin, *Mentalités médiévales. Représentations collectives du XIe au XVe siècle*, vol. II, Press Universitaires de France, 2001, Paris, p. 228.

⁴ Lucien Lévy-Bruhl, *Experiența mistică și simbolurile la primitivi*, Editura Dacia, București, 2003.

⁵ Philippe Ariès, „L’histoire des mentalités” în *La nouvelle histoire*, sous la direction de J. Le Goff et Roger Chartier, Jacques Revel, CEPL, Paris, 1978, p. 417.

⁶ Clifford Geertz, *The interpretation of cultures*, New York, 1973, p. 46.

⁷ *Ibidem*, p. 55.

„eșecul lamentabil al științelor”⁸. Pe de altă parte, ei se asociază cu activitatea mintală, fiind o „reacție coerent unită”⁹ provocată de un impuls extern.

Pornind de la perspectivele de analiză și interpretările celor din domeniu, ne vom focaliza observațiile asupra specificului prin care acest domeniu de cercetare s-a integrat unei sfere științifice mai ample, numită generic istoria mentalităților. Dacă subsumarea mentalului religios istoriei mentalităților este firească, atunci, ne vom propune să reliefăm locul pe care studierea acestuia îl ocupă printre sensibilitățile analizate de această componentă a *istoriei noi*.

Toate cele spuse mai sus pot fi extrapolate cu folos atunci când vine vorba de „mental religios”. Indiferent dacă sunt identificate cu fapte de civilizație ori cu fapte de mentalitate, cu „instrumente” sau „utilaje” mentale, toate formele de raportare la lume (fie ca la o realitate fizică, fie ca la o lume nevăzută sau relevantă) conduc la credințe, sentimente și atitudini religioase. Însă, trebuie să subliniem faptul că, analizarea religiosului din punct de vedere al științei s-a făcut, printre altele, prin evidențierea și valorificarea noțiunii „mental”, respectiv „mentalitate”. După cum vom observa mai jos, religiosul a devenit, din perspectiva mentalului, un câmp privilegiat de cercetare pentru discipline precum antropologia, hermeneutica, filosofia religiei și, mai nou, istoria mentalităților. De aceea, extinzând discuția deja începută, putem considera că orice inițiativă privind studierea mentalului religios se va îndrepta fără echivoc spre ceea ce se numește *istorie totală (globală)*. Dar cea mai potrivită, dar și simplă asociere este aceea cu istoria mentalităților.

Istoria mentalităților, această „gură de aer” pentru cercetarea istorică¹⁰, s-a format în cadrul Școlii de la *Annales*, apoi a fost încorporată *Istoriei Noi*¹¹. În fapt, urmărind domeniile sale predilecte, se poate aprecia că procesul de individualizare a studiului mentalităților s-a amplificat după anii '60, ajungând astfel să se identifice cu marile realizări ale analiștilor M. Bloch, L. Febvre, Fernand Braudel, Georges Duby, Jacques Le Goff, Emmanuel Le Roy Ladurie, Robert Mandrou, Jean Delumeau, Michele Vovelle și Pierre Chaunu, etc. Generalizând aceste perspective de analiză, constatăm că, specialiștii acestui domeniu au atribuit istoriei mentalităților preocupări privind reconstituirea comportamentelor, expresiilor, tăcerilor care traduc concepțiile asupra lumii, sensibilitățile colective, reprezentări și imagini, mituri și valori recunoscute sau doar subînțelese de către colectivitate sau de întreaga societate. Prin urmare, mentalul religios poate fi analizat prin prismă psihologică sau prin accentuarea investigațiilor sociologice.

O provocare, remarcată de istorici, căreia istoria mentalităților trebuie să-i reziste este tocmai specializarea direcțiilor sale de manifestare, care s-au organizat în curente proprii de cercetare și care o vor amenința cu disocierea. Ideea a fost surprinsă de Alexandru-Florin Platon, care, dacă într-o lucrare din anul 2000 se îndoia de șansele istoriei mentalităților de a-

⁸ *Ibidem*, p. 56.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Jacques Le Goff, „L’histoire nouvelle” în *La nouvelle histoire*, sous la direction de Jacques Le Goff et Roger Chartier, Jacques Revel, CEPL, Paris, 1978, p. 233.

¹¹ Peter Burke sistematizează această problemă în lucrarea *The french historical revolution. The Annales school, 1929-89*, Polity Press, Cambridge, 1990. Autorul, analizând rezultatele cercetărilor întreprinse de Școala Istorică Franceză, consideră mai potrivită denumirea nu de Școala de la Annales, ci de mișcarea Annales, în sensul forței extraordinare de atracție pe care a manifestat-o asupra scrisului istoric în general. Trebuie să remarcăm totodată efortul autorului de a „periodiza” activitatea *Analelor*, ilustrată cu evoluția ideilor și publicarea lucrărilor semnificative, raportându-se, pentru aceasta, permanent, la istoria tradițională, evenimentială și politică.

și demonstra perenitatea, ulterior, într-un studiu semnat în anul 2006¹², i-a atribuit deja sfârșitul; locul său pare că a fost luat de „curente derivate”¹³ din fostele sale preocupări: imagologia, identitate-alteritate, imaginar etc.¹⁴ În fapt nu e vorba de o renunțare la acest tip de istorie, ci de un fel de disipare a ei în componența altor științe.

După cum se poate observa, istoria mentalităților formează un domeniu vast pluri- și interdisciplinar a cărei unitate este dată în esență de perspectiva timpului, a contextului și de faptul că se acorda importanță evenimentului, întâmplării, accidentului, spre deosebire de celelalte discipline ce căuta cu rigurozitate, structura, caracterul, regula. Nu este locul să insistam aici perspectivelor de analiză diferite, nici asupra presupuzițiilor ideologice ale diverșilor autori, dar este legitim să ne întrebăm dacă metodologiile elaborate de-a lungul timpului nu sunt ele, la rândul lor, un construct imaginar, o reprezentare personală departe de ceea ce a fost cu adevărat în epoca analizată. De fapt, se crede că ambiția și eșecul istoriei mentalităților constă în pretenția de a spune ce a fost cu adevărat într-un spațiu și un timp bine delimitate. Acest lucru a condus la negarea sau interpretarea distorsionată a numeroase documente, la separația inutilă dintre mental și discurs, sub semnul unui spirit marxizant care insista foarte mult pe „dezvrăjirea” societății și pe evidențierea formelor în care indivizii, de-a lungul timpului, au experimentat diverse modalități de eliberare. De aici a rezultat ideea că mentalul este acel rest care rămâne după ce scădem ideologia oficială și discursurile publice¹⁵.

Această fragmentare perpetuă în „mentalități”, „sensibilități”, „imaginar”, „ideologii”, „practici” etc. nu face decât să piardă perspectiva de ansamblu, coerența sistemului. Chiar dacă un istoric pune accentul pe un anumit aspect și o anumită perspectivă, acest lucru nu înseamnă că acesta devine un domeniu aparte al cercetării istorice. Din acest punct de vedere, în spațiul cultural englez sau german s-a păstrat o coerență și unitate mai mare, sub semnul lui „Cultural Studies” sau „Kulturwissenschaft”¹⁶.

Ceea ce reținem totuși, ca un fapt indubitabil, este „soluția metodologică”¹⁷ a interdisciplinarității („nu pentru că mentalul ar fi totul, ci pentru că fiecare lucru conduce la mental”¹⁸). În general, se consideră că istoria este predilectă pentru interdisciplinaritate și că

¹² A. F. Platon, „Imagologie, identitate și alteritate: repere istoriografice”, în Ion Toderașcu (coord.), *Etnie și confesiune în Moldova medievală*, Iași, 2006, p. 13-25.

¹³ *Ibidem*, p. 13.

¹⁴ La același sens s-a gândit și M. Vovelle, referindu-se la istoria mentalităților ca la „o disciplină bulimică”, interesată să asimileze fără complexe secțiuni întregi din istoria religiei, a literaturii, a ideilor, din folclor și etnografie, etc. Această stare este periculoasă, deoarece nu se știe cine pe cine asimilează, vezi M. Vovelle, *Idéologies et mentalités*, Paris, Editions François Maspero, 1982, p. 11.

¹⁵ S-a ajuns la afirmarea unei „istorii a sensibilităților”, situată dincolo de „mental”, fiind considerată un nivel mai reprezentativ decât acesta în ordinea explicației (vezi Peter Burke, „Strengths and Weaknesses in the History of Mentalities”, în *Varieties of Cultural History*, Cambridge, Polity Press, 1997, pp. 162–182). Vezi și operele lui Michel Foucault: *A supraveghea și a pedepsi*, tr. Bogdan Ghiu, Editura Humanitas, București, 1997; *Istoria sexualității*, tr. Beatrice Stanciu și Alexandru Onete, Editura de Vest, Timișoara, 1995.

¹⁶ Simon During, *The Cultural Studies Reader*, 2nd éd, London et New York, Routledge, 2003.

¹⁷ Al-FI Platon, *Mentalități*, p. 8.

¹⁸ A. Dupront, „D’une histoire des mentalités” în *Revue Roumaine d’Histoire*, 3 (IX) 1970, pp. 381-403. Articolul este preluat și tradus în Toader Nicoară, Introducere în istoria mentalităților colective. Antologie, studiu introductiv, selecția și traducerea textelor Toader Nicoară, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1998, pp. 116-141. Aceeași convingere a fost formulată de Al. Fl. Platon, „Noi direcții în istoriografia contemporană: istoria mentalităților”, în *Acta Moldaviae Meridionalis. Anuarul Muzeului Județului Vaslui*, V-VI, 1983-1984, pp. 313-319.

ea „nu este altceva decât un agregat de specialiști”¹⁹ și că „toate științele umane sunt contaminate unele de altele, vorbesc același limbaj sau l-ar putea vorbi”²⁰. Prin intermediul acestei „interdisciplinarități” s-au voalat frontierele dintre științele omului și științele naturii etc. Ulterior, ea a devenit o necesitate: dialogul cu alte discipline reprezintă o condiție importantă în cercetarea științifică. În acest sens, Fernand Braudel a exemplificat cu statutul științelor umane, care, „fără excepție”, sunt rând pe rând auxiliare unele altora²¹.

Sondarea mentalului religios trebuie să țină cont de faptul că omul este un întreg, cu corpul și psihologia sa, situat în timp și societate²². Gesturile sale, comportamentul și atitudinea umană nu pot fi reduse la simple automatisme și nici doar la rezultate ale gândirii și conștiinței. De asemenea, studierea mentalului religios nu se poate rezuma la reflectarea unor realități; cercetarea mentalului religios se ancorează mai mult în interpretarea, decât în descrierea formelor sale de exteriorizare.

După 1990 au existat și există numeroase tentative de a scrie istoria mentalităților în spațiul românesc²³. Modelul Școlii Franceze s-a diversificat atât de mult, între timp, încât a ajuns să intimideze inițiativele privind scrierea unei istorii a mentalităților pentru spațiul românesc²⁴.

În general, s-a subliniat că, deși una din direcțiile prioritare de cercetare a istoriografiei românești a fost tocmai istoria mentalităților, totuși, din motive a căror evidențiere nu face subiectul scurtei noastre expuneri, ea nu a reușit să-și atingă țelurile în mod satisfăcător²⁵. Există, în continuare, o neînțelegere a premiselor acestui tip de istorie²⁶, ea fiind respinsă de așa-ziii istorici tradiționaliști, care insistă mai departe pe document și privilegierea faptului istoric. Pe de altă parte, deși în prezent există sinteze românești serioase dedicate resorturilor profunde ale istoriei mentalităților²⁷, de foarte multe ori se întâlnesc lucrări pretinse a fi de „istoria mentalităților”, care expediază rapid aspectele teoretice în câteva rânduri, pentru ca mai apoi demersul să fie unul în manieră tradițională, dovadă a lipsei de aprofundare a acestor aspecte sau de urmare cu orice preț a unor modele istoriografice care nu aderă la ce oferă documentele istorice românești.

Putem invoca numele unor specialiști recunoscuți precum Alexandru–Florin Platon, Daniel Barbu, Ecaterina Lung, Violeta Barbu sau Andrei Timotin și Ana Dumitran, care au folosit o nouă manieră de scriere a istoriei, aceasta fiind suficient de precisă, dar în același

¹⁹ Matei Dogan, Robert Pahre, *Noile științe sociale. Interpenetrarea disciplinelor*, trad. N. Lotreanu, ed II, Alternative, 1997, p.110.

²⁰ F. Braudel, *Gramatica civilizațiilor*, trad. D. Moarcăș, Ed. Meridiane, București, 1994, p.57.

²¹ *Ibidem*, p.172.

²² Această tendință de a reconstrui „omul total” a fost și dezideratul istoriei noi, vezi J. Le Goff, „L’histoire nouvelle”, în *La nouvelle*, p. 232 .

²³ Cf. Al-FI Platon, „Les visages de Janus: l’ historiographie roumaine au debut de siècle”, în *Xenopoliana*, IX, 2001, 1-4, pp. 20-32.

²⁴ O prezentare sintetizatoare a specificului istoriografic românesc din ultimii ani în Sorin Mitu, *Transilvania mea. Istorii, mentalități, identități*, Ed. Polirom, Iași, 2006, pp. 21-85.

²⁵ O altă problemă a fost semnalată de Lucian Boia, fiind determinată de lipsa preocupărilor pentru o sinteză specific românească, precum și de lipsa distincției clare dintre „noi” și „ceilalți”, vezi Lucian Boia, „Istoria românilor: o istorie conflictuală?”, în *Xenopoliana*, VI, 1998, nr. 3-4, p. 4-10.

²⁶ Gh. Platon, „Istoriografia română astăzi: întrebări și răspunsuri”, în *Xenopoliana*, IX, 2001, nr. 1-4, pp. 6-19.

²⁷ Simona Nicoară, *Istorie și imaginar. Eseuri de antropologie istorică*, Cluj-Napoca, P.U.C., 2000; Mihaela Grancea, *Introducere în istoria mentalităților colective și a imaginarului social*. Antologie, Ed. Alma Mater, Sibiu, 2004.

timp suficient de largă ca să cuprindă laolaltă teme și abordări care, aparent, aparțin unor domenii diferite.

O altă șansă pentru mentalități în România a fost literatura comparată, ilustrată de Al. Duțu²⁸, Matei Călinescu²⁹, Virgil Nemoianu³⁰ care au încercat să exploreze dincolo de identificarea unor teme, motive, unități discursive în cadrul unor texte literare. În mod deosebit, Al. Duțu s-a situat în mod consecvent în orizontul mentalităților și sensibilităților, devenind un model pentru orice istoric interesat să abordeze problemele din perspectiva antropologiei istorice.

Una din direcțiile de cercetare cele mai fertile este cea a istoriei familiei, reprezentată de Violeta Barbu, Maria Magdalena Szekely, Toader Nicoară, Constanța Ghițulescu, Andreea Iancu etc. Oscilând între exigențele istoriei sociale și explorarea vieții private, aceste studii ne-au permis evidențierea puternicei componente religioase care îmbiba universul familiar din timpul premodern și cel modern românesc.

Printr-o serie de studii de mare valoare, Andrei Pippidi a evidențiat legătura dintre instituții și mentalități, construind un model de cercetare demn de a fi urmat³¹. Venit mai mult din orizontul literaturii, Dan Horia Mazilu a oferit, prin studiile sale legate de instituția blestemului, a legii, a văduvei și cea a domnitorului, noi perspective în ceea ce privește universul mental românesc.

„Religia populară” și „istoria sentimentului religios” în spațiul românesc au constituit teme predilecte și pentru istoricul Doru Radoslav³². Pentru acesta, „religia populară” asigură „un cadru de manifestare a vieții și practicii religioase”, în timp ce „istoria sentimentului religios” presupune investigarea atitudinii religioase, a vieții interioare, a cunoașterii și conștientizării religioase³³. La rândul său, Toader Nicoară s-a preocupat de o temă ce are o legătură directă cu istoria mentalităților în spirit francez: sentimentul de insecuritate³⁴. Studiile de identitate/alteritate constituie de asemenea o sursă remarcabilă pentru evidențierea „mentalului religios”. Pornind de la remarcabilul volum îngrijit de Al. Zub în 1996³⁵, trecând prin studiile cercetătorilor de la Institutul „Nicolae Iorga” din București pe marginea relatărilor călătorilor străini³⁶ și încheind cu studiul alterității radicale a morții, realizat de Mihaela Grancea³⁷, există o paletă de abordări care ne-a oferit sugestii pentru gândire a identității/alterității prin prisma religiosului. Nu în cele din urmă, trebuiesc amintite

²⁸ Alexandru Duțu, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, Editura Univers, București, 1982; European Intellectual Movements and Modernisation of Romanian Culture, Editura Academiei, București, 1981.

²⁹ Matei Călinescu, *Clasicismul european*, Editura Enciclopedică Română, 1971.

³⁰ Virgil Nemoianu, *The Taming of Romanticism*, Harvard, 1985.

³¹ Andrei Pippidi, *Tradiția politică bizantină în Țările Române în secolele XVI-XVIII*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1983.

³² Doru Radoslav, *Sentimentul religios la români*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1997, p. 5.

³³ *Ibidem*, p. 7.

³⁴ Nicoară Toader, *Sentimentul de insecuritate în societatea românească (1600-1830)*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2006.

³⁵ *Identitate/alteritate în spațiul cultural românesc*, volum îngrijit de Al. Zub, Editura Universității „Al.I. Cuza” Iași, 1996.

³⁶ Vezi colecția *Călători români despre Țările Române* editate sub egida Institutului de Istorie „N. Iorga” din București.

³⁷ *Reprezentări ale morții în Transilvania secolelor XVI-XX*, coord. Mihaela Grancea, Ed. Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005.

contribuțiile Iolande Țighiliu, abordările domniei sale fiind cele mai apropiate de sensul tare al „mentalului religios”³⁸.

Numele amintite ilustrează doar o parte din autorii români ale căror contribuții pot fi încadrate în domeniul antropologiei istorice și al istoriei mentalităților. Din păcate, nu am avut spațiul necesar pentru a creiona toate contribuțiile, fapt care nu este deloc pardonabil. Însă, suntem convinși că scrierile rămase pe nedrept nemenționate au reținut deja atenția specialiștilor din domeniu, devenind lucrări de referință.

Bibliografie

Ariès, Philippe „L’histoire des mentalités” în *La nouvelle histoire*, sous la direction de J. Le Goff et Roger Chartier, Jacques Revel, CEPL, Paris, 1978.

Braudel, F. *Gramatica civilizațiilor*, trad. D. Moarcăș, Ed. Meridiane, București, 1994.
Burke Peter, *The french historical revolution. The Annales school, 1929-89*, Polity Press, Cambridge, 1990.

Dogan, Matei Robert Pahre, *Noile științe sociale. Interpenetrarea disciplinelor*, trad. N. Lotreanu, ed II, Alternative, 1997.

Duțu, Alexandru, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, Ed. Univers, București, 1982.

Idem, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, Editura Univers, București, 1982;
Grancea, Mihaela, *Introducere în istoria mentalităților colective și a imaginarului social. Antologie*, Ed. Alma Mater, Sibiu, 2004.

Identitate/alteritate în spațiul cultural românesc, volum îngrijit de Al. Zub, Editura Universității „Al.I. Cuza” Iași, 1996.

Le Goff, Jacques, „L’histoire nouvelle” în *La nouvelle histoire*, sous la direction de Jacques Le Goff et Roger Chartier, Jacques Revel, CEPL, Paris, 1978.

Lévy-Bruhl, Lucien, *Experiența mistică și simbolurile la primitivi*, Editura Dacia, București, 2003.

Martin, Hervé, *Mentalités médiévales. Représentations collectives du XIe au XVe siècle*, vol. II, Press Universitaires de France, 2001, Paris.

Mitu, Sorin *Transilvania mea. Istorii, mentalități, identități*, Ed. Polirom, Iași, 2006.

Nicoară, Simona *Istorie și imaginar. Eseuri de antropologie istorică*, Cluj-Napoca, P.U.C., 2000.

Nicoară, Toader, *Introducere în istoria mentalităților colective. Antologie, studiu introductiv, selecția și traducerea textelor Toader Nicoară*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1998, pp. 116-141.

Idem, *Sentimentul de insecuritate în societatea românească (1600-1830)*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2006.

Pippidi, Andrei *Tradiția politică bizantină în Țările Române în secolele XVI-XVIII*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1983.

Platon, Alexandru-Florin, *Societate și mentalități în Europa medievală. O introducere în antropologia istorică*, Ed. Universității „Al.I.Cuza”, Iași, 2000.

³⁸ Iolanda Țighiliu, *Societate și mentalitate în Țara Românească și Moldova în secolele XV-XVII*, Ed. Paideia, București, 1997 și *Eadem, Între Diavol și Bunul Dumnezeu. Cler și cultură în Principatele Dunărene (1600-1774)*, Ed. Paideia, București, 2002.

Idem, „Noi direcții în istoriografia contemporană: istoria mentalităților”, în *Acta Moldaviae Meridionalis*. Anuarul Muzeului Județului Vaslui, V-VI, 1983-1984, pp. 313-319.

Idem, „Les visages de Janus: l’ historiographie roumaine au debut de siècle”, în *Xenopoliana*, IX, 2001, 1-4, pp. 20-32.

Platon, Gh. „Istoriografia română astăzi: întrebări și răspunsuri”, în *Xenopoliana*, IX, 2001, nr. 1-4, pp. 6-19.

Radoslav, Doru. *Sentimentul religios la români*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1997.

Țighiliu Iolanda, *Societate și mentalitate în Țara Românească și Moldova în secolele XV-XVII* Ed. Paideia, București, 1997.

Eadem, *Între Diavol și Bunul Dumnezeu. Cler și cultură în Principatele Dunărene (1600-1774)*, Ed. Paideia, București, 2002.

Vovell, M., *Idéologies et mentalités*, Paris, Editions François Maspero, 1982.

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Condiții pe care trebuie să le îndeplinească materialele trimise Redacției:

- ✓ textele trimise de autori trebuie să se regăsească în unul din domeniile de profil ale revistei;
- ✓ materialele autorilor se vor redacta cu diacritice, în Microsoft Word (format .docx, .doc, .rtf), font Times New Roman 12, aranjate în pagină;
- ✓ autorii sunt rugați să scrie și câteva cuvinte-cheie (keywords);
- ✓ articolele vor fi trimise la adresa de e-mail **terra_mater_2007@yahoo.com**

Pe lângă textul propriu-zis, articolul trebuie să mai cuprindă:

- ✓ scurtă prezentare profesională a autorului (maximum 100 de cuvinte), adresa de e-mail a acestuia și instituția în care își desfășoară activitatea;
- ✓ bibliografie;
- ✓ note de subsol (footnotes) și note de final (end notes), după caz;
- ✓ tabele (acolo unde este cazul);
- ✓ figuri (acolo unde este cazul).

Redacția își asumă dreptul de a selecta materialele trimise pentru publicare, dar nu își asumă răspunderea pentru afirmațiile din materialele prezentate, aceasta aparținând, în integralitate, semnatarilor textelor trimise.

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS

The following must be fulfilled in order to send any article to Editorial Board:

- ✓ all materials will be written in Microsoft Word (formats should be .docx, .doc, .rtf), font Times New Roman 12, Justify, diacritical marks;
- ✓ all articles will be sent to the below e-mail address **terra_mater_2007@yahoo.com**

In addition to the text itself, the article should also contain:

- ✓ your e-mail address and the institution you are currently studying/have studied;
- ✓ an abstract of the article and also keywords regarding your article using one of the international language (English, French, German, Spanish, et al.)
- ✓ a relevant bibliography;
- ✓ footnotes (where needed);
- ✓ charts (where needed);
- ✓ pictures (where needed).

The Editorial Board has full right to select certain materials for publishing, but it will not assume any responsibility for any affirmations/ideas written within them. The author assumes overall responsibility for the manuscript.